

Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury
w Poznaniu

PORADNIK
BIBLIOGRAFICZNO-METODYCZNY

Kwartalnik

Poznań 2012

Przewodniczący Zespołu Redakcyjnego

Iwona Smarsz

Redaguje zespół:

Urszula Bzdawka

Beata Nowak

Andrzej Dudziak

ISSN 0238-9142

Materiał szkoleniowy

Powielono w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

A-5 350 egz.

S P I S T R E Ś C I

	str.
Ważniejsze wydarzenia i rocznice 2012 roku.....	5
I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ	
(Oprac. Andrzej Dudziak).....	9
II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE	
Agata Rosochacka – Totalitaryzm i dyktatura jako droga do samo- zagłady	24
Andrzej Dudziak – Opozycja polityczna w PRL – lata siedemdziesiąte .	35
Urszula Cimoch – Meteorologia, czyli jak to z pogodą bywa	51
Bibliografie osobowe: Władysław Broniewski	60
Hugo Kołłątaj	64
III. MATERIAŁY METODYCZNE	
Hanna Grygiel – „Serce serc” – Bolesław Prus – scenariusz zajęć z oka- zji setnej rocznicy śmierci	67
IV. MATERIAŁY REGIONALNE	
A. Przegląd nowości regionalnych	80
B. Imprezy kulturalne w bibliotekach publicznych woj. wielkopolskiego	90
C. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury na łamach prasy	117
V. KRONIKA.....	123

WAŻNIEJSZE WYDARZENIA I ROCZNICE 2012 ROKU

Europejski Rok Aktywności Osób Starszych i Solidarności
Międzypokoleniowej

Rok księdza Piotra Skargi ogłoszony przez Sejm RP

Rok Józefa Ignacego Kraszewskiego ogłoszony przez Sejm RP

Rok Janusza Korczaka ogłoszony przez Sejm RP

Rok Wiary 2012/2013 ogłoszony przez Kościół katolicki

- 600 rocznica urodzin Joanny d’Arc – styczeń
- 400 rocznica śmierci Piotra Skargi – wrzesień
- 350 rocznica śmierci Łukasza Opalińskiego – czerwiec
- 300 rocznica urodzin Jana Jakuba Rousseau – czerwiec
- 200 rocznica urodzin Charles’a Dickens’a – luty
- 200 rocznica urodzin Zygmunta Krasińskiego – luty
- 200 rocznica śmierci Hugo Kołłątaja – luty
- 200 rocznica urodzin Aleksandra Hercena – kwiecień
- 200 rocznica urodzin Józefa Ignacego Kraszewskiego – lipiec
- 150 rocznica urodzin Gabriela Korbuta – marzec
- 150 rocznica urodzin Marcel’a Prevost’a – maj
- 150 rocznica urodzin Claude’a Debussy’ego – sierpień
- 150 rocznica urodzin Maurice’a Maeterlinck’a – sierpień
- 150 rocznica urodzin Bolesława Krysiwicza – wrzesień
- 125 rocznica śmierci Józefa Ignacego Kraszewskiego – marzec
- 100 rocznica urodzin Alfreda Szklarskiego – styczeń

- 100 rocznica urodzin Mariana Brandysa – styczeń
- 100 rocznica śmierci Karola Maya – marzec
- 100 rocznica zatonięcia brytyjskiego transatlantyku „Titanic” – kwiecień
- 100 rocznica śmierci Augusta Strindberga – maj
- 100 rocznica śmierci Bolesława Prusa – maj
- 100 rocznica urodzin Patrick’a White’a – maj
- 100 rocznica urodzin Alana Turinga – czerwiec
- 100 rocznica urodzin Michelangelo Antonioniego – wrzesień
- 90 rocznica urodzin Tadeusza Borowskiego – listopad
- 90 rocznica śmierci Marcela Prousta – listopad
- 90 rocznica śmierci Gabriela Narutowicza – grudzień
- 80 rocznica urodzin Andrzeja Bursy – marzec
- 80 rocznica śmierci Bolesława Krysiwicza – listopada
- 75 rocznica śmierci Karola Szymanowskiego – marzec
- 75 rocznica śmierci Michała Drzymały – kwiecień
- 75 rocznica śmierci Guglielmo Marconiego – czerwiec
- 75 rocznica śmierci George’a Gershwin’a – lipiec
- 75 rocznica śmierci Pierre’a de Coubertin’a – wrzesień
- 75 rocznica śmierci Bolesława Leśmiana – listopad
- 75 rocznica śmierci Andrzeja Struga – grudzień
- 75 rocznica śmierci Maurice Ravela – grudzień
- 70 rocznica śmierci Bronisława Malinowskiego – maj
- 70 rocznica śmierci Wojciecha Kossaka – lipiec
- 70 rocznica śmierci Janusza Korczaka – sierpień
- 70 rocznica śmierci Edyty Stein – sierpień

- 70 rocznica śmierci Bruno Schulza – listopad
- 60 rocznica śmierci Knuta Hamsuna – luty
- 60 rocznica inauguracji działalności Polskiej Sekcji Radia Wolna Europa – maj
- 50 rocznica ukazania się pierwszego numeru „Zeszytów Historycznych” wydawanych przez Instytut Literacki w Paryżu – styczeń
- 50 rocznica śmierci Władysława Broniewskiego – luty
- 50 rocznica śmierci Williama Faulknera – lipiec
- 50 rocznica śmierci Hermana Hesse – sierpień
- 50 rocznica otwarcia obrad II Soboru Watykańskiego – październik
- 50 rocznica śmierci Niels’a Bohr’a – listopad
- 40 rocznica śmierci Mariana Hemara – luty
- 30 rocznica ukazania się pierwszego numeru rządowego dziennika „Rzeczpospolita” – styczeń
- 30 rocznica śmierci Czesława Chruszczewskiego – luty
- 30 rocznica śmierci Jerzego Krzysztonia – maj
- 30 rocznica urodzin Mirona Białoszewskiego – czerwiec
- 30 rocznica śmierci Artura Rubinsteina – grudzień
- 25 rocznica śmierci Alistair’a MacLean’a – luty
- 25 rocznica śmierci Erskine’a Caldwell’a – kwiecień
- 25 rocznica śmierci Romana Brandstaettera – wrzesień
- 25 rocznica śmierci Karola Bunscha – listopad
- 20 rocznica otwarcia Muzeum Holocaustu w Berlinie – styczeń
- 20 rocznica śmierci Tadeusza Łomnickiego – luty
- 20 rocznica śmierci Alfreda Szklarskiego – kwiecień

- 10 rocznica wprowadzenia waluty euro do powszechnego obiegu w większości krajów europejskich – styczeń
- 10 rocznica śmierci Camilo Jose Celi – styczeń
- 10 rocznica śmierci Astrid Lindgren – styczeń
- 10 rocznica śmierci Kazimierza Dejmka – grudzień
- 5 rocznica śmierci Mściława Rostropowicza – kwiecień

Dalsze szczegółowe daty rocznic zawierają kalendaria kwartalne „Poradnika Bibliograficzno-Metodycznego”.

I. KALENDARZ ROCZNIC, OBCHODÓW I WYDARZEŃ

Poniższy kalendarz, to wybrane daty rocznic, obchodów i wydarzeń na I kwartał 2012 roku. Szerszy zestaw dat na I kwartał znajduje się w „Poradnikach Bibliograficzno-Metodycznych” z lat ubiegłych.

S t y c z e ń

	1 I		– Światowy Dzień Pokoju proklamowany przez papieża Pawła VI, obchodzony od 1968 roku przez Kościół katolicki
	1 I		– Dzień Domeny Publicznej – tego dnia wygasają prawa autorskie do twórczości autorów, którzy zmarli 70 lat temu
(120)	1 I	1892	– Utworzenie Brytyjskiej Korporacji Radiofonicznej – BBC
(85)	1 I	1927	– Ur. Maurice Bejart (właśc. nazw. Maurice Jean Berger), francuski tancerz i choreograf (zm. 22 XI 2007)
(75)	1 I	1937	– Ur. Adam Wiśniewski-Snerg, pisarz science fiction (zm. 30 VIII 1995)
(40)	1 I	1972	– Wprowadzenie ubezpieczeń społecznych dla ludności wiejskiej
(10)	1 I	2002	– Wprowadzenie waluty euro, do powszechnego obiegu, w większości krajów Unii Europejskiej
(260)	2 I	1752	– Ur. Franciszek Zabłocki, komediopisarz i poeta (zm. 10 IX 1821)
(110)	2 I	1902	– Ur. Nazim Hikmet, poeta turecki (zm. 3 VI 1963)
	3 I		– Dzień Pamięci Ofiar Reżimu Hitlerowskiego proklamowany przez prezydenta RFN Romana Herzoga 3 stycznia 1996 r.

- (120) 3 I 1892 – Ur. John Ronald Reuel Tolkien, pisarz angielski, autor powieści – baśni, literaturoznawca angielski (zm. 2 IX 1973)
- (115) 3 I 1897 – Ur. Pola Negri (właśc. nazw. Barbara Apolonia Chałupiec), aktorka amerykańska polskiego pochodzenia (zm. 1 VIII 1987)
- (600) 6 I 1412 – Ur. d’Arc Joanna, francuska bohaterka narodowa, zwana dziewczycą orleańską, kanonizowana 16 maja 1920 r. (zm. 30 V 1431)
- (190) 6 I 1822 – Ur. Heinrich Schliemann, niemiecki archeolog – amator, odkrywca ruin Troi, prowadził prace wykopaliskowe na terenie Myken i Tirynsu, poliglota (zm. 26 XII 1890)
- (160) 6 I 1852 – Zm. Ludwik Braille, francuski twórca alfabetu dla niewidomych (ur. 4 I 1809)
- (140) 6 I 1872 – Ur. Aleksander Skriabin, kompozytor i pianista rosyjski (zm. 27 IV 1915)
- (220) 7 I 1792 – Ur. Henryk Marconi, architekt włoski działający w Polsce (zm. 25 II 1863)
- (130) 7 I 1882 – Zm. Ignacy Łukasiewicz, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego (ur. 8 III 1822)
- (370) 8 I 1642 – Zm. Galileusz (właśc. nazw. Galileo Galilei), włoski astronom, fizyk i filozof (ur. 15 II 1564)
- (65) 8 I 1947 – Zm. Tadeusz Kutrzeba, generał, dowódca w bitwie nad Bzurą we wrześniu 1939 r. z udziałem armii „Poznań” i „Pomorze” (ur. 15 IV 1885)
- (65) 8 I 1947 – Premiera „Zakazanych piosenek”, pierwszego po wojennego filmu polskiego
- (50) 8 I 1962 – Ukazał się pierwszy numer „Zeszytów Historycznych” wydawanych przez Instytut Literacki w Paryżu.
- (45) 8 I 1967 – Zm. Zbigniew Cybulski, aktor teatralny i filmowy (ur. 3 XI 1927)

- (215) 9 I 1797 – We Włoszech utworzono, z inicjatywy Jana Henryka Dąbrowskiego, Legiony Polskie
- (120) 10 I 1892 – Ur. Melchior Wańkowicz, polski pisarz i publicysta (zm. 10 IX 1974)
- (55) 10 I 1957 – Zm. Gabriela Mistral (właśc. nazw. Lucila Godoy y Alcayaga), poetka chilijska, laureatka Nagrody Nobla w 1945 r. (ur. 7 IV 1889)
- (5) 11 I 2007 – Zm. Robert Anton Wilson, amerykański pisarz, filozof, psycholog i futurolog znany głównie jako współautor Trylogii Illuminatus! (ur. 18 I 1932)
- (270) 14 I 1742 – Zm. Edmund Halley, angielski astronom i matematyk (ur. 8 XI 1656)
- (30) 14 I 1982 – Ukazał się pierwszy numer rządowego dziennika „Rzeczpospolita”, od 1991 r. wydawanego przez Wydawnictwo „Presspublika” Spółka z o.o.
- (390) 15 I 1622 – Ur. Molière (właśc. nazw. Jean Baptiste Poquelin), komediopisarz francuski (zm. 17 II 1673)
- (130) 15 I 1882 – Ur. Florian Znaniecki, socjolog, profesor Uniwersytetu Poznańskiego (zm. 23 III 1958)
- (125) 15 I 1887 – Ur. Stanisław Górski, malarz gór, ur. w Kościanie. (zm. 16 III 1955)
- (105) 15 I 1907 – Ur. Janusz Kusociński, lekkoatleta, olimpijczyk, rozstrzelany przez Niemców w Palmirach (zm. 20 VI 1940)
- (145) 16 I 1867 – Zm. Konstancja Łubieńska, literatka i publicystka wielkopolska (ur. 14 II 1798)
- (10) 17 I 2002 – Zm. Camilo Jose Cela, hiszpański pisarz, prozaik, laureat Nagrody Nobla w 1989 r. (ur. 11 V 1916)
- (130) 18 I 1882 – Ur. Alan Alexander Milne, pisarz angielski, autor książek dla dzieci, dramaturg (zm. 31 I 1956)
- (80) 18 I 1932 – Ur. Robert Anton Wilson, amerykański pisarz, filozof, psycholog i futurolog znany głównie jako współautor Trylogii Illuminatus! (zm. 11 I 2007)

- (90) 19 I 1922 – Ur. Jerzy Kawalerowicz, polski reżyser filmowy (zm. 27 XII 2007)
- (20) 19 I 1992 – Otwarcie Muzeum Holocaustu w berlińskiej dzielnicy Wannsee, w budynku, w którym zapadła decyzja o tzw. „ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej” w Niemczech i na terenach okupowanych (konferencja pod przewodnictwem Reinharda Heydricha 20.01.1942)
- 21 I – Dzień Babci
- (180) 21 I 1832 – Ur. Augustyn Szamarzewski, ksiądz, wielkopolski działacz gospodarczy (zm. 8 V 1891)
- (100) 21 I 1912 – Ur. Alfred Szklarski, pisarz, autor książek dla młodzieży (zm. 9 IV 1992)
- 22 I – Dzień Dziadka
- (135) 22 I 1877 – Ur. Bolesław Leśmian (właśc. nazw. Lesman), poeta polski (zm. 5 XI 1937)
- (180) 23 I 1832 – Ur. Édouard Manet, malarz i grafik francuski (zm. 30 IV 1883)
- (5) 23 I 2007 – Zm. Ryszard Kapuściński, „król” reportażu, pisarz, korespondent (ur. 4 III 1932)
- (280) 24 I 1732 – Ur. Pierre de Beaumarchais, komediopisarz francuski (zm. 18 V 1799)
- (5) 24 I 2007 – Zm. Krystyna Feldman, aktorka teatralna i filmowa, związana z Poznaniem i Teatrem Nowym w Poznaniu, mistrzyni drugiego planu (ur. 1 III 1920)
- 25 I – Ogólnopolski Dzień Sekretarki i Asystentki ogłoszony w 1997 r. przez miesięcznik „Sekretariat” oraz Europejskie Stowarzyszenie Profesjonalnych Sekretarek – Polska
- (130) 25 I 1882 – Ur. Wirginia Woolf, pisarka angielska (zm. 28 III 1941)

- (100) 25 I 1912 – Ur. Stanisław Hebanowski, tłumacz, aktor, reżyser, związany z teatrami w Poznaniu, Gdańsku i Szczecinie (zm. 18 I 1983)
- (100) 25 I 1912 – Ur. Marian Brandys, prozaik, eseista, reportażysta, autor książek dla dzieci i młodzieży (zm. 20 XI 1998)
- (15) 26 I 1997 – Zm. Mira Zimińska-Sygietyńska, aktorka, piosenkarka, reżyser i pedagog, współzałożycielka Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowsze” (ur. 21 II 1901)
- 27 I – Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holocaustu ustanowiony przez ONZ
- (180) 27 I 1832 – Ur. Levis Carroll (właśc. nazw. Charles Lutwidge Dodgson), angielski pisarz, matematyk, logik i fotograf (zm. 14 I 1898)
- 28 I – Międzynarodowy Dzień Mobilizacji przeciwko wojnie nuklearnej obchodzony od 1966 r. z inicjatywy Światowej Rady Pokoju
- (325) 28 I 1687 – Zm. Jan Heweliusz, astronom i wynalazca, autor atlasów nieba i katalogu gwiazd, twórca selenografii, wynalazca śruby mikrometrycznej (ur. 28 I 1611)
- (125) 28 I 1887 – Ur. Artur Rubinstein, pianista światowej sławy (zm. 20 XII 1982)
- (40) 28 I 1972 – Zm. Dino Buzzati-Traverso, włoski prozaik, poeta, dramaturg, dziennikarz i grafik oraz malarz (ur. 16 X 1906)
- (10) 28 I 2002 – Zm. Astrid Lindgren, szwedzka pisarka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 14 XI 1907)
- 29 I – Światowy Dzień Pomocy Chorym na Trąd obchodzony od 1954 roku w ostatnią niedzielę stycznia
- (130) 29 I 1882 – Ur. Tadeusz Makowski, malarz (zm. 1 XI 1932)
- (45) 29 I 1967 – Zm. Adam Grzymała-Siedlecki, krytyk literacki, eseista, teatrolog, autor sztuk scenicznych (ur. 29 I 1876)

- (215) 31 I 1797 – Ur. Franciszek Piotr Schubert, kompozytor austriacki, prekursor romantyzmu w muzyce, znany jako Franz Schubert (zm. 19 XI 1828)
- (145) 31 I 1867 – Ur. Mariusz Zaruski, generał, taternik i żeglarz, pierwszy naczelnik Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego (zm. 8 IV 1941)
- (135) 31 I 1877 – Ur. Stefan Tytus Dąbrowski, wybitny lekarz, biochemik, prof., rektor Uniwersytetu Poznańskiego (1945-46), poseł na sejm II RP, patron szpitala w Puszczykowie (zm. 23 III 1947)

L u t y

- 2 II – Dzień Handlowca
- (130) 2 II 1882 – Ur. James Joyce, pisarz angielski (pochodzenia irlandzkiego) (zm. 13 I 1941)
- (105) 2 II 1907 – Zm. Dmitrij Mendelejew, chemik rosyjski, twórca okresowego układu pierwiastków chemicznych (ur. 8 II 1834)
- (25) 2 II 1987 – Zm. Alistair MacLean, pisarz szkocki, autor powieści wojennych i sensacyjnych (ur. 21 IV 1922)
- (65) 5 II 1947 – Zm. Hans Fallada (właśc. nazw. Rudolf Ditzen), pisarz niemiecki (ur. 21 VII 1893)
- (200) 7 II 1812 – Ur. Charles Dickens, powieściopisarz angielski (zm. 9 VI 1870)
- (135) 7 II 1877 – Ur. Feliks Nowowiejski, kompozytor, dyrygent i pedagog (zm. 18 I 1946)
- (90) 8 II 1922 – Ur. Tadeusz Gajcy, poeta, prozaik, krytyk literacki (zm. 16 VIII 1944)
- (25) 8 II 1987 – Zm. Bronisława Wajs, cygańska poetka zwana Papuszą (ur. 30 V 1910)

- (175) 10 II 1837 – Zm. Aleksander Puszkina, poeta rosyjski (ur. 6 VI 1799)
- (105) 10 II 1907 – Ur. Stefan Swieżawski, historyk filozofii, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (zm. 18 V 2004)
- (50) 10 II 1962 – Zm. Władysław Broniewski, poeta, tłumacz (ur. 17 XII 1897)
- 11 II – Europejski Dzień Numeru 112 ogłoszony przez Unię Europejską
- 11 II – Światowy Dzień Chorego obchodzony w dniu Matki Boskiej z Lourdes (ustanowiony 13 V 1992 roku przez papieża Jana Pawła II)
- (190) 11 II 1822 – Ur. Edward Dembowski, publicysta, filozof, krytyk (zm. 27 II 1846)
- (165) 11 II 1847 – Ur. Tomasz Edison (właśc. nazw. Thomas Alva Edison), uczony amerykański, wynalazca żarówki elektrycznej, megafonu, fonografu, twórca podstaw współczesnej elektryczności (zm. 18 X 1931)
- (40) 11 II 1972 – Zm. Marian Hemar (właśc. nazw. Jan Maria Mescheles), poeta, satyryk, komediopisarz (ur. 6 IV 1901)
- (30) 11 II 1982 – Zm. Czesław Chruszczewski, poznański pisarz i nowelista (ur. 8 V 1922)
- (155) 12 II 1857 – Powstało Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
- (110) 13 II 1902 – Ur. Stanisław Maria Saliński, prozaik (marnista), dziennikarz (zm. 15 X 1969)
- 14 II – Dzień Patronów Europy, św. Cyryla, mnicha i św. Metodego, biskupa
- (155) 15 II 1857 – Zm. Michał Glinka, kompozytor rosyjski (ur. 1 IV 1804)
- (105) 16 II 1907 – Zm. Giosue Carducci, poeta i krytyk włoski, laureat Nagrody Nobla w 1906 r. (ur. 27 VII 1835)

- (185) 17 II 1827 – Zm. Johann Heinrich Pestalozzi, szwajcarski pedagog i pisarz zwany ojcem szkoły ludowej, twórca nowożytnego systemu nauczania początkowego (ur. 12 I 1746)
- (45) 17 II 1967 – Zm. Jan Wiktor, prozaik, eseista (ur. 1 XI 1890)
- (145) 18 XI 1867 – Ur. Hedwig Courths-Mahler, pisarka niemiecka (zm. 26 XI 1950)
- (200) 19 II 1812 – Ur. Zygmunt Krasiński, poeta, dramaturg (zm. 23 II 1859)
- (95) 19 II 1917 – Ur. Carson McCullers, pisarka amerykańska (zm. 29 IX 1967)
- (60) 19 II 1952 – Zm. Knut Hamsun (właśc. nazw. Knut Pedersen), pisarz norweski, laureat Nagrody Nobla w 1920 r. (ur. 4 VIII 1859)
- (25) 19 II 1987 – Zm. Edward Góra, pisarz związany z Wielkopolską (ur. 25 X 1902)
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Języka Ojczystego
- 21 II – Międzynarodowy Dzień Walki z Kolonializmem
- 22 II – Dzień Myśli Braterskiej obchodzony przez organizacje skautowe całego świata
- (280) 22 II 1732 – Ur. George Washington, pierwszy prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki (zm. 14 XII 1799)
- (155) 22 II 1857 – Ur. Robert Baden-Powell, generał angielski, twórca skautingu, pisarz, pedagog (zm. 8 I 1941)
- (110) 22 II 1902 – Ur. Elżbieta Jackiewiczowa, prozaik, publicysta (zm. 31 XII 1976)
- (80) 22 II 1932 – Ur. Anka Kowalska, prozaiczka i poetka, autorka m.in. powieści „Pestka”. Działaczka KOR-u. (zm. 29 VI 2008)
- (70) 22 II 1942 – Zm. Stefan Zweig, pisarz austriacki (ur. 28 XI 1881)

- (25) 22 II 1987 – Zm. Andy Warhol (właśc. nazw. Andrew Andy Warhol), malarz i plastyk amerykański, przedstawiciel pop-artu (ur. 6 VIII 1928)
- (20) 22 II 1992 – Zm. Tadeusz Łomnicki, aktor, jego imię nosi Teatr Nowy w Poznaniu (ur. 16 VII 1927)
- (40) 23 II 1972 – Zm. Roman Pollak, historyk literatury polskiej, profesor UP i UAM (ur. 31 VII 1886)
- (5) 23 II 2007 – Zm. Józef Kaliszan, poznański artysta, rzeźbiarz, malarz oraz scenograf
- (170) 25 II 1842 – Ur. Karol May, pisarz niemiecki (zm. 30 III 1912)
- (160) 25 II 1852 – Zm. Thomas More, poeta irlandzki (ur. 28 V 1779)
- (105) 25 II 1907 – Ur. Antoni Gołubiew, powieściopisarz i eseista (zm. 27 VI 1979)
- (95) 25 II 1917 – Ur. Anthony Burgess (właśc. nazw. John Anthony Burgess Wilson), szkocki prozaik, eseista, kompozytor, scenarzysta filmowy i telewizyjny (zm. 25 XI 1993)
- (210) 26 II 1802 – Ur. Victor Hugo, poeta i pisarz francuski (zm. 22 V 1885)
- (120) 26 II 1892 – Ur. Julian Ejsmond, poeta, bajkopisarz, prozaik i tłumacz (zm. 29 VI 1930)
- (205) 27 II 1807 – Ur. Henry Wadsworth Longfellow, poeta amerykański (zm. 24 III 1882)
- (190) 27 II 1822 – Ur. Teofil Lenartowicz, poeta, rzeźbiarz (zm. 3 II 1893)
- (110) 27 II 1902 – Ur. John Steinbeck, pisarz amerykański, laureat Nagrody Nobla w 1962 r. (zm. 20 XII 1968)
- (30) 27 II 1982 – Zm. Maria Kownacka, autorka książek dla dzieci i młodzieży (ur. 11 IX 1894)
- (200) 28 II 1812 – Zm. Hugo Kołłątaj, pisarz polityczny, historyk (ur. 1 IV 1750)

- (175) 28 II 1837 – Ur. Józef Chociszewski, publicysta i wydawca związany z Wielkopolską (zm. 11 XI 1914)
- (220) 29 II 1792 – Ur. Gioacchino Rossini, kompozytor włoski, twórca 39 oper (zm. 13 XI 1868)

M a r z e c

- 1 III – Narodowy Dzień Pamięci „Żołnierzy Wyklętych” ustanowiony z inicjatywy prezydenta Lecha Kaczyńskiego dla uczczenia żołnierzy niepodległościowego podziemia
- 1 III – Międzynarodowy Dzień Walki przeciwko Zbrojeniom Atomowym, obchodzony w rocznicę wybuchu amerykańskiej bomby wodorowej na atolu Bikini w 1954 roku
- (65) 1 III 1947 – Początek działalności Międzynarodowego Funduszu Walutowego
- (60) 1 III 1952 – Otwarcie Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu
- (30) 2 III 1982 – Zm. Philip Kindred Dick, pisarz amerykański, autor powieści z pogranicza fantasy i literatury fantastycznonaukowej (ur. 16 XII 1928)
- 3 III – Międzynarodowy Dzień Pisarzy ustanowiony przez Międzynarodowy PEN-Club w 1984 r.
- (165) 3 III 1847 – Ur. Alexander Graham Bell, fizyk i wynalazca amerykański szkockiego pochodzenia, wynalazca telefonu (zm. 2 VIII 1922)
- (130) 3 III 1882 – Ur. Kazimierz Bartel, polityk, matematyk, rektor Politechniki Lwowskiej, pierwszy premier Polski po przewrocie majowym (zm. 26 VII 1941)
- (35) 3 III 1977 – Ratyfikowanie przez Polskę paktów praw człowieka (Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych; Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych)

- (160) 4 III 1852 – Zm. Nikołaj Gogol, pisarz rosyjski (ur. 1 IV 1805)
- (80) 4 III 1932 – Ur. Ryszard Kapuściński, „król” reportażu, pisarz, korespondent (zm. 23 I 2007)
- (185) 5 III 1827 – Zm. Alessandro Volta, fizyk włoski (ur. 18 II 1745)
- (90) 5 III 1922 – Ur. Pier Paolo Pasolini, włoski pisarz i reżyser filmowy (zm. 2 XI 1975)
- (80) 6 III 1932 – Ur. Bronisław Geremek, polski polityk, z wykształcenia historyk-mediewista, minister spraw zagranicznych (zm. 13 VII 2008)
- (45) 6 III 1967 – Zm. Zoltán Kodály, węgierski kompozytor, krytyk muzyczny i pedagog (ur. 16 XII 1882)
- (5) 6 III 2007 – Zm. Jean Baudrillard, francuski socjolog i filozof kultury, jeden z czołowych przedstawicieli myśli postmodernistycznej, twórca głośnej teorii symulaków (ur. 20 VI 1929)
- (15) 7 III 1997 – Zm. Agnieszka Osiecka, poetka, autorka tekstów piosenek, sztuk teatralnych i telewizyjnych, prozautorka i dziennikarka (ur. 9 X 1936)
- 8 III – Dzień Kobiet święto ustanowione na II Międzynarodowym Zjeździe Kobiet Socjalistek w Kopenhadze w 1910 r.
- 8 III – Światowy Dzień Nerek obchodzony w drugi czwartek marca
- (190) 8 III 1822 – Ur. Ignacy Łukasiewicz, wynalazca lampy naftowej, twórca przemysłu naftowego (zm. 7 I 1882)
- (125) 9 III 1887 – Ur. Helena Bobińska, prozaik, autorka książek dla dzieci i młodzieży (zm. 9 VI 1968)
- (90) 9 III 1922 – Ur. Kazimierz Serocki, polski kompozytor i pianista (zm. 9 I 1981)
- (185) 10 III 1827 – Ur. Józef Bliziński, dramaturg (zm. 29 IV 1893)
- (120) 10 III 1892 – Ur. Artur Honegger, kompozytor szwajcarski (zm. 27 XI 1955)

- (70) 11 III 1942 – Ur. Marek Kotański, psycholog, terapeuta, społecznik, twórca Monaru i Markotu (zm. 19 VIII 2002)
- (125) 14 III 1887 – Ur. Leon Schiller, inscenizator i reżyser polski (zm. 25 III 1954)
- (105) 14 III 1907 – Ur. Stanisław Ryszard Dobrowolski, poeta, prozaik i publicysta (zm. 17 XI 1985)
- 15 III – Międzynarodowy Dzień Konsumenta
- 15 III – Światowy Tydzień Mózgu
- (25) 15 III 1987 – Zm. Bogusław Kogut, pisarz i poeta poznański (ur. 2 XI 1925)
- (225) 16 III 1787 – Ur. George Simon Ohm, fizyk niemiecki (zm. 7 VII 1854)
- (130) 16 III 1882 – Ur. Jan Antoni Grabowski, pisarz i pedagog, autor książek dla dzieci (zm. 19 VII 1950)
- 17 III – Światowy Dzień Morza obchodzony na wniosek Międzynarodowej Morskiej Organizacji Doradczej IMCO w rocznicę wejścia w życie konwencji o powołaniu tej organizacji w 1958 r.
- 18 III – Europejski Dzień Mózgu obchodzony w Polsce od 1998 roku z inicjatywy Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Krzewienia Wiedzy o Mózgu
- (170) 18 III 1842 – Ur. Stéphane Mallarmé, poeta francuski, przedstawiciel symbolizmu (zm. 9 IV 1898)
- (80) 18 III 1932 – Ur. John Updike, amerykański pisarz (zm. 27 I 2009)
- 19 III – Światowy Dzień Inwalidy
- (215) 19 III 1797 – Ur. Józef Korzeniowski, powieściopisarz, dramaturg (zm. 17 IX 1863)
- (190) 19 III 1822 – Zm. Józef Wybicki, działacz polityczny, pamiętnikarz, publicysta, dramatopisarz, autor tekstu hymnu narodowego, związany z Wielkopolską (ur. 29 IX 1747)

- (125) 19 III 1887 – Zm. Józef Ignacy Kraszewski, powieściopisarz, poeta (ur. 28 VII 1812)
- (285) 20 III 1727 – Zm. Isaac Newton, angielski fizyk i matematyk (ur. 25 XII 1642)
- (120) 20 III 1892 – Ur. Stefan Banach, matematyk, współtwórca analizy funkcjonalnej, profesor Uniwersytetu im. Jana Kazimierza (zm. 31 VIII 1945)
- 21 III – Światowy Dzień Poezji ustanowiony przez UNESCO na Konferencji Generalnej w listopadzie 1998 roku.
- 21 III – Dzień Ziemi obchodzony w dniu wiosennego przesilenia, ogłoszony z inicjatywy sekretarza generalnego ONZ w 1971 r.
- 21 III – Międzynarodowy Dzień Walki z Dyskryminacją Rasową obchodzony od 1967 r. na wniosek ONZ
- (80) 21 III 1932 – Ur. Andrzej Bursa, poeta, prozaik, dramaturg, publicysta (zm. 15 XI 1957)
- 22 III – Światowy Dzień Wody obchodzony od 1993 r., ustanowiony podczas Szczytu Ziemi (konferencji ONZ) w Rio de Janeiro w 1992 r.
- 22 III – Dzień Ochrony Bałtyku ustanowiony przez Komisję Helsińską w 1997 r.
- (180) 22 III 1832 – Zm. Johann Wolfgang Goethe, poeta, prozaik, dramaturg niemiecki (ur. 28 VIII 1749)
- (55) 22 III 1957 – Ur. Jacek Kaczmarski, poeta, prozaik, autor tekstów piosenek, piosenkarz, bard „Solidarności” (zm. 10 IV 2004)
- 23 III – Światowy Dzień Meteorologii
- (170) 23 III 1842 – Zm. Stendhal (właśc. nazw. Marie-Henri Beyle), pisarz francuski (ur. 23 I 1783)

- (100) 23 III 1912 – Ur. Wernher von Braun, specjalista techniki rakiętowej i kosmicznej, w III Rzeszy twórca pocisków V1 i V2, po 1945 roku pracujący dla USA (zm. 16 VI 1977)
- (65) 23 III 1947 – Zm. Stefan Tytus Dąbrowski, wybitny lekarz, biochemik, prof., rektor Uniwersytetu Poznańskiego (1945-46), poseł na sejm II RP, patron szpitala w Puszczykowie (ur. 31 I 1877)
- 24 III – Narodowy Dzień Życia ustanowiony uchwałą Sejmu RP 27 sierpnia 2004 roku
- (130) 24 III 1882 – Zm. Henry Wadsworth Longfellow, poeta amerykański (ur. 27 II 1807)
- 25 III – Dzień Świętości Życia wprowadzony przez Kościół katolicki w Polsce na apel Jana Pawła II
- (150) 25 III 1862 – Ur. Gabriel Korbut, historyk literatury, bibliograf (zm. 9 I 1936)
- (35) 25 III 1977 – Powstanie Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO)
- (185) 26 III 1827 – Zm. Ludwig van Beethoven, kompozytor niemiecki (ur. 17 XII 1770)
- (120) 26 III 1892 – Zm. Walt Whitman, poeta amerykański, twórca nowego stylu w poezji, dziennikarz (ur. 31 V 1819)
- 27 III – Międzynarodowy Dzień Teatru obchodzony w rocznicę otwarcia sezonu Teatru Narodów w Paryżu, w 1957 r.
- (85) 27 III 1927 – Ur. Mścisław Rostropowicz, rosyjski muzyk, dyrygent, wiolonczelista i pedagog, obrońca praw człowieka (zm. 27 IV 2007)
- (420) 28 III 1592 – Ur. Jan Amos Komensky, pedagog czeski, reformator szkolnictwa (zm. 15 XI 1670)
- (75) 29 III 1937 – Zm. Karol Szymanowski, kompozytor, pianista, pedagog (ur. 3 X 1882)

- (155) 30 III 1857 – Ur. Gabriela Zapolska (właśc. nazw. Korwin-Piotrowska, 1 v. Śnieżko-Błocka, 2 v. Janowska), pisarka, nowelistka (zm. 17 XII 1921)
- (100) 30 III 1912 – Zm. Karol May, pisarz niemiecki (ur. 25 II 1842)
- (280) 31 III 1732 – Ur. Józef Haydn (właśc. nazw. Franz Joseph Haydn), kompozytor austriacki (zm. 31 V 1809)
- (130) 31 III 1882 – Ur. Korniej Igorowicz Czukowski (właśc. nazw. Nikołaj Wsiewołodowicz Korniejczukow), pisarz, teoretyk i historyk literatury, krytyk literacki i tłumacz rosyjski (zm. 28 X 1969)
- (120) 31 III 1892 – Ur. Stanisław Władysław Maczek, generał (zm. 11 XII 1994)
- (95) 31 III 1917 – Zm. Emil von Behring, bakteriolog niemiecki, twórca immunologii, opracował surowice antytoksyczne (ur. 15 III 1854)

II. ZESTAWIENIA BIBLIOGRAFICZNE

Agata Rosochacka

TOTALITARYZM I DYKTATURA JAKO DROGA DO SAMOZAGŁADY

Specyfika tematu

Wybór tematu prezentacji maturalnej z języka polskiego: *Totalitaryzm i dyktatura jako droga do samozagłady* wymaga od ucznia czegoś więcej niż literalnego zrozumienie tematu i odpowiedni dobór przykładów. Totalitaryzm nie jest bowiem tylko motywem literackim, nie jest również jedynie pewnym doświadczeniem ludzkości czy rozdziałem z podręcznika historii. Totalitarne doświadczenia XX wieku wpłynęły na wszystkie aspekty świata, w którym dziś żyjemy, między innymi na to, jak myślimy współcześnie o etycznych granicach człowieka, o możliwościach języka do wyrażania świata czy o zdolnościach kultury i mediów w kształtowaniu (a nawet manipulacji) światopoglądu mas. Jak pisze Małgorzata Jarmułowicz „(...) totalitarne jądro ciemności domaga się radykalnej rewizji zastanych paradygmatów socjologicznych, psychologicznych, politycznych, antropologicznych, a nade wszystko etycznych, i stworzenia konwencji myślowych służących nowej, posttotalitarnej interpretacji świata i człowieka”.

Opracowaniu tego konkretnego tematu prezentacji maturalnej powinna przede wszystkim towarzyszyć świadomość wagi zjawisk totalitarnych. Na ich istotność składa się między innymi to, że nie wszystko da się o tych zjawiskach powiedzieć. Nie zawsze okazuje się możliwy opis mechanizmów i (przede wszystkim) doświadczeń totalitarnych. Niekoniecznie nawet dlatego, że nie mamy wystarczających źródeł historycznych, czy relacji wiarygodnych świadków. Doświadczenia związane z hitlerowskim nazizmem czy sowieckim komunizmem nie są bowiem możliwe do całościowego przekazania w języku, obrazach, dokumentach historycznych czy tekstach kultury. Do takiego wniosku doszli zarówno filozofowie, jak i artyści zajmujący się ruchami totalitarnymi, przede wszystkim zaś – sami ich świadkowie, zarówno ofiary, jak i opresyjni uczestnicy. Podstawową więc wiedzą, którą uczeń musi posiadać, wybierając omawiany tu temat, jest świadomość okrutnego paradoksu towarzyszącego rozważaniom nad doświadczeniami XX wieku. Paradoks ten polega na tym, że pamięć o świecie totalitarnym (a w najbliższej nam historii konkretnie: o świecie

nazizmu i komunizmu) to równocześnie obowiązek uwzględnienia go w naszych tekstach i niemożliwość satysfakcjonującego wypełnienia tego obowiązku. O najpotworniejszych konsekwencjach naszej cywilizacji musimy pamiętać nieustannie, ale pogodzeni, że ich w pełni nie wyrazimy.

Definicje pojęć

Zanim przejdę do kwestii związanych z doбором przykładów literackich, zatrzymam się przy terminach składających się na omawiany temat. Najważniejszym z nich jest totalitaryzm – pojęcie względnie młode. Po raz pierwszy zostało użyte w 1925 roku do opisu rządów faszystowskich we Włoszech przez ich ideologa Giovanniego Gentile. Włoski filozof zapowiadał utworzenie państwa totalnego, „wszystko-obejmującego”. Postulowane przez niego państwo posiadać miało wartość absolutną, stanowić „rdzeń, podstawę wszelkich poczynań jednostki”. Jak pisze Janusz Justyński w *Historii doktryn politycznych czasów nowożytnych*: „Politolodzy już w okresie międzywojennym uznali totalitaryzm za formę XX-wiecznej dyktatury, dotąd w historii nieznaną. Jednakże termin «totalitaryzm» nie był bynajmniej jednoznacznie rozumiany. Odnoszono go zarówno do państw faszystowskich, jak i do stalinowskiej Rosji, a po wojnie określano jako totalitarne państwa tzw. «realnego socjalizmu». Z jednej strony charakteryzowano państwo totalitarne jako państwo «ideologiczne», dążące do kontroli nad całokształtem aktywności jednostki ludzkiej w imię określonej ideologii, z drugiej strony podkreślano fikcyjność ideologii i akcentowano określone struktury i mechanizmy sprawowania władzy”.

Najważniejszymi teoretykami w historii refleksji nad totalitaryzmem są Hannah Arendt i Karl Rajmund Popper. Omawiając „korzenie totalitaryzmu” Arendt podkreśla, że rządy totalitarne są możliwe tylko tam, „gdzie istnieją ogromne masy ludzi zbędnych lub gdzie można się pozbywać ludzi nie powodując katastrofalnego wyludnienia”. Charakterystyczne dla totalitaryzmu, zdaniem niemieckiej teoretyczki, jest również to, że nie zastępuje on uprzednich praw prawami nowymi. Swoiste dla tej polityki jest lekceważenie dla wszelakich praw, również dla tych ustalanych przez własne rządy. Nawet najbardziej dogłębna znajomość marksizmu i leninizmu nie dawała stałych dyrektyw jaką zajmując postawę polityczną. Przeciwnie – jak pisze Arendt – „aby dochować wierności linii partii, należało co dzień powtarzać to, co obwieścił Stalin poprzedniego wieczora – toteż wytworzył się oczywiście taki stan umysłu, taka sama gotowość do bezwzględnego posłuszeństwa, nie ograniczona przez żadne usiłowanie zrozumienia tego, co się robi, jakie wyraża zręczne motto Himmlera dla esesmanów: «Moim honorem jest moja lojalność»”.

Z kolei brytyjski filozof Popper w kluczowej pracy *Spoleczeństwo otwarte i jego wrogowie* pokazywał, że źródeł totalitaryzmu należy szukać już w pismach

starożytnych myślicieli: u Platona (zwłaszcza zaś w *Państwie*) oraz Arystotelesa (przede wszystkim w *Polityce*).

Podczas omawiania pojęcia „totalitaryzmu” warto odnieść się również do jego definicji słownikowej. Jest on więc przeciwieństwem pluralizmu, opozycją do tego, co różnorodne, określa go ideologiczna i światopoglądowa jednolitość. W *Słowniku terminów obcych i zwrotów obcojęzycznych* Władysława Kopańskiego czytamy, że totalitaryzm to „despotyczna, scentralizowana dyktatura autokratycznego władcy albo hierarchii uważającej się za nieomylną, podporządkowującą życie i prawa obywateli biurokratycznemu aparatowi ucisku”.

Drugim ważnym terminem, składającym się na omawiany temat, jest „dyktatura”. Nie jest ono pojęciem wobec „totalitaryzmu” synonimicznym, ale niewątpliwie ściśle z nim powiązanim. Oba systemy nie pozwalają na rozwój społeczeństwa opartego na wartościach wolnościowych i prawach obywatelskich, oba używają przemocy do zachowania „porządku” (czytaj: władzy). Jednak, zdaniem Arendt, terror dyktatorski zagraża jedynie rzeczywistym oponentom, podczas gdy terror totalitarny osacza każdego obywatela, zarówno tego posiadającego, jak i nieposiadającego określony światopogląd, dusi całe życie polityczne, to jawne i to tajne.

Fundamentalną różnicą pomiędzy tymi systemami jest (w przypadku dyktatury) brak przypisania do określonej ideologii – czynnika konstytuującego system totalitarny. Kontrola jednostki w systemie totalitarnym jest, ze względu na podstawę ideologiczną, bardziej wszechstronna i obejmuje „totalnie” życie człowieka: jego zachowania, wierzenia, relacje z innymi członkami społeczeństwa. Także dyktatura jest jednak formą władzy autorytarnej i opiera się na podporządkowaniu obywateli władzy państwowej, ogranicza swobody obywatelskie i kwestionuje podstawowe prawa wolnościowe jednostki.

Na początku prezentacji maturalnej warto podkreślić znajomość różnic między tymi dwoma systemami władzy, należy zaznaczyć jednak, że podczas interpretacji konkretnych przykładów literackich rozróżnienie to może być kłopotliwe, a niekiedy celowe. Rozbieżności między ścisłym pojmowaniem pojęć „dyktatura” i „totalitaryzm” istotniejsze są chyba dla nauk politycznych czy historycznych, nie zawsze natomiast niezbędne podczas analizy tekstów kultury.

Dobór przykładów

Po filozoficznym i teoretycznym rozpoznaniu nietatwego tematu totalitaryzmu i dyktatury należy zastanowić się nad doбором przykładów do prezentacji. Dobór ten jest kwestią niezwykle istotną, powinien bowiem pokazać, że uczeń odnajduje się nie tylko pojęciowo w tej trudnej problematyce, ale potrafi też zastosować narzędzia interpretacyjne do konkretnych zjawisk

kulturowych. Przykłady te mogą zostać dobrane za pomocą różnego rodzaju kluczy, swój wybór należy jednak przekonująco uzasadnić. Podstawą interpretacji powinny być utwory literackie, które można jednak wzbogacić o konteksty z innych dziedzin sztuk.

Uczeń ma do wyboru co najmniej kilka perspektyw interpretacyjnych. Oto kilka z nich:

- Literatura łagrowa: Gustawa Herlinga-Grudzińskiego *Inny świat*, *Opowiadania kołymskie* Wałama Szalamowa czy *Archipelag Gułag* Aleksandra Solżenicyna.
- Twórczość literacka opisująca rzeczywistość niemieckich obozów zagłady: *Opowiadania* Tadeusza Borowskiego, *Medaliony* Zofii Nałkowskiej czy Seweryny Szmaglewskiej *Dymy nad Birkenau*.
- O prześladowaniach Żydów traktują między innymi: *Zdażyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall oraz *Rozmowy z katem* Kazimierza Moczarskiego.
- Tematyka totalitaryzmu to również twórczość antyutopijna, warto wymienić tu przede wszystkim: *Nowy wspaniały świat* Aldousa Huxleya oraz *Folwark zwierzęcy* i *Rok 1984* George'a Orwella.
- Poezja naznaczona doświadczeniami totalitaryzmu to, między innymi, twórczość Czesława Miłosza (*Który skrzywdziłeś* czy *Traktat moralny*) i Zbigniewa Herberta (tomy *Raport z obłąkanego miasta* oraz *Pan Cogito*).
- Poza omawianymi przeze mnie poniżej dramataми (Szewcy Witkacego, *Tango* Mrożka oraz *Operetka* Gombrowicza) warto zwrócić uwagę na twórczość Samuela Becketta, *Kartotekę* Tadeusza Różewicza oraz na *Małą Apokalipsę* Tadeusza Konwickiego.
- Jako kontekst można użyć między innym filmów, malarstwa, komiksów, muzeów eksperymentalnych czy dzieł artystów współczesnych.
- Wśród filmów poruszających problematykę totalitaryzmu, można chociażby wymienić: *Ostatni etap* w reżyserii Wandy Jakubowskiej, *Pasażerkę* Andrzeja Munka, twórczość Andrzeja Wajdy: *Człowiek z marmuru*, *Człowiek z żelaza*, *Krajobraz po bitwie*, *Korczak*, *Katyń*, Charliego Chaplina film *Dyktator*, *Shoah* w reżyserii Claude Lanzmanna, film *Europa, Europa* Agnieszki Holland, *Listę Schindlera* Stevena Spielberga, *Pianistę* Romana Polańskiego, *Pociąg życia* w reżyserii Radu Mihaileanu czy *Życie jest piękne* Roberto Benigniego.

Uczeń podczas prezentacji powinien pamiętać, że omówienie wybranych przykładów literackich nie powinno polegać na ich streszczaniu, ale na interpretacji wzbogaconej o opinie badaczy literatury.

Przykładowa interpretacja

Konsekwencją ambiwalentnego poczucia obowiązku, o którym pisałam na wstępie (o jednoczesnej konieczności i niemożności mówienia o doświadczeniach totalitarnych), jest stosunek do języka twórców wypowiadających się o potwornościach cywilizacji XX wieku. Język stał się polem zmagania z tym, co niewyraźne. Zmagania te przybierały różne strategie literackie, często wybieranym sposobem zaświadczenia o nieopisywalności totalitaryzmów było twórcze posługiwanie się „niemocą artykulacyjną”. Język zawiódł jako narzędzie opisu doświadczeń, które przekroczyły kategorie rozumowe. Bezsilny język stał się – paradoksalnie – jedynym sposobem na świadczenie stanu świata post-totalitarnego.

Niemoc słowa wobec totalitaryzmu to, jak pisze Jarmułowicz „werbalny znak doświadczenia, które przerosło możliwości ludzkiej mowy”. Tym znakiem napiętnowany jest teatr Samuela Becketta, wśród polskich dramatów zaś „komunikacyjną bezsilnością słowa” niewątpliwie obciążone są *Szewcy* Stanisława Ignacego Witkiewicza, *Tango* Sławomira Mrożka oraz *Operetka* Witolda Gombrowicza.

Groteskowa i modernistyczna sztuka *Szewcy*, uważana za najdojrzalszy dramat sceniczny Stanisława Ignacego Witkiewicza, pisana była w latach 1931-1934, a po raz pierwszy wydana została w roku 1948. Warto podkreślić, że katastroficzny światopogląd przedstawiony przez Witkacego w *Szewcach* powiązany jest z jego doświadczeniami rewolucyjnej Rosji. Wybitny historyk literatury, Jan Błoński, podkreślał, że rewolucja 1917 roku była w oczach pisarza kwintesencją przyszłej sytuacji ludzkości, w której zginie cywilizacja indywidualności.

Doświadczenie totalitaryzmu stało się dla autora *Szewców* dojmującym objawieniem katastrofizmu. Dla Witkacego świat nieodwołalnie już dążył do samozagłady, mechanizmy wszechogarniającej władzy, które wytworzył początek XX wieku, były dla niego prostą drogą do unicestwienia. Rewolucja rosyjska, której Witkiewicz był świadkiem, pokazała mu przerażające i destrukcyjne oblicze cywilizacji. Na to oblicze składała się nie tylko władza, ale i automatyzacja. Jak pisze Maria Janion: „Upaństwowienie socjalizmu życia ekonomicznego i społecznego uczyniły z totalitarnej Rosji sowieckiej mordercze więzienie. W genialnym skrócie Witkacy określił Hiper-Robociarza z *Szewców* jako «żywego, zmechanizowanego trupa», dodając komentarz «nadczłowiek Nietzschego nie narodził się wśród junkrów pruskich, tylko wśród proletariatu». „Zmechanizowany trup”, Hiper-Robociarz jest więc alegorią świata, który doświadczył morderczego działania władzy totalitarnej, świat ten jest już w drodze do samozagłady. Nie jest to jednak droga linearna, a raczej zabójcza pętla, w której się nieodwracalnie znalazł. To – słowami Janion – „Cykliczna powtarzalność

kostniejących idei i zdegradowanych słów odpowiada cyklicznemu powrotowi symetrycznych układów społecznych”.

Po kolejnych jałowych przewrotach politycznych Szewcy kończą się opadnięciem żelaznej kurtyny i oznajmieniem Głosu Straszliwego:

*Trzeba mieć duży takt,
By skończyć trzeci akt.
To nie złudzenie – to fakt.*

Jest to koniec nie tylko dramatu, ale też ludzkości. Szewcy są dopełnioną katastrofą, pozbawioną wszelkiej nadziei czy wiary w jakikolwiek sens Historii. Historia jest dla Witkacego trupem, współczesność upiorem. Świat raz zarażony nonsensownym okrucieństwem totalitaryzmu nie ma szans na wyratowanie z absurdałnej pętli przemocy. Ideologie kolejnych rewolucji przedstawionych w dramacie są tylko mało przekonującym pozorem. Finalne wycieńczenie sensów w *Szewcach* tak opisuje Joanna Trzos: „Ostatecznie ukazany zostaje mechanizm sprawowania władzy we współczesnym społeczeństwie. Odslonięta zostaje całkowita pustka ideologii. Za fasadą życia kryje się pustka ideowa, czyli brak wiary i świadomość wyczerpania się wszystkich filozoficznych i ideologicznych koncepcji”.

O ile wizyjny dramat Witkacego powstał jeszcze w latach trzydziestych XX wieku, nawiązująca do *Szewców* sztuka Sławomira Mrożka *Tango* napisana została już po II wojnie światowej i po epoce stalinizmu – w 1964 roku.

Wieloznaczny dramat Mrożka można interpretować w różnych kontekstach (odczytywany bywał jako dramat o dojrzewaniu, o walce pokoleń, o niemożności buntu we współczesnym świecie, o upadku wartości itp.), jednak niewątpliwie akcja utworu toczy się w cieniu świadomości doświadczeń totalitarnych.

Bunt głównej postaci dramatu – Artura – jest z całą pewnością buntem nietypowym. Młody mężczyzna podnosi sprzeciw wobec rodziny (które jest tu jednak *pars pro toto* całego społeczeństwa), nie kwestionuje jednak zasad, ale ich brak. Potrzeba rewolucji jest w Arturze tak silna, że przywrócenie jakichkolwiek wartości staje się celem uświęcającym przemoc. Początkowo wydaje mu się, że porządek może zostać wrócony światu poprzez Formę, konwencjonalność zachowań, poprzez rytuał, nawet ten pusty. Płonność nadziei w przywrócenie fundamentów wytraconemu z nich światu poprzez próżną ceremonialność to niewątpliwie nawiązanie do *Ślubu* – dramatu Witolda Gombrowicza po raz pierwszy wydanego w 1953 roku. Zarówno w *Tangu*, jak i w sztuce Gombrowicza forma pustego konwenansu narzucana jest innym przemocą, okrucieństwo okazuje się jednak bezcelowe.

Świat *Tanga* jest światem pozbawionym już wartości, które nie wrócą poprzez ich pozorowanie. Gdy Artur zrozumiał jałowość swoich zabiegów, pustą formę musiał zastąpić nową ideą. Wobec braku jakichkolwiek wartości możliwa

była tylko jedna: władza. A prawdziwa władza, to ta nad życiem i śmiercią: „Śmierć... wspaniała forma. (...) Pytam was: jeżeli nie ma nic i nawet bunt nie jest możliwy, to co można stworzyć z niczego, żeby było? (...) Możliwa jest tylko władza!”.

Oparta na potrzebie ideologii, a osiągnięta przemocą dyktatura Artura prędko zostaje jednak obalona przez Edka. Nowa władza jest już pozbawiona wszelkich uzasadnień – jest władzą czystą, totalną. Bunt zapoczątkowany przez bezkompromisowego idealistę, wynaturzony w dyktaturę, doprowadził, jak pisze Barbara Gutkowska, do „ignorującego wszelkie zasady i normy nihilizmu z jego jedyną hierarchią – hierarchią fizycznej i bezwzględnej siły”.

Dramat Mrożka kończy się (pozornie) absurdalną sceną tanga tańczonego przez Edka ze Stomilem. Taniec ten, poza oczywistym nawiązaniem do *Wesela* Wyspiańskiego, jest symbolem czystego prawa przemocy. Tango, taniec wolności i sensualności, zmienia się w finale sztuki Mrożka w „wymowną figurę więzienia”. Staje się jasne, że świat skapitulował wobec przemocy. Jak kwituje to Małgorzata Sugiera: „Na początku była pięść. Pięść Edka”.

Dwa lata po pierwszym wydaniu *Tanga*, w 1966 roku, opublikowana została ostatnia sztuka Witolda Gombrowicza – *Operetka*. Dramat ten jest dziełem nietypowym, nie tylko dla twórczości Gombrowicza. Operetka („sceniczny utwór muzyczny z dialogami mówionymi, zbliżony do opery, charakteryzujący się lekką, melodyjną muzyką i komediową akcją”) jest formą, którą (jak pisze sam Gombrowicz) charakteryzuje „boski idiotyzm”, „niebiańska skleroza”, „marionetkowa pustota”. Sprzeczność pomiędzy „świętą głupotą” a „istotnością dramatu” zachwyciła Gombrowicza – porwał ją jako wyzwanie. Ale jednocześnie autor zdawał się też sądzić, że – paradoksalnie – operetka jest najlepszą formą do wyrażania cierpienia ludzkości, bo jedynie najbzdurniejsza forma nie zawali się pod niezamierzoną śmiesznością patosu. Jak pisze Gombrowicz w komentarzu do inscenizacji *Operetki*: „Monumentalny idiotyzm operetkowy idący w parze z monumentalnym patosem dziejowym – maska operetki, za którą krwawi śmiesznym bólem wykrzywione ludzkości oblicze (...)”.

Ten „monumentalny patos dziejowy” dotyczy, podobnie jak dramaty Witkacego i Mrożka, katastrofalnej rewolucji, która przemocą rozłamuje świat. Jednak rewolucja u Gombrowicza jest, jak pisze Janion, „idiotycznym chaosem, nonsensownym galopem wrzeszczącego tałatajstwa. Niszczy i burzy wszystko, nie stwarzając pozorów jakegoś ładu”.

Historia jest w *Operetce* sprowadzona do pętli kolejnych mód, zmieniające się ubiory to kolejne formy, w które pochwytywany jest świat. Nie jest to więc historia spod znaku Hegla, ale raczej nawiązująca do filozofii Nietzschego. Dyktatura to narzucanie fraka, rewolucja zaś okazuje się obnażeniem. Jak pisze Maria Delaperrière: „Gombrowicz odsłania układy totalizujące, które nie są

wprawdzie związane z konkretnym systemem politycznym, ale stanowią potencjalne zagrożenie dla wszystkich społeczeństw nowoczesnych”.

Operetka w swej specyficznej formie przedstawia historię XX wieku – ale jako rewię mody. Kolejne akty dramatu reprezentują węzłowe dla poprzedniego stulecia wydarzenia, przede wszystkim narodziny ustroju totalitarnego oraz konsekwencje jego panowania. Katastrofa uprzedniego świata i okrutne rządy byłych lokajów są następstwami morderczej pasji, do której prowadzi wiara w „produkowane przez siebie samych ideologie usprawiedliwiające przemoc” – jak pisze Jerzy Jarzębski. Totalitaryzm prowadzi, zauważa Janion, do autodegradacji błazeńskiej arystokrację „(Księżstwo udają przedmioty, by ocalić życie) lub popycha do faszyzmu; lewicowego Profesora (postać zbudowaną z wyraźnych aluzji do postawy Sartre’a) zmusza do wyrzygania swego «ja»”.

Wszystkie trzy interpretowane dramaty zmagają się więc z tragicznymi skutkami doświadczenia totalitarnego. Każdy z omawianych twórców pokazał degradację form społecznych, nieodwracalny upadek idei oraz niewydolność języka do opisu świata naznaczonego katastrofą. Totalitaryzm, dyktatura i bezpośrednio związana z nią wszechogarniająca przemoc to samozagłada cywilizacji i wartości współczesnego świata.

PRZYKŁAD PREZENTACJI MATURALNEJ

Bibliografia podmiotu

1. Gombrowicz Witold, *Operetka*, w: *Dramaty*, Kraków 1988.
2. Mrożek Sławomir, *Tango*, Warszawa 1999.
3. Witkiewicz Stanisław Ignacy, *Szewcy*, Kraków 2003.

Bibliografia przedmiotu

1. ARENDT Hannah, *Korzenie totalitaryzmu*, Warszawa 1993
2. BERNACKI Marek, *Literatura wobec totalitaryzmu*, Warszawa 2002
3. BŁOŃSKI Jan, *Forma, śmiech i rzeczycy ostateczne. Studia o Gombrowiczu*, Kraków 2003
4. BŁOŃSKI Jan, *Wszystkie sztuki Sławomira Mrożka*, Kraków 2002
5. BOCHENSKI Tomasz, *Czarny humor w twórczości Witkacego*, Gombrowicza, Schulza, Kraków 2005
6. DELAPERRIÈRE Maria, *Kościół międzyludzki i absurd totalitarny w teatrze Gombrowicza*, „Teksty Drugie” 2002, nr 3, s. 22-24

7. GUTKOWSKA Barbara, O „Tangu” i „Emigrantach” Sławomira Mrożka, Katowice 1998
8. JANION Maria, Trzy dramaty o rewolucji: Krasiński, Witkiewicz, Gombrowicz, w: tegoż, Tragizm, Historia, Prywatność, Kraków 2000.
9. JARMUŁOWICZ Małgorzata, W teatrze totalitarnego zła, w: Dwudziestowieczność, pod red. Mieczysława Dąbrowskiego i Tomasza Wójcika, Warszawa 2004.
10. JARZĘBSKI Jerzy, Podglądanie Gombrowicza, Kraków 2000
11. JUSTYŃSKI Janusz, Historia doktryn politycznych czasów nowożytnych, Toruń 1994
12. KOPALIŃSKI Władysław, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa 2007
13. KOPALIŃSKI Władysław, Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku, Warszawa 2008
14. MARGAŃSKI Janusz, Gombrowicz – wieczny debiutant, Kraków 2001.
15. POPPER Karl Rajmund, Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie, Warszawa 1988
16. SUGIERA Małgorzata, Dramaturgia Sławomira Mrożka, Kraków 1997
17. SZCZEPAŃSKI Jan Józef, Małeńka encyklopedia totalizmu, Kraków 1990
18. TRZOS Joanna, W poszukiwaniu dziwności istnienia. Rzecz o dramatach Witkacego, Kraków 2000

Totalitaryzm i dyktatura – bibliografia wybrana

1. ARENDT Hannah, Korzenie totalitaryzmu, Tł. Daniel Grinberg, Mariola Szawiel, Warszawa, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.
2. BÄCKER Roman, Totalitaryzm : geneza, istota, upadek, Toruń, Index Books, 1992.
3. BANKOWICZ Marek, Dyktatury i tyranie : szkice o niedemokratycznej władzy, Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007.
4. BERNACKI Marek, Literatura wobec totalitaryzmu, Warszawa, Adamantan, 2002.
5. BESIER Gerhard, Stokłosa Katarzyna, Europa dyktatur: nowa historia XX wieku, Tł. Joanna Hashold, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009.
6. CONQUEST Robert, Uwagi o spustoszonej stuleciu, Tł. Tomasz Bieroń, Poznań, Zysk i S-ka, 2002.

7. COURTOIS Stéphane, Czarna księga komunizmu: zbrodnie, terror, prześladowania, Tł. Krzysztof Wakar, Warszawa, Prószyński i S-ka, 1999.
8. CZŁOWIEK przeciwko człowiekowi: dwudziestowieczne ludobójstwo systemów totalitarnych, red. nauk. Ireneusz Stanisław Grat, Białystok, Wydawnictwo Prymat, 2006.
9. CZŁOWIEK przeciwko człowiekowi. [T. 2], Filozofia, polityka i prawo a systemy totalitarne, red. nauk. Ireneusz Stanisław Grat, Białystok, Wydawnictwo Prymat, 2008.
10. ĆWIKŁA Paweł, Boksowanie świata : wizje ładu społecznego na podstawie twórczości Janusza A. Zajdla, Katowice, Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”. 2006.
11. DREWNOWSKI Tadeusz, Ucieczka z kamiennego świata, Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1992.
12. DWORAK Barbara Magdalena, Systemy totalitarne we współczesnej myśli filozoficznej i społecznej, Kraków, Konsorcjum Akademickie, 2011.
13. ENCYKLOPEDIA socjologii, Tom 4, Totalitaryzm, Warszawa, Oficyna Naukowa, 2002
14. FINKIELKRAUT Alain, Zagubione człowieczeństwo: esej o XX wieku, Tł. Mateusz Fabjanowski, Warszawa, Państwowy Instytut Wydawniczy, 1999.
15. FRANKOWSKI Edward, Od społeczeństwa totalitarnego do obywatelskiego: (doświadczenia stalowowolskie), Warszawa, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, 2007.
16. FROMM Erich, Ucieczka od wolności, Tł. Olga Ziemilska, Andrzej Ziemilski, Warszawa, Czytelnik, 2008.
17. GŁOWIŃSKI Michał, Mowa w stanie obłączenia: 1982-1985, Warszawa, OPEN, 1996.
18. GÓRSKI Artur, O koncepcji rządów autorytarnych, w: tegoż, Myśli reakcyjne, Warszawa, Adiutor, 1994.
19. GUZIŃSKI Grzegorz, W matni socjalizmu – totalitaryzmu : ofiarom totalitaryzmu, Wrocław, Wydawnictwo „Nortom”, 2010.
20. HELLER Michał, Maszyna i śrubki : jak hartował się człowiek sowiecki, Tł. z ros., Warszawa, Pomost, 1989.
21. HELLER Włodzimierz, Hannah Arendt : społeczeństwo obywatelskie a pluralizm, Poznań, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Pedagogiczno-Artystyczny, 2003.
22. HELLER Włodzimierz, Hannah Arendt : źródła pluralizmu politycznego, Poznań, Wydaw. Naukowe Instytutu Filozofii UAM, 2000.
23. HERTZ Aleksander, Szkice o totalitaryzmie, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.

24. LINZ J., Totalitaryzm i autorytaryzm, [w:] Władza i społeczeństwo, pod red. J. Szczupaczyńskiego, Warszawa, Scholar, 1995.
25. LITERACKIE świadectwa zniewolenia, red. Zenobia Mieczkowska, Warszawa, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1996.
26. MAŻEWSKI Lech, Posttotalitarny autorytaryzm PRL 1956-1989: analiza ustrojowopolityczna, Biała Podlaska, Arte, 2010.
27. MIŁOSZ Czesław, Zniewolony umysł, Kraków, Wydaw. Literackie, 1999.
28. MISES Ludwig von, Planowany chaos, Tł. Leszek Kolek, Lublin, Dextra, 2002.
29. MORIN Edgar, O naturze Związku Radzieckiego, Tł. Patrycja Berg, Warszawa, Volumen, 1990.
30. NIECIUŃSKI Witold, Przemoc i masowe zbrodnie hitlerizmu i stalinizmu: próba studium porównawczego, Warszawa, Scholar, 1998.
31. NIEPIĘKNY wiek XX, red. Jerzy Eisler, Warszawa, Instytut Pamięci Narodowej. Komsja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2010.
32. OLBRYCH Wiesława, Wasilij Grossman: dramat humanisty w świecie cywilizacji totalitarnej, Toruń, Wydaw. Adam Marszałek, 2004.
33. OLSZEWSKA-DYONIZIAK Barbara, Antropologia totalitaryzmu europejskiego XX wieku, Wrocław, Atla 2, 1999.
34. OVERY Richard, Dyktatorzy : Hitler i Stalin, Tł. Łukasz Witczak, Wrocław, Wydawnictwo Dolnośląskie, 2009.
35. POMIAN Krzysztof, Oblicza dwudziestego wieku : szkice historycznopolityczne, Lublin, Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2002.
36. POPPER Karl Rajmund, Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie, Warszawa, Wydwa. Naukowe PWN, 2010.
37. RAŻNY Anna, Literatura wobec zniewolenia totalitarnego: Wałama Szałamowa świadectwo prawdy, Kraków, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1999.
38. RYSZKA Franciszek, Autorytaryzm a faszyzm, „Kwartalnik Historyczny” 1972, nr 2.
39. SADOWSKI Jakub, Między Pałacem Rad i Pałacem Kultury : studium kultury totalitarnej, Kraków, EGIS, 2009.
40. SKARZYŃSKI Ryszard, Od liberalizmu do totalitaryzmu : z dziejów myśli politycznej XX w. T. 2, Warszawa, Elipsa, 2002.
41. SPOŁECZEŃSTWA posttotalitarne: kierunki przemian, pod red. Zdzisława Sadowskiego, Warszawa, Polskie Towarzystwo Współpracy z Klubem Rzymskim, 1991.
42. SZCZEPAŃSKI Jan Józef, Maleńka encyklopedia totalizmu, Kraków, Znak, 1990.

43. TOTALITARYZM – przeszłość czy realne zagrożenie?, pod red. nauk. Radosława Fiedlera i Sebastiana Wojciechowskiego, Poznań, Wydaw. Naukowe INPiD UAM, 2001.
44. TOTALITARYZM a zachodnia tradycja, pod red. Miłowita Kunińskiego, Kraków, Ośrodek Myśli Politycznej: Księgarnia Akademicka, 2006.
45. TOTALITARYZM: wybrane problemy teorii i praktyki, pod red. Tadeusza Wallasa, Poznań, Wydaw. Naukowe INPiD UAM, 2003.
46. TRUDNY wiek XX : jednostka, system, epoka : studia, pod red. Grzegorza P. Bąbiaka i Joanny Nalewajko-Kulikov, Warszawa, Wydawnictwo Neriton : Instytut Historii PAN, 2010.
47. WALICKI Andrzej, Zniewolony umysł po latach, Warszawa, Czytelnik, 1993.
48. WALTER Jean-Jacques, Machiny totalitarne. Esej, Kraków, Beseder, 1998.
49. WAT Aleksander, Semantyka języka stalinowskiego, Poznań, NZS, 1980.
50. WIDAWSKA Edyta, Totalitaryzm a władza legalna : przypadek Polski 1945-1989, Toruń, Wydaw. Adam Marszałek, 2007.
51. WIERZBICKI Alfred, Filozofia a totalitaryzm: Augusta Del Nocego interpretacja kryzysu moderny, Lublin, Wydawnictwo KUL, 2005.
52. WOBEC przemocy, pod red. Doroty Kubackiej-Jasieckiej i Anny Lipowskiej-Teutsch, Kraków, Wydaw. ALL, 1997.
53. ZAGAJEWSKI Adam, Solidarność i samotność, Warszawa, Fundacja Zeszytów Literackich, 2002.

Andrzej Dudziak

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

OPOZYCJA POLITYCZNA W PRL

– LATA SIEDEMDZIESIĄTE

Po roku 1968, w którym miały miejsce protesty studenckie (marzec) i inwazja wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację (sierpień), wydawało się, że dążenia wolnościowe, ambicja godziwego życia, uległy w Polsce

wieloletniemu uśpieniu. Spokój społeczny został jednak zakłócony już w 1970 roku. Przyczyną protestów na niespotykaną dotąd skalę była sytuacja gospodarcza. Krótko przed świętami Bożego Narodzenia ogłoszono podwyżki cen na podstawowe artykuły żywnościowe. W takiej sytuacji w grudniu 1970 roku doszło do buntu robotników w Trójmieście i Szczecinie. Do tłumienia strajków ówczesne władze użyły wojska i milicji. Polała się krew, byli zabici i ranni. Po tych wydarzeniach doszło do zmiany w naczelnych organach partii i państwa. Bezpośrednie spotkania I sekretarza PZPR Edwarda Gierka z robotnikami wielkich ośrodków przemysłowych uspokoiły nastroje, ale nie zlikwidowały przyczyny problemów – niewydolności socjalistycznego państwa i jego gospodarki. Coraz częściej dochodziło do różnie wyrażanych przejawów społecznego niezadowolenia. Bunt wobec ograniczeń wolności artykułowali także ludzie kultury.

Dalsze lata owocowały listami protestacyjnymi ludzi pióra. Intelktualiści walczyli o umożliwienie kontaktów z polską kulturą Polakom zamieszkającym w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, występowali także przeciwko nowelizacji konstytucji utrwalającej „bratnią współpracę” Polski z ZSRR.

W czerwcu 1976 roku przez Polskę przelała się fala protestów przeciwko podwyżkom cen żywności. Szczególnie brutalnie tłumiono wystąpienia robotnicze w Radomiu i Ursusie. Takie postępowanie władz spowodowało falę oburzenia. Ten ruch protestu stał u narodzin wielu organizacji opozycyjnych. W obronie pokrzywdzonych wysyłano listy do władz, organizowano pomoc dla rodzin osób skazanych i uwięzionych. We wrześniu utworzono Komitet Obrony Robotników (KOR), który zwrócił się z apelem o powołanie komisji sejmowej dla wyjaśnienia okoliczności wydarzeń czerwcowych. W tamtym czasie następowały zmiany w kształcie opozycji. Z nurtu niepodległościowego istniejącego w KOR wyłoniła się kolejna organizacja. Był to Ruch Obrony Praw człowieka i Obywatela (ROPCiO – marzec 1977).

Niebawem ruch opozycyjny ogarnął kolejne środowisko. W Krakowie powstał Studencki Komitet Solidarności (SKS) jako forma protestu przeciwko niewyjaśnionej do dzisiaj śmierci Stanisława Pyjasa, studenta Uniwersytetu Jagiellońskiego, związanego z KOR. W tym okresie nasiliły się represje przeciwko „wrogom PRL-u”, wiele osób trafiło do aresztów i więzień.

We wrześniu tegoż roku KOR przekształcił się w Komitet Samoobrony Społecznej „KOR” (KSS „KOR”). Powstały także Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, pismo „Robotnik” i miesięcznik „Głos” związane z tym środowiskiem.

Narastające niezadowolenie społeczne spowodowane fiaskiem reform gospodarczych oraz świadomość dysproporcji pomiędzy poziomem życia na Zachodzie i w Polsce stworzyły podatny grunt dla kolejnych organizacji opozycyjnych. W styczniu 1978 roku zostało założone Towarzystwo Kursów

Naukowych, którego działalność jest znana bardziej jako „latający uniwersytet”. W Katowicach (luty 1978) powstał pierwszy Komitet Założycielski Wolnych Związków Zawodowych (WZZ), szczególnie tępiący przez Służbę Bezpieczeństwa. W kwietniu utworzono w Gdańsku KZ WZZ Wybrzeża. Środowisko skupione wokół pisma „Bratniak” założyło Ruch Młodej Polski (RMP – 1979) działający na rzecz niepodległości Polski, podnoszący kwestie moralne i etyczne. Leszek Moczulski udzielający się w ROPCiO zainicjował jeszcze jedną organizację, która proponowała w programie „Rewolucję bez rewolucji”. Tak powstała Konfederacja Polski Niepodległej (KPN – wrzesień 1979). Ożywczy powiew dla ruchów wolnościowych dała wizyta papieża, Jana Pawła II i jego kazanie na Placu Zwycięstwa w Warszawie.

Na fundamencie dążeń wolnościowych zogniskowanych w organizacjach opozycyjnych a szczególnie w WZZ powstał późniejszy Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” (NSZZ „Solidarność” – 1980) będący zwieńczeniem lat pracy, cierpienia i represji ludzi opozycji z tamtej, pełnej dramatycznych wydarzeń, dekady.

Rocznice powstania organizacji opozycyjnych stały się inspiracją dla przypomnienia niedawnej historii Polski. Prezentowane zestawienie zawiera wybór pozycji zwartych (od 1989 roku) oraz artykułów (od 1997 roku). Całość opracowania została podzielona na kilka działów. W części pierwszej zgromadzono nieliczne publikacje ogólne. Natomiast w kolejnych rozdziałach, ułożonych w porządku alfabetycznym, znajdziemy informacje o poszczególnych organizacjach opozycyjnych. Są to: Komitet Obrony Robotników, Komitet Samoobrony Społecznej „KOR”; Konfederacja Polski Niepodległej; Ruch Młodej Polski; Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela; Studencki Komitet Solidarności; Towarzystwo Kursów Naukowych i Uniwersytet Latający oraz Wolne Związki Zawodowe. W zestawieniu, z powodu ograniczeń wydawniczych, pominięto opracowania biograficzne.

I. Opracowania ogólne

1. BUNTOWNICY : polskie lata 70. i 80. / [koncepcja, wybór i oprac.] Anka Grupińska, Joanna Wawrzyniak. – Warszawa : Świat Książki, 2011. – 519 s. : il.
2. ENCYKLOPEDIA „Solidarności”. T. 1, Opozycja w PRL 1976-1989 / [red. Mirosława Łątkowska (red. nac.) i in.; aut. haseł Artur Adamski i in.] – Warszawa : Oficyna Wydawnicza Volumen; Katowice : Stowarzyszenie Pokolenie, 2010. – 531 s. : il.

II. Komitet Obrony Robotników. Komitet Samoobrony Społecznej „KOR”

a. Pozycje zwarte

1. DOKUMENTY Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” / wstęp i oprac. Andrzej Jastrzębski. – Warszawa ; Londyn : Wydaw. Naukowe PWN : „Aneks”, 1994. – 780 s.
2. KOMITET Samoobrony Społecznej KOR [Komitet Obrony Robotników] : studium dysydentyzmu i opozycji politycznej w Polsce / Robert Zuzowski; [przekł. z ang.]. – Wrocław [i in.] : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1996. – 215 s.
Bibliogr. s. 206-215.
3. KOR : Komitet Obrony Robotników – Komitet Samoobrony Społecznej / Jan Józef Lipski; wstęp Andrzej Friszke; oprac. przypisów Grzegorz Waligóra, Jan Tomasz Lipski; Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – 645 s. : il. – (Relacje i Wspomnienia; t. 10)
4. KRYPTONIM „Gracze” : Służba Bezpieczeństwa wobec Komitetu Obrony Robotników i Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” 1976-1981 / wybór, wstęp i oprac. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2010. – 838 s. – (Dokumenty / Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; t. 41)
5. NIEPOKORNI : rozmowy o Komitecie Obrony Robotników : relacje członków i współpracowników Komitetu Obrony Robotników zebrane w 1981 roku / przez Andrzeja Friszke i Andrzeja Paczkowskiego; zred. Michał Okoński; przy współpr. Macieja Szklarczyka. – Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2008. – 675 s. : il.

b. Artykuły

1. ANTYKOMUNISTYCZNY socjaliści w PRL 1976-1989 / Tomasz Szczyński. – (Encyklopedia Solidarności) // G a z . P o l . – 2010, nr 1, s. 28
2. AWANTURA o niepodległość / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – (Starsi Państwo z KOR-u; [cz.] 4). – Fragm. // G a z . W y b o r . – 2011, nr 226, s. 13-14
35. rocznica KOR-u.
3. BANKIET u prezydenta / Adam Szostkiewicz // P o l i t y k a . – 2006, nr 39, s. 102-103

4. BEZ podłości o niepodległości / Tomasz Wołek // *Polityka*. – 2007, nr 15, s. 40-43
5. CO PAN tyle tej pasty kupujesz? / Witold Łuczywo; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybór*. – 2006, nr 220, dod. KOR, [nr] 2, s. 3-4
6. CÓŻ pana do nas sprowadza? / Maja Narbutt // *Rzeczpospolita*. – 2006, nr 146, dod. s. I-III
Akcja pomocy represjonowanym robotnikom po wydarzeniach czerwca 1976 r.
7. CZŁONKOWIE KOR-u / Anna Bikont, Joanna Szczęśna, Ewa Milewicz, Janusz Przewłocki, Paweł Smoleński, Mikołaj Lizut, Sergiusz Kowalski, Adam Leszczyński, Henryk Wujec, Sławomir Zagórski, Aleksander Smolar, Joanna Sokolińska, Witold Gadomski, Magdalena Grochowska, Seweryn Blumsztajn, Andrzej Romanowski, Anka Kowalska, Piotr Bojarski, Tomasz Włodkowski, Katarzyna Wiśniewska // *Gaz. Wybór*. – 2006, nr 218, dod. Duży Format nr 37, s. 2-19
8. CZTERNASTU / Jan Skórzyński // *Rzeczpospolita*. – 2006, nr 223, s. A10-A13
9. „CZULIŚMY, że zaraz milicja zacznie nas wygarniać. Potrzebna nam była czapka z autorytetów” / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – (Starsi Państwo z KOR-u; [cz. 1]). – *Fragm. Gaz. Wybór*. – 2011, nr 223, s. 26-27
35. rocznica KOR-u.
10. DEBATY z widokiem na więzienie / Andrzej Celiński // *Przeгляд*. – 2006, nr 38, s. 33-35
11. „GRACZE” – Komitet Obrony Robotników w propagandzie PRL, stereotypach oraz dokumentach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych / Robert Spałek // *Pamięć i Sprawiedliwość*. – 2003, [nr] 2, s. 79-112
12. GWIEZDNY czas : trzeba się porozumiewać i wysuwać żądania, ale ważniejsza od żądań jest solidarność – pisał Jacek Kuroń w 1976 r. / Andrzej Friszke // *Tygod. Powsz.* – 2010, nr 35, dod. Ludzie tamtego Sierpnia, s. VI-VII
13. JACEK Kuroń a kwestia robotnicza / Andrzej Friszke. – *Fragm. książki „Czas KOR-u. Jacek Kuroń a geneza Solidarności” // Polska (metrop. Warsz.)*. – 2011, nr 88, dod. Forum, s. V
14. JAK ks. Zięja nawrócił marksistę / Antoni Zambrowski // *Gaz. Pol.* – 2006, nr 48, s. 24
15. JAK powstał Komitet Obrony Robotników / Antoni Macierewicz // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 38, s. 22-23
16. JAK powstał Komitet Obrony Robotników / Antoni Macierewicz // *Głos*. – 2006, nr 39, s. 2

17. JAK to było z dywersją kuroniady / Rafał Kalukin // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 223, s. 4
Konferencja „Panorama opozycji w Polsce” w Warszawie.
18. KARDYNAŁ Wyszyński kontra KOR / Peter Raina. – *Fragm. książki „Kardynał Wyszyński i Solidarność” // Myśl Polska.* – 2005, nr 36, s. 16-17
19. KILKA chwil, kilka dni, kilka lat / Zbigniew Romaszewski, Zofia Romaszewska; rozm. przepr. Andrzej Kaczyński // *Rzeczpospolita.* – 2006, nr 223, s. A10-A11
20. KOR : etos Komitetu Obrony Robotników / Jan Józef Lipski. – *Fragm. książki // Gaz. Wybor.* – 2006, nr 219, dod. KOR [nr] 1, s. 1-4
21. KOR – nie tylko wielka polityka / Jan Olaszek. *Komitet Obrony Robotników – nie tylko wielka polityka // Mówią Wieki.* – 2008, nr 07, s. 40-44
22. KORNIAK : 25 lat temu powstał KOR, 24 lata temu pismo „Robotnik” / Igor T. Miecik // *Polityka.* – 2001, nr 38, s. 72-74, 77
23. KTO się dziś upomni o robotników : uwagi na marginesie obchodów 30-lecia założenia KOR / Jacek Lilpop // *Głos.* – 2006, nr 40/43, s. 10
24. LATEM 1976 roku / Piotr Naimski // *Głos.* – 2006, nr 39, s. 3, 6-7
25. LEGENDĘ KOR niszczą dawni współtowarzysze : w rocznicę powstania Komitetu Obrony Robotników – wspomnienia Jana Lityńskiego // *Dziennik Gaz. Prawna.* – 2009, nr 186, s. A14
26. LEKCJA KOR / Sławomir Sowiński // *Więź.* – 2006, nr 10, s. 62-68
27. MAJSTROWIE na zapleczu : doradcy i eksperci „Solidarności” (sierpień 1980 – grudzień 1981) / Krzysztof Piątkowski // *Dziś.* – 2004, nr 5, s. 153-168
28. MŁODZIEŻ w cieniu Pyjasa : tajny współpracownik Jankowski donosi / Antoni Macierewicz // *Głos.* – 2006, nr 23-24, s. 10
29. MÓJ KOR / Zbigniew Romaszewski // *Uważam Rze.* – 2011, nr 35, s. 68-69
30. NAPISZCIE o piecu konwertorowym / Henryk Wujec; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 220, dod. KOR, [nr] 2, s. 1-2
31. NASZA „rewolucja kulturalna” / Zdzisław Zwoźniak; rozm. przepr. Bogdan Widera // *Śląsk.* – 2006, nr 12, s. 5-7
32. NASZYM wrogiem był KOR : rozmowa z Jerzym Marianem Zielińskim, wieloletnim działaczem narodowym, współtwórcą Polskiego Komitetu Obrony Życia, Rodziny i Narodu / rozm. przepr. Maciej Motas // *Myśl Polska.* – 2007, nr 5, s. 6-7
33. NIE do opowiadania : 30 lat temu powstał Komitet Obrony Robotników – niepublikowany wywiad / Jacek Kuroń; rozm. przepr. Andrzej Friszke, Andrzej Paczkowski // *Tygod. Powsz.* – 2006, nr 38, s. 4-5

34. NIE robiliśmy polityki / Jan Lityński // *Rzeczpospolita*. – 2009, nr 155, s. A28
35. NIEPOKORNI : czerwiec 1976 r. : narodziny skutecznej opozycji / Marcin Kołodziejczyk // *Polityka*. – 2006, nr 19, dod. Pomocnik Historyczny, nr 2, s. 3-9
36. NIEZBĘDNIEM jest rozumienie / Andrzej Friszke; rozm. przepr. Bartosz Kaliski // *Nowe Książki*. – 2008, nr 7, s. 4-9
37. O FAŁSZYWEJ historii jako mistrzyni fałszywej apologetyki : odpowiedź na list uczestników, współpracowników i spadkobierców Ruchu Młodej Polski w sprawie „szkalowania” Jacka Kuronia / Jacek Bartyzel // *Głos*. – 2006, nr 39, s. 18-22
38. O FAŁSZYWEJ historii jako mistrzyni fałszywej apologetyki : rzecz o Jacku Kuroniu / Jacek Bartyzel. Cz. 1-3 // *Myśl Polska*. – 2006, nr 40, s. 12-13; nr 41, s. 12-13; nr 42, s. 12
39. OKIEM obrońcy / Jan Olszewski // *Głos*. – 2006, nr 39, s. 3, 8-11
40. PAPIEŻ, Kuroń, dialog / Andrzej Friszke. – *Fragm. książki // Więź*. – 2010, nr 11/12, s. 103-116
41. PO CO to panu, panie Wujec? / Henryk Wujec; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybor.* (WAW) – 2005, nr 164, s. 21-22
42. PO MATURZE do Ursusa / Marcin Gugulski // *Głos*. – 2006, nr 39, s. 15-17
43. POKOLENIE pokorowców / Cezary Łazarewicz // *Polityka*. – 2011, nr 40, s. 32-34
44. POKONAĆ Lenina w Stoczni Lenina / Bogdan Borsewicz; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 220, dod. KOR, [nr] 2, s. 2-3
45. POLSKI wzór i polskie piekło / Teresa Bogucka // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 218, dod. Duży Format nr 37, s. 2-4
46. PRAWDA zamiast gry / Piotr Bratkowski // *Rzeczpospolita*. – 2006, nr 223, s. A12-A13
47. PRZECIWI systemowi, w obronie robotników : powstanie Komitetu Obrony Robotników / Andrzej Friszke // *Więź*. – 2006, nr 9, s. 94-104
48. PRZEŁAMAĆ tę niemożność... A potem niech nas zamkną / Justyna Błażejowska // *Gaz. Pol.* – 2011, nr 38, s. 30
Rocznica utworzenia w 1976 r. KOR-u.
49. RODOWODY niepokornych / Krzysztof Łączyński // *Głos*. – 2006, nr 39, s. 14-15
50. ROMASZEWSKY od spraw bezprawia / Zbigniew Romaszewski, Zofia Romaszewska; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 219, dod. KOR [nr] 1, s. 3-4

51. ROPCiO – współczesny sen o szpadzie / Jan Żaryn // *Gaz. Pol.* – 2007, nr 13, s. 18-19
52. TAK bogaciła się agentura : za donosy na KOR i księdza Blachnickiego Jolanta Gontarczyk dostała mieszkanie w centrum Warszawy / Antoni Macierewicz // *Głos.* – 2006, nr 31/34, s. 4-5
53. TAK się zaczynał KOR / Paweł Smoleński // *Gaz. Wybór.* – 2006, nr 146, s. 18-19
54. TO BYLI nasi ambasadorowie / Paweł Smoleński // *Gaz. Wybór.* – 2006, nr 223, dod. KOR [nr] 5, s. 4
Zagraniczni współpracownicy KOR-u.
55. W AKCJI pomocy / Zbigniew Romaszewski // *Głos.* – 2006, nr 39, s. 16-17
56. WARSZAWSKIE adresy KOR-u / Jerzy S. Majewski // *Gaz. Wybór.* – *Stołeczna.* – 2011, nr 223, s. 6
57. WIOSENNA batalia Profesora / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – (Starsi Państwo z KOR-u; [cz.] 5). – *Fragm.* // *Gaz. Wybór.* – 2011, nr 227, s. 20-21
35. rocznica KOR-u.
58. WOLNOŚĆ to było wyjście z kryminału / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – (Starsi Państwo z KOR-u; [cz.] 2). – *Fragm.* // *Gaz. Wybór.* – 2011, nr 224, s. 20-21
35. rocznica KOR-u.
59. Z „RUCHU” do KOR-u i dalej Emil Morgiewicz // *Głos.* – 2006, nr 39, s. 12
60. Z WROGIEM władzą dzielić się nie wolno / Janusz Rożek; rozm. przepr. Adam Kruczek // *Nasz Dziennik* (Wyd. 2). – 2007, nr 75, s. 15-16
61. ZACZEŁO się od „Robotnika” / Andrzej Friszke // *Gaz. Wybór.* – 2007, nr 228, s. 29-30
62. ZAKAZANE nazwiska / Anna Bikont, Joanna Szczęśna. – (Starsi Państwo z KOR-u; [cz.] 3). – *Fragm.* // *Gaz. Wybór.* – 2011, nr 225, s. 14-15
35. rocznica KOR-u.
63. ZANIM przyszedł 13 grudnia 1981 r. / Wojciech Turek // *Myśl Polska.* – 2010, nr 49/50, s. 10
Wokół możliwości porozumienia „Solidarności” ze stroną rządową przed 13 XII 1981 r.
64. „ZAWĘŻONA represja”. Co robić z Komitetem Obrony Robotników? : narada u Stanisława Kani 22 października 1976 r. / oprac. Andrzej Paczkowski, Marcin Zaremba // *Więź.* – 2001, nr 8, s. 139-150

65. ZDROWE odruchy : niepublikowana rozmowa ze współzałożycielem KOR / Jan Józef Lipski; rozm. przepr. Justyna Dąbrowska // Tyg. P o w s z . – 2011, nr 40, s. 22-23
Rozmowa przeprowadzona w 1983 r.
66. ZWYKLI i zapomniani : jak żyją dzisiaj ludzie poszkodowani przez rządzących w PRL: przykład Radomia / Patrycja Bukalska // Tyg. P o w s z . – 2007, nr 22, s. 17
67. ŻYCIE nienudne / Zofia Romaszewska; rozm. przepr. Robert Mazurek // P r z e k r ó j . – 2010, nr 34, s. 24-27

III. Konfederacja Polski Niepodległej

a. Pozycje zwarte

1. BEZ aliansów : przyczynek do historii Konfederacji Polski Niepodległej na Lubelszczyźnie / Piotr Opozda. – Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2009. – 160 s. : il.
2. KONFEDERACJA Polski Niepodległej na drodze do wolności : praca zbiorowa / red. Michał Wenkler. – Kraków : Instytut Pamięci Narodowej, 2011. – 352 s.
3. KONFEDERACJA : rzecz o KPN / Andrzej Anusz, Łukasz Perzyna. – Warszawa : Akces, 2009. – 234 s.
4. LESZEK Moczulski – bez wahania / Antoni Dudek, Maciej Gawlikowski [rozmawiali z Leszkiem Moczulskim w październiku i listopadzie 1992 roku]. – Kraków : Krakowski Instytut Wydawniczy, 1993. – 287 s. : il.
5. MARZENIA i czyn / Adam Słomka. – Wyd. 3. – Katowice : [Wydawnictwo Polskie KPN], 1995. – 146 s. : il.
6. PROGRAM : [deklaracja ideowa : statut] / Konfederacja Polski Niepodległej. – [Wyd. 3]. – Warszawa : Wydaw. Polskie KPN, 1989. – 82 s. – (Biblioteka „Drogi”)

b. Artykuły

1. DALSZE czyny pośła Słomki / Anna Bikont // G a z . W y b o r . – 1997, nr 137, s. 14-17
2. JAK porzuciłem skrzela / Krzysztof Król; rozm. przepr. Rafał Kalukin // G a z . W y b o r . – 2007, nr 211, dod. Duży Format nr 34, s. 10-12
3. JESTEŚMY skazani na współpracę! / Tomasz Karwowski; rozm. przepr. Tomasz Formicki // M y ś l P o l s k a . – 2001, nr 7, s. 3
4. O CZŁOWIEKU, który woził barany : Tadeusz Jandziszak „Pablo” (1943-2000) [nekr.] / Marcin Dominik Zdort // R z e c z p o s p o l i t a . – 2000, nr 210, s. A9

5. PARTIA, która nie rządziła / Kazimierz Groblewski // *Rzeczpospolita*. – 1999, nr 262, s. A5
6. PIŁSUDCZYK Moczulski / Kazimierz Groblewski // *Rzeczpospolita*. – 1996, nr 72, s. 5
7. [TRZYDZIEŚCI] 30 lat KPN / Adam Słomka // *Gaz. Pol.* – 2009, nr 35, s. 28
8. WÓDZ na bruk / Agnieszka Wołk-Łaniewska, Małgorzata Pietkiewicz // *Prz. Tyg.* – 1996, nr 51/52, s. 6

IV. Ruch Młodej Polski

a. Pozycje zwarte

1. BRATNIAK : pismo Ruchu Młodej Polski lata 1977-81 : wybór publicystyki / wybór i oprac. tekstów Jakub Czułba. – Warszawa : Fundacja Pamięć i Tożsamość : Muzeum Historii Polski, 2009. – 365 s. : il.
2. KORZENIE Solidarności : 30-lecie Ruchu Młodej Polski, Gdańsk, 26-27 września 2009 roku / pod red. Grzegorza Grzelaka i Mirosława Rybickiego; [Europejskie Centrum Solidarności]. – Gdańsk : Europejskie Centrum Solidarności, 2010. – 111 s. : il. + 2 dyski optyczne (CD-ROM).
Materiały konferencyjne.
3. MŁODOPOLACY : historia Ruchu Młodej Polski / Piotr Zaremba. – Gdańsk : Arche, 2000. – 446 s.
4. NIE ma życia bez swobody : 30 lat Ruchu Młodej Polski (1979-2009) / [red. Kinga Marulewska, Arkadiusz Lewandowski, Arkadiusz Meller]. – Toruń : Interdyscyplinarne Koło Doktorantów UMK : Studenckie Koło Myśli Politycznej, 2009. – 204 s.
Materiały z konf. nauk. „Ruch Młodej Polski. W trzydziestolecie Deklaracji ideowej 1979-2009”, 2 kwietnia 2009, Toruń.

b. Artykuły

1. „BRATNIAK” 31 po trzydziestu latach : rocznice / Wojciech Turek // *Myśl Polska*. – 2009, nr 47, s. 8
2. CZAS przeszły dokonany : wspomnienie / Konrad Turzyński. – Cz. 1-2 // *Myśl Polska*. – 2006, nr 40-41, s. 16-17
3. DLACZEGO RMP? : 30. rocznica powstania Ruchu Młodej Polski / Jarosław Kurski // *Gaz. Wybór*. – 2009, nr 226, s. 24
4. DZIEDZICTWO Ruchu Młodej Polski / Kazimierz Michał Ujazdowski // *Kwartalnik Konserwatywny*. – 2000, nr 6, s. 103-111
5. GROZILI, że zabiją mi dzieci / Antoni Wręga; rozm. przepr. Mariusz Bober // *Nasz Dziennik* (Wyd. 3). – 2009, nr 291, s. 21

6. KRĘTE ścieżki ideowej prawicy w Trzeciej Rzeczypospolitej / Aleksander Hall // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2009, nr 68, dod. Europa nr 12, s. 2-4
7. MŁODOPOLSCY / Maciej Motas // *Mysł Polska*. – 2009, nr 41, s. 18
8. NIE chcieli pomysłów Kuronia ani Michnika / Kazimierz M[ichał] Ujazdowski // *Gaz. Pol.* – 1999, nr 36, s. 10
9. PINK Floyd u dominikanów / Wiesław Walendziak; rozm. przepr. Sławomir Sierakowski // *Gaz. Wybor.* – 2010, nr 189, s. 21-22
10. PROSZĘ wstać, przyszli bohaterowie : 30-lecie Ruchu Młodej Polski / Aleksander Hall; rozm. przepr. Marek Sterlingow // *Gaz. Wybor.* – 2009, nr 227, s. 13
11. ROZPROSZONY potencjał / Piotr Zaremba // *Rzeczpospolita* (W3). – 2009, nr 226, s. A26-A27
12. RUCH Młodej Polski : historia i współczesne reminiscencje / Arkadiusz Lewandowski // *Historia i Polityka*. – 2009, nr 1, s. 47-62
13. RUCH Młodej Polski pod lupą SB / Piotr Bączek // *Głos*. – 2004, nr 35, s. 10-11
14. SŁUŻBA bezpieczeństwa w walce z Ruchem Młodej Polski 1979-1988 / Sławomir Cenckiewicz // *Pamięć i Sprawiedliwość*. – 2003, [nr] 2, s. 113-157
15. TRZYDZIESTOLECIE Ruchu Młodej Polski / Arkadiusz Meller // *Polityka Narodowa*. – 2010, nr 6, s. 164-167

V. Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela

1. „APEL do społeczeństwa polskiego” i geneza ROPCiO / Jan Skórzyński // *Pamięć i Sprawiedliwość*. – 2008, [nr] 2, s. 317-347
2. DOKUMENTY uczestników Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela w Polsce 1977-1981 / wstęp i oprac. Grzegorz Waligóra; wpraw. Tomasz Gąsowski. – Kraków : Księgarnia Akademicka : Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego, 2005. – 459 s. – (Biblioteka Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego; t. 31)
3. DROŹDŻE prawicy / Grzegorz Łyś // *Rzeczpospolita*. – 2001, nr 262, dod. s. 22-26
Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela ROPCiO.
4. DROŹDŻE prawicy / Adam F. Wojciechowski // *Tyg. Solid*. – 2002, nr 13, s. 9
5. NAJWIERNIEJSZY z wiernych : Wojciech Ziemiński – współzałożyciel Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela / Wiesław Jan Wysocki // *Nasz Dziennik* (Wyd. 3). – 2007, nr 71, s. 20

6. OD PODPALANIA Lenina do Sejmu / Andrzej Czuma; rozm. przepr. Jan Fusiecki // *Gaz. Wybor.* – *Stołeczna*. – 2006, nr 302, s. 11
7. ORDERY na hetmańskim płaszczu // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 14, s. 22
8. ROPCiO i czarne dziury / Stanisław Srokowski // *Najwyż. Czas.* – 2002, nr 20, s. XXXIV
9. ROPCiO – współczesny sen o szpadzie / Jan Żaryn // *Gaz. Pol.* – 2007, nr 13, s. 18-19
10. RUCH Obrony Praw Człowieka i Obywatela 1977-1981 / Grzegorz Waligóra. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2006. – 355 s. – (Monografie / Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; t. 29)
Bibliogr. s. 331-343.
11. RZECZNIK niepodległości Polski / Antoni Zambrowski // *Gaz. Pol.* – 2007, nr 49, s. 16-17
12. [TRZYDZIESTA] 30. rocznica Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela // *Gaz. Wybor.* – 2007, nr 71, dod. s. 1-8
13. [TRZYDZIEŚCI] 30 lat ROPCiO / red. Piotr Semka, Łukasz Cybiński // *Rzeczpospolita (W3)*. – 2007, nr 71, dod. s. I-IV
14. TRZYDZIEŚCI lat ROPCiO, czyli elementarz antysocjalistyczny / Jan Przybył // *Gaz. Pol.* – 2007, nr 17, s. 14-15
15. WIZYTA prezydenta Cartera w Warszawie / Grzegorz Waligóra. – (Encyklopedia Solidarności) // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 37, s. 28
16. Z WROGIEM władzą dzielić się nie wolno / Janusz Rożek; rozm. przepr. Adam Kruczek // *Nasz Dziennik (Wyd. 2)*. – 2007, nr 75, s. 15-16

VI. Studencki Komitet Solidarności

a. Pozycje zwarte

1. CZARNE juwenalia : opowieść o Studenckim Komitecie Solidarności / Jarosław Szarek. – Kraków : Wydawnictwo Znak, 2007. – 214 s. : il.
Książka zawiera spisy nazwisk osób popierających SKS 175-195 s.
2. KROK ku niepodległości : Studencki Komitet Solidarności we Wrocławiu 1977-1980 : materiały edukacyjne dla nauczyciela i ucznia klasy gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej / Sylwia Krzyżanowska, Wojciech Trębacz. – Wrocław : Oddział Instytutu Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, 2007. – 152 s. : il. + dysk optyczny (CD-ROM)
Bibliogr. s. 25-26, 65.

3. KRYPTONIM „Wasale” : Służba Bezpieczeństwa wobec Studenckich Komitetów Solidarności 1977-1980 / wybór, wstęp i oprac. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2007. – 517 s., [28] s. tabl. : il. – (Dokumenty / Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu; t. 18)
4. KTOŚ przecież musiał stanąć prosto : Studencki Komitet Solidarności we Wrocławiu : 1977-2007 / [koncepcja publ. i oprac. tekstów Tomasz Przedpełski; red. Renata Otolińska, Tomasz Przedpełski]. – Wrocław : Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Kulturalnych „Nasze Miasto Wrocław”, 2007. – 49 s. : il.
Bibliogr. s. [50].
5. STUDENCKI Komitet Solidarności w Krakowie 1977-1980 : zarys działalności / Henryk Głębocki; [Krajowa Komisja Koordynacyjna Niezależnego Zrzeszenia Studentów]. – Warszawa : „PiT” : Wydaw. NZS, 1994. – 270 s.
Bibliogr. s. 242-265.

b. Artykuły

1. BUNT w imperium fikcji : 25 lat temu powstał Studencki Komitet Solidarności / Józef Maria Ruszar // *Rzeczpospolita*. – 2002, nr 115, s. A11
2. LUDZIE zbuntowani / Jarosław Szarek; rozm. przepr. Kinga Mieszaniec // *Alma Mater*. – 2007, nr 94, s. 96-98
O książce „Czarne juwenalia. Opowieść o Studenckim Komitecie Solidarności”.
3. MOŻNA uciekać ze zwicniętą nogą / Anita Gargas // *Gaz. Pol.* – 2004, nr 24, s. 19-21
4. OKREŚLONA epoka : Kraków lat siedemdziesiątych / Józef Maria Ruszar // *Rzeczpospolita*. – 2007, nr 116, dod. s. 6-7
5. POCZULIŚMY, że Kraków jest wolny / Bronisław Wildsein; oprac. Paweł Wroński // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 222, dod. KOR, [nr] 4, s. 1-2
Początki działań opozycyjnych w krakowskim środowisku studenckim po zamordowaniu S. Pyjasa.
6. PROSTE marzenia ludzi wolnych / Robert Kaczmarek // *Gaz. Wybor.* – *Kraków*. – 2007, nr 115, s. 11
7. SAMOTNI, zdeterminowani : Studenckie Komitety Solidarności – „prekursor” NZS / Kamil Dworaczek // *Tyg. Powsz.* – 2010, nr 38, dod. 30 lat NZS, s. II-III

8. SPRAWA Stanisława Pyjasa: „Ketman”, „Zbyszek” i inni / Henryk Głębocki // *Arcana*. – 2001, nr 6, s. 65-71
9. TA PIELGRZYMKA to było jak cud! / Liliana Batko-Sonik; rozm. przepr. Małgorzata Skowrońska // *Gaz. Wybor.* – Kraków. – 2009, nr 132, dod. s. 3
10. TECZKI pełne nieprzyzwoitości / Bronisław Wildstein // *Rzeczpospolita*. – 2002, nr 180, s. A7
Raporty Służby Bezpieczeństwa.
11. TRZYDZIEŚCI lat temu założono w Krakowie Studencki Komitet Solidarności / Renata Radłowska // *Gaz. Wybor.* – Kraków. – 2007, nr 106, s. 1
12. WYŁOWILIŚMY muchę z zupy, żeby zupa była smaczniejsza / Renata Radłowska // *Gaz. Wybor.* – Kraków. – 2007, nr 115, s. 8-10
13. WZIĘLIŚMY Polskę na serio / Róża Woźniakowska-Thun // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 222, dod. KOR, [nr] 4, s. 2-3
14. ZABÓJCY pamięci / Piotr Lisiewicz // *Gaz. Pol.* – 2010, nr 13, s. 4
15. ŻEBY nie ginąć pojedynczo / Jarosław Gowin // *Rzeczpospolita*. – 2007, nr 175, s. A15
Zawiera rec. książki: *Czarne juwenalia : opowieść o Studenckim Komitecie Solidarności* / Jarosław Szarek. – Kraków, 2007

VII. Towarzystwo Kursów Naukowych. Uniwersytet Latający

1. KRYPTONIM „Pegaz” : Służba Bezpieczeństwa wobec Towarzystwa Kursów Naukowych 1978-1980 / wybór, wstęp i oprac. Łukasz Kamiński i Grzegorz Waligóra; Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2008. – 497 s. – (Dokumenty; t. 21)
2. LATAŁ uniwersytet, latało SB : Towarzystwo Kursów Naukowych / Ewa Zarzycka // *Gaz. Pol.* – 1999, nr 44, s. 12-13
3. PÓŁLEGALNOŚĆ / Piotr Hübner. – (Kartki z dziejów nauki w Polsce; cz. 79) // *Forum Akademickie*. – 2006, nr 11, s. 53
4. PRAWO do prawdy : w 20. rocznicę powstania Towarzystwa Kursów Naukowych / Ryszard Terlecki // *Tyg. Powsz.* – 1998, nr 5, s. 14
5. TOWARZYSTWO Kursów Niezwykłych / Władysław Bartoszewski; oprac. Jarosław Kurski // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 222, dod. KOR, [nr] 4, s. 3-4
6. UNIWERSYTET Latający i Towarzystwo Kursów Naukowych 1977-1981 / Ryszard Terlecki. – Kraków; Rzeszów : Instytut Europejskich Studiów

Społecznych : Poligrafia Wyższego Seminarium Duchownego, 2000. – 327 s.

Bibliogr.

7. WIEDZA potrzebna od zawsze / Mateusz Wyrwich // *Niedziela*. – 2008, nr 18, s. 24-25
8. WYKŁADY dla zuchwałych / Jerzy Jedlicki; rozm. przepr. Adam Leszczyński // *Gaz. Wybor.* – 2008, nr 18, s. 22
9. WYKŁADY z opozycji / Andrzej Krajewski // *Polityka*. – 2009, nr 12, s. 69-71

VIII. Wolne Związki Zawodowe

1. ALEK, ofiara „Bolka” / Antoni Zambrowski // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 25, s. 8
2. ANNA Walentynowicz – matka „Solidarności” / Sławomir Cenckiewicz // *Gaz. Pol.* – 2009, nr 34, s. 18-20
3. BITWA na życiorysy / Paweł Zyzak // *Nasz Dziennik* (Wyd. 2). – 2010, nr 209, s. 11
4. DUCH leninizmu panuje w Warszawie / Krzysztof Wyszkowski // *Głos*. – 2003, nr 41, s. 10-12
5. JAK Wielki Brat czuwał nad Świtoniem / Monika Kobylańska, Przemysław Miśkiewicz // *Gaz. Pol.* – 2010, nr 10, s. 21
    Założenie pierwszych wolnych związków zawodowych w 1978 roku.
6. KRĘTA droga od Grudnia do Sierpnia : jak prosty chłopak ze wsi przeistoczył się w przywódcę polskiej rewolucji 1980 roku / Piotr Gursztyn, Marcin Graczyk // *Dziennik* (Wyd. 2). – 2008, nr 143, s. 5
7. MOI przyjaciele z WZZ / Jan Lityński // *Gaz. Wybor.* – 2008, nr 214, s. 22-24
8. NAJNIEBEZPIECZNIEJSZA rodzina na Śląsku / Monika Kobylańska, Przemysław Misiakiewicz // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 19, s. 14-16
    Kazimierz Świłoń – założyciel pierwszych wolnych związków zawodowych w 1978 roku.
9. NARODZINY mitu : dla WZZ Wałęsa był złem koniecznym – część II wspomnień działacza Wolnych Związków / Leszek Zborowski // *Głos*. – 2006, nr 1/2, s. 8-9
10. NIE poddaliśmy się poprawności politycznej / Andrzej Gwiazda, Joanna Duda-Gwiazda; rozm. przepr. Mariusz Bober // *Nasz Dziennik* (Wyd. 3). – 2008, nr 150, s. 12-15
11. OSACZANIE rewolucji / Krzysztof Wyszkowski; rozm. przepr. Waldemar Żyskiewicz // *Tyg. Solid.* – 2003, nr 41, s. 36-37

12. POKONAC Lenina w Stoczni Lenina / Bogdan Borusewicz; rozm. przepr. Paweł Smoleński // *Gaz. Wybor.* – 2006, nr 220, dod. KOR, [nr] 2, s. 2-3
13. SIERPIEŃ – fakty i legendy / Paweł Zyzak // *Nasz Dziennik* (Wyd. 2). – 2010, nr 203, s. 11
14. „SOLIDARNOŚĆ” to nie Wałęsa / Jacek Kwieciński // *Gaz. Pol.* – 2008, nr 25, s. 16-17
15. „SOLIDARNOŚĆ” to nie Wałęsa : wspomnienia o Wielkim Strajku / Leszek Zborowski; oprac. Sławomir Cenckiewicz. – *Fragm. // Arcana.* – 2006, nr 4/5, s. 165-180
16. SPRAWA Lecha K., czyli cień Orwella nad Wisłą / Piotr Semka // *Rzeczpospolita.* – 2010, nr 213, s. P22-P23
17. STRAJK / Michał Mońko // *Odra.* – 2005, nr 7/8, s. 2-12
18. TAJEMNICA siły Wolnych Związków Zawodowych / Dominika Dunajska // *Tyg. Solid.* – 2003, nr 43, s. 40-41
Konferencja w Gdańsku z okazji 25-tej rocznicy powstania WZZ Wybrzeża
19. TRANSPARENTNOŚĆ spraw sekretnych : garść refleksji uczestnika i świadka wydarzeń z okazji 25. rocznicy powstania gdańskich Wolnych Związków Zawodowych / Antoni J. Wręga // *Głos.* – 2006, nr 7/8, s. 8-9
Omówienie konferencji naukowej Instytutu Pamięci Narodowej „Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża (1978-1980)”, zorganizowanej w Gdańsku w dniach 9-10 października 2005 r.
20. U ŹRÓDEŁ „Solidarności” : Wolne Związki Zawodowe 1978-1980 / Andrzej Gwiazda, Bogdan Borusewicz, Lech Wałęsa, Krzysztof Wyszkowski; oprac. W.S. // *Głos.* – 2003, nr 51/52, s. 10-11
21. U ŹRÓDEŁ „Solidarności” : Wolne Związki Zawodowe 1978-80. Cz. 2 / Bogdan Borusewicz, Krzysztof Wyszkowski, Lech Wałęsa, Andrzej Gwiazda, Anna Walentynowicz; oprac. W.S. // *Głos.* – 2004, nr 1, s. 8-9
22. WACHOWSKI: pierwsze starcie : pierwszą rolą Wachowskiego było opanowanie drukarni związkowej – część III wspomnień działacza Wolnych Związków / Leszek Zborowski // *Głos.* – 2006, nr 5/6, s. 19
23. WAŁĘSY droga do IPN : wspomnienia członka Wolnych Związków Zawodowych w nowym świetle pokazują sylwetkę Lecha W. / Leszek Zborowski // *Głos.* – 2005, nr 47/48, s. 6-7
24. WOLNE Związki dały „Solidarności” iskrę / Lech Kaczyński; rozm. przepr. Piotr Semka, Kamila Baranowska // *Rzeczpospolita.* – 2008, nr 135, s. A14-A16
25. WOLNE związki zawodowe z perspektywy trzydziestu lat : materiały po-konferencyjne, Katowice, 21 lutego 2008 r. / red. Jarosław Neja; Oddział

- Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Katowicach, Stowarzyszenie „Pokolenie”, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Zarząd Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. – Katowice : Oddział Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2008. – 97 s. : il.
26. WOLNOŚCI nie można dać / Andrzej Gwiazda; rozm. przepr. Adam Kruczek // *N a s z D z i e n n i k* (Wyd. 3). – 2006, nr 247, s. 14-15
  27. WSPOMNIENIE Sierpnia : cztery dokumenty / oprac. Andrzej Friszke // *W i ę ź*. – 2005, nr 8/9, s. 83-101
  28. WYDAWCA z przeszłością / Jerzy Morawski // *R z e c z p o s p o l i t a*. – 2005, nr 259, s. A8
  29. ZAGUBIONE ideały „Solidarności” / Jan Olszewski; rozm. przepr. Teresa Wójcik // *G a z . P o l .* – 2010, nr 34, s. 17
  30. ŻYCIE pod prąd / Teresa Wójcik // *G a z . P o l .* – 2007, nr 23, s. 18

Urszula Cimoch

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

M E T E O R O L O G I A , C Z Y L I J A K T O Z P O G O D Ą B Y W A

Zmiany pogody ludzie pierwotni przypisywali działaniu bogów, którzy karali lub nagradzali swoich podwładnych. Dopiero w ostatnich dwóch stuleciach do wyjaśniania tych zjawisk włączyła się nauka wykorzystując obserwację i eksperyment. Inicjatorem był Jan Śniadecki, założyciel Krakowskiego Obserwatorium Astronomicznego.

Nasza planeta otoczona jest atmosferą, a stan fizyczny atmosfery w danym czasie i miejscu nazywamy pogodą. Natomiast meteorologia zajmuje się badaniem procesów zachodzących w atmosferze (szczególnie w jej niższej warstwie – troposferze) oraz zjawisk fizycznych tam występujących. Docieka, jaki wpływ mają te procesy na przykład na stan pogody w danym miejscu. Takie obserwacje atmosfery prowadzone są w stacjach meteorologicznych, i tam w ogródku meteorologicznym za pomocą odpowiednich przyrządów zbierane są dane z ładu. Aby lepiej przewidzieć prognozę pogody konieczne są informacje

z większych obszarów, dlatego ludzie na całym świecie dzielą się nimi ze swoich regionów. Dane zbierane są również z powietrza (m.in. z kosmosu). Korzysta się do tego celu z samolotów, balonów meteorologicznych, satelitów meteorologicznych i radarów meteorologicznych. Dokumentację meteorologiczną z poprzednich lat znajdziemy w Rocznikach Meteorologicznych Państwowego Instytutu Hydrologiczno-Meteorologicznego.

Na co dzień, zwykle interesuje nas stan pogody, czyli tak naprawdę to, co dzieje się w troposferze. Ważnym elementem pogody będzie zachmurzenie nieba. Od niego zależy ile promieniowania słonecznego do nas dotrze i czy będzie padał deszcz. Bierzemy wówczas pod uwagę stopień pokrycia nieba przez chmury, jak i rodzaj chmur, określony na podstawie międzynarodowej klasyfikacji chmur. Ciemne chmury mogą spowodować gwałtowną burzę z ulewnym deszczem, wiatr z kolei może utworzyć trąbę powietrzną, która zniszczy okoliczne domy i wyrwie drzewa. Takie gwałtowne zjawiska można z dużym prawdopodobieństwem przewidzieć na kilka dni przed wydarzeniem. Znacznie trudniej jest to zrobić w dłuższym terminie, miesiąc lub dwa tygodnie przed, czyli w prognozie pogody długoterminowej.

Możliwość przewidywania pogody pozwala przygotować się do trudnych warunków życia, a także dobrze wykorzystać sprzyjające dni, na przykład urlop przy bezdeszczowym, słonecznym niebie. Podczas kursu na patent żeglarsza uczestnicy uczą się o tym, w jaki sposób rozpoznać oznaki niebezpiecznych zjawisk. Zmiany pogody są również uwzględniane przy podejmowaniu decyzji w rolnictwie, armii, lotnictwie i kosmonautyce. Prognozy pogody i ostrzeżenia meteorologów pozwalają też na przygotowanie się do takich sytuacji jak zagrożenie powodziowe lub gwałtowne wichury.

Inspiracją do przygotowania zestawienia bibliograficznego było obchodzone w dniu 23 marca każdego roku święto meteorologii. Prezentowana bibliografia zawiera pozycje zwarte (od 1987 r.) oraz artykuły (od 2005 r.) zgrupowane w pięciu działach: opracowania ogólne, prognozowanie i wpływ pogody, meteorologia specjalistyczna, zjawiska pogodowe ekstremalne oraz meteorologia a klimat.

I. Opracowania ogólne

a. Pozycje zwarte

1. ABC meteorologii / Alojzy Woś; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Wyd. 4. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2005. – 235 s., [16] s. tabl. : il.

Bibliogr.

2. ATLAS pogody / Ryszard Klejnowski; z przypowieściami i ciekawostkami Jarosława Kreta. – Bielsko-Biała : Wydawnictwo Pascal, [2008]. – 224 s. : il. kolor.
Bibliogr. s. 220-221.
3. ATMOSFERA, klimat, ekoklimat / Krzysztof Koźuchowski. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1998. – 243 s. : mapy, portr., rys., wykr.
Bibliogr. s. 242-[244].
4. CHMURY i pogoda / Dorota Matuszko. – Wyd. 2. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009. – 98 s., [40] s. tabl. : il.
Bibliogr. s. 83-95.
5. CHMURY, niebo i pogoda / Frank Staub. – Warszawa : Klub dla Ciebie – Bauer-Weltbild Media, 2006. – 79 s. : il. kolor
6. FIZYCZNE podstawy meteorologii / Krzysztof Koźuchowski. – Szczecin : Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, 1995. – 204 s., [1] k. tabl. złoż. : rys., wykr.
Bibliogr. s. [207].
7. FIZYKA; O niebie; O powstawaniu i niszczeniu; Meteorologika; O świecie; Metafizyka / Arystoteles; przekł., wstępy i komentarze Kazimierz Leśniak [i in.]. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1990. – 876 s. : il. – (Dzieła wszystkie / Arystoteles; t. 2)
8. METEOROLOGIA dla geografów / Alojzy Woś; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. – Wyd. 5 popr. – Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2006. – 350 s., [10] s. tabl. kolor. : il.
Bibliogr. s. 339-342.
9. METEOROLOGIA dla każdego : opowieści, teorie i proste doświadczenia / Zbigniew Sorbjan. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2001. – 215 s. : il., mapy
10. METEOROLOGIA i klimatologia / pod red. Krzysztofa Koźuchowskiego; aut. Krzysztof Koźuchowski, Joanna Wibig, Jan Degirmendzić. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2005. – 320 s., [8] s. tabl. kolor. : fot., mapy, rys., wykr.
Bibliogr. s. 311-316.
11. METEOROLOGIA i klimatologia : pomiary, obserwacje, opracowania / Urszula Kossowska-Cezak [i in.]. – Wyd. 2, zm. i rozsz. – Warszawa; Łódź : Wydaw. Naukowe PWN. Oddział, 2000. – 258 s., [8] s. tabl. kolor. : il., mapy
12. METEOROLOGIA, hydrologia, ochrona środowiska : kierunki badań i problemy / pod red. Alfreda Dubickiego. – Warszawa : Instytut Meteoro-

logii i Gospodarki Wodnej, 2008. – 414 s. : il. – (Monografie / [Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej])

Materiały z ogólnopolskiej konf. nauk. „60 lat działalności Oddziału IMGW we Wrocławiu na rzecz gospodarki wodnej i ochrony środowiska i 30 lat kierowania Oddziałem przez doc. dr. Alfreda Dobickiego”, listopad 2007.

Bibliogr. przy ref.

13. METEOROLOGIA ogólna : wybrane zagadnienia / Anna Popławska. Meteorologia synoptyczna : wybrane zagadnienia / Zygmunt Rawa. – Warszawa : Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, 2004. – 88 s. : mapy, rys., tab., wykr. – (Materiały Szkoleniowe / Państwowa Służba Hydrologiczno-Meteorologiczna)
Bibliogr. s. 46, 88.
14. METEOROLOGIA z elementami klimatologii / oprac. Danuta Danielak, Witold Lenart; Zespół Szkół Budowlanych nr 2 w Płocku, Mazowieckie Obserwatorium Geograficzne Uniwersytetu Warszawskiego w Murzynowie k. Płocka. – Murzynowo : MOG UW; Płock : ZSB, 1995. – 123 s. : il.
Bibliogr. s. 2.
15. METEOROLOGIA zanieczyszczeń : wybrane zagadnienia / Krzysztof Olszewski; Uniwersytet Warszawski. Międzywydziałowe Studia Ochrony Środowiska, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych. – Warszawa : UW. WGiSR, 1995. – 71 s. : mapy, rys., wykr.
Bibliogr. s. 70-71.
16. MINILEKSYKON – meteorologia / Jozef Il'ko. – Warszawa : Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, 1992. – 193 s. : il.
17. PODSTAWY klimatologii / oprac. B.J. Garnier; Światowa Organizacja Meteorologiczna. – Warszawa : IMiGW, 1996. – 210 s. : mapy, rys., wykr. – (Instrukcje i Podręczniki / Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej)
18. PODSTAWY klimatologii stosowanej : działły wybrane / pod red. Bonifacego Łykowskiego; [zespół aut. Bonifacy Łykowski i in.]; Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. – Warszawa : Wydaw. SGGW, 1999. – 224 s. : mapy, rys., wykr.
Bibliogr. 217-221.
19. PODSTAWY meteorologii / oprac. B.J. Retallack; Światowa Organizacja Meteorologiczna. – Warszawa : IMiGW, 1991. – 308 s. : il. – (Instrukcje i Podręczniki / Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej)
20. PODSTAWY meteorologii i klimatologii / Urszula Kossowska-Cezak. – Warszawa : Wydawnictwo Szkoły Wyższej Przymierza Rodzin, 2007. – 179 s., [8] s. tabl. kolor. : il.

Bibliogr. s. 171-172.

21. POGODA / Bruce Buckley, Edward J. Hopkins, Richard Whitaker. – Warszawa : Carta Blanca Grupa Wydawnicza PWN, 2007. – 303 s. : il. kolor.
22. POGODA / John Woodward; konsult. nauk. Longina Chojnacka-Ożga i Wojciech Ożga. – Warszawa : Multico Oficyna Wydawnicza, 2009. – 72 s. : il. kolor. – (Obserwuję i Poznaję); (Aktywny Przyrodnik)
23. POGODA dla koneserów czyli Fakty, mity, opowieści i anegdoty meteorologiczne / Zbigniew Sorbjan. – Warszawa : „Meteor”, 2004. – 243 s. : il.

Bibliogr. s. 236-238.

24. POGODA i klimat Ziemi / Jan Tamulewicz. – Poznań : „Kurpisz”, 1997. – 359 s. : il., mapy. – (Wielka encyklopedia geografii świata/ kom. nauk. Andrzej Kostrzewski (przewodn.) [i in.]; t. 5)
25. POGODA, klimat i środowisko / Zbigniew Szwejkowski. – Olsztyn : Wydaw. UWM – Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 2004. – 244 s. il., fot. kolor., mapy, rys., wykr.

Bibliogr. s. 237.

26. WSPÓŁCZESNA meteorologia i klimatologia w geografii i ochronie środowiska / red. Krzysztof Migala, Piotr Ropuszyński; Uniwersytet Wrocławski. Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, Polskie Towarzystwo Geofizyczne. Oddział Wrocławski, Polskie Towarzystwo Geograficzne. Oddział Wrocławski. – Wrocław : Polskie Towarzystwo Geograficzne. Oddział Wrocławski, 2006. – 145 s. : il.

Materiały konferencyjne.

Bibliogr. przy ref.

b. Artykuły

1. ENCYKLOPEDIA Klimatologiczna ESPERE : przykład internetowego zasobu edukacyjnego / Anita Bokwa // *Geogr. w Szkole*. – 2007, nr 5, s. 63-64
2. KONIEC marsjańskich talerzy / Przemysław Semczuk // *Newsweek Polska*. – 2009, nr 13, s. 28-29
Obserwatorium.
3. POGADANKA z piorunami : skąd się bierze burza / Witold Lenart // *Tyg. Powsz.* – 2009, nr 26, s. 41-42
4. SKANDYNAWSKI łącznik / Adam Zubek // *Polityka*. – 2011, nr 33, s. 60-63
5. W CHMURĘ: cel, pal! / Piotr Cieśliński. – (Chiny obok igrzysk) // *Gaz. Wybor.* – 2008. – nr 183, s. 17

6. ZIMA stulecia! Serio?... / Olaf Szewczyk // *Prze kr ó j*. – 2010, nr 43, s. 45

c. Czasopismo

1. ROCZNIK Meteorologiczny... / Państwowy Instytut Hydrologiczno-Meteorologiczny. – Warszawa : Wydaw. Komunikacji i Łączności, 1921 –

II. Prognozowanie i wpływ pogody

1. BURZA w garnku z kalafiolem / Wojciech Markiewicz // *Polityka*. – 2009, nr 15, s. 119-121
2. JAK przewidywać pogodę? : meteorologia dla każdego / Jörg Kachelmann, Siegfried Schöpfer. – Warszawa : Klub dla Ciebie – Bauer-Weldbild Media, 2006. – 182 s. : il.
3. JAKA będzie pogoda? / Barbara Wernsing-Bottmeyer; il. Katja Schmiedeskamp. – Warszawa : Multico Oficyna Wydawnicza, 2007. – 48 s. : il. kolor. + notatnik : 12 k. : il. + lupa. – (Odkrywam Świat Przyrody)
4. O POGODZIE i jej pomiarach : nowoczesne wyposażenie szkoły / Adam Skowroński // *Geogr. w Szkole*. – 2006, nr 5, s. 12-18
5. O PRZEWIDYWANIU pogody / Krzysztof Jania, Zofia Adamczyk. – Bibliogr. // *Aura*. – 2006, nr 1, s. 4-9
6. POGODA nie tylko dla bogaczy / Tomasz Molga // *Wprost*. – 2010, nr 22, s. 56-57
7. POGODOZNAWSTWO dla zmotoryzowanych / Józef Osos. – Warszawa : Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 1975. – 200 s. : il., mapy, tab., wykr.
8. PROGNOZA dla synoptyków / Kuba Kapiszewski // *Przegląd*. – 2011, nr 31, s. 32-33
9. PROGNOZA pogody / Mateusz Halwa // *Kultura Popularna*. – 2005, nr 3, s. 17-21
10. PROGNOZA zysku / Marek Rabij // *Newsweek Polska*. – 2009, nr 29, s. 48-50
11. PROGNOZY pogody zmieniły świat / Paul Simons // *Polska (Metrop. Warsz.)*. – 2010, nr 194, dod. The Times, s. 6
12. RAKIETA do startu gotowa jest ... / Marek Henzler // *Polityka*. – 2010, nr 40, s. 64-67
13. RELIGIA meteo : prognozy pogody są jak religia, a prezenterzy jak jej kapłani / Agaton Kosiński, Agnieszka Niedek // *Wprost*. – 2007, nr 23, s. 103-105
14. STRASZAK klimatyczny / Zbigniew Wojtasiński // *Wprost*. – 2006, nr 32, s. 77-79

15. WIELKA niewiadoma lata / Bronisław Tumiłowicz // *Przeгляд*. – 2009, nr 27, s. 20-22
16. WRÓŻENIE z Atlantyku / Marcin Rotkiewicz // *Polityka*. – 2009, nr 34, s. 68-70
17. ZIMA powinna być zimna / Eugeniusz Szwed; rozm. przepr. Marek Wasilewski // *Czas Kultury*. – 2005, nr 5, s. 24-26

III. Meteorologia (specjalistyczna) w praktyce

a. Hydrometeorologia

1. ATMOSFERA i oceany / Dougal Dixon. – Warszawa : „Wiedza i Życie”, 1991. – 48 s. : il. – (Encyklopedia „Wiedzy i Życia”)
Bibliogr. s. 48.
2. METEOROLOGIA i klimatologia morska : podręcznik do ćwiczeń i wykładów dla studentów Wydziału Rybactwa Morskiego i Technologii Żywności / Krzysztof Prawdziej; Akademia Rolnicza w Szczecinie. – Wyd. 3. – Szczecin : Wydaw. AR, 1990. – 282 s. : il., mapy
Bibliogr. s. 250-252.
3. METEOROLOGIA żeglarska / Jacek Czajewski. – Warszawa : Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, 1988. – 182 s. : il.
4. OCEAN – ważny element systemu klimatycznego Ziemi / Mirosław Miętus // *Gaz. Obserwatora IMGW*. – 2005, nr 2, s. 8-12
5. OSWOIĆ żywioł / Kuba Kapiszewski // *Przeгляд*. – 2010, nr 24, s. 22-23
6. PROGNOZA niepogody : powódzie – niekończąca się historia / Witold Lenart // *Tyg. Powsz.* – 2010, nr 22, s. 6-7
7. WYKORZYSTANIE badań meteorologicznych i oceanograficznych z obszarów oceanów, mórz oraz strefy brzegowej w gospodarce morskiej : III Kursokonferencja meteorologii morskiej / Wyższa Szkoła Morska, Instytut Nawigacji Morskiej; Polska Akademia Nauk, Zespół Meteorologii Morskiej w Szczecinie; [kom. red. Władysław Parczewski i in.]. – Szczecin : Dział Wydawnictw WSM, 1980. – 140 s.
8. ZARYS meteorologii dla nawigatorów / Stefan Trzeciak; [Wyższa Szkoła Morska w Szczecinie]. – Szczecin : Dział Wydawnictw WSM, 1988. – 251 s. : mapy
Bibliogr. s. 205-206.

b. Meteorologia rolnicza i leśna

1. AGROMETEOROLOGIA / Czesław Radomski. – Wyd. 4. – Warszawa : Państw. Wydaw. Naukowe, 1987. – 543 s. : mapy, rys., wykr.

Bibliogr. s. 527-531.

2. AGROMETEOROLOGIA / S. Bac, C. Koźmiński, M. Rojek. – Warszawa : Wydaw. Naukowe PWN, 1993. – 248 s. : mapy, pl., rys., wykr.
Bibliogr. s. 246-[249].
3. PODSTAWY agrometeorologii / Andrzej Kędziora. – Poznań : Państw. Wydaw. Rolnicze i Leśne, 1995. – 264 s. : wykr.

c. Biometeorologia

1. CHORZY na listopad / Paulina Nowosielska // *Przeгляд*. – 2005, nr 47, s. 20-24
2. METEOBŁĘD : modna choroba / Władimir Gawriłow // *Forum*. – 2006, nr 39, s. 24-25
3. METEOPATIA jest przereklamowana / Janusz Czapiński; rozm. przepr. Marcin Żyła // *Tyg. Powsz.* – 2010, nr 48, s. 5
4. NIEDOŚWIETLENI / Sławomir Mizerski // *Polityka*. – 2011, nr 30, s. 22-24
5. PROGNOZA choroby / Olga Woźniak // *Przekrój*. – 2006, nr 8, s. 58-59
6. WARUNKI biotermiczne a umieralność w wybranych aglomeracjach europejskich / Krzysztof Błażejczyk, Glenn McGregor. – Bibliogr. // *Prz. Geogr.* – 2007, z. 3/4, s. 627-649
7. WPŁYW klimatu na życie człowieka w wymiarze społecznym / Krzysztof Błażejczyk, Teresa Kozłowska-Szczęśna // *Geogr. w Szkole*. – 2009, wyd. spec. nr 2, s. 20-24
8. ZACHMURZENIE duże : biomet niekorzystny / Michał Kuźmiński // *Tyg. Powsz.* – 2010, nr 48, s. 3-4

IV. Zjawiska pogodowe ekstremalne

1. BURZE piaskowe, trąby wodne, żabie deszcze?! / Krystyna Bonenberg // *Aura*. – 2004, nr 5, s. 31-32
2. CZY można zapobiegać ekstremalnym zjawiskom pogody? / Krystyna Bonenberg, Łukasz Bonenberg. – (Tajemnice zdrowia) // *Aura*. – 2004, nr 7, s. 34-35
3. HURAGANY i tornada / napisał Jack Challoner. – Warszawa : „Arkady” : we współpr. z Dorling Kindersley London, 2001. – 60 s. : il. kolor., mapy. – (Patrę, Podziwiam, Poznaję)
4. ŁOWCY burz / Sergiusz Sachno // *Wprost*. – 2008, nr 35, s. 32-33
5. ZAGROŻENIA naturalne / [aut. Małgorzata Barczyńska i in.]. – Warszawa : Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, 2002. – [34] s.

6. ZARZĄDZANIE ryzykiem pogodowym / Juliusz Preś. – Warszawa : CeDeWu, 2007. – 232 s. : il.
Bibliogr. s. 224-232.
7. ZIEMIA – nieujarzmiona planeta / [aut. tekstu George C. Band i in.]. – Warszawa : „G+J RBA”, 2003. – 319 s. : fot. kolor., mapy
8. ZJAWISKA ekstremalne a system zarządzania kryzysowego / pod red. Macieja Maciejewskiego i Mieczysława Ostojkiego. – Warszawa : Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, 2007. – 132 s. : il. – (Monografie Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej)

V. Meteorologia a klimat

1. EUROPA się smaży / Jan Piaseczny // *Przegląd*. – 2006, nr 31, s. 12-13
2. GRUDZIEŃ poczuł wiosnę / Katarzyna Wójtowicz // *Gaz. Wybor.* – Stołeczna. – 2006, nr 287, s. 1
3. LODU w Arktyce znowu przybyło / tł. Lidia Rafa // *Polska* (Metrop. Warsz.). – 2010, nr 84, dod. The Times, s. X
4. NA CHŁODNO o klimacie / Halina Lorenc; rozm. przepr. Marcin Rotkiewicz // *Polityka*. – 2006, nr 48, s. 92-93
5. NAJGORĘCEJ od 1848 roku : to najbardziej upalny lipiec w Poznaniu od ponad stu pięćdziesięciu lat! / Justyna Kubiaczyk, Anna Krzewina, Małgorzata Wieczorek // *Gaz. Wybor.* – Poznań. – 2006, nr 176, s. 1
6. NIC nie wiemy o pogodzie / Piotr Stanisławski // *Przekrój*. – 2008, nr 21, s. 44-47
7. PO ZIMIE, niestety, lato : upał / Wojciech Markiewicz // *Polityka*. – 2006, nr 29, s. 24-26
8. POLSKA mrozem i niepokojem stojąca / Aleksandra Stanisławska // *Uważam Rze*. – 2011, nr 16, s. 90-91
9. SIEWCY burzy : gazem w chmury / David Adam // *Forum*. – 2009, nr 48, s. 58-61
Próby wpływania na klimat i pogodę.
10. ŚWIAT w okowach śniegu i mrozu / Jan Piaseczny // *Przegląd*. – 2010, nr 3, s. 24-25
11. WAHANIA klimatu w różnych skalach przestrzennych i czasowych / pod red. Katarzyny Piotrowicz i Roberta Twardosza; Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego. – Kraków : Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007. – 428 s. : il.
Materiały z ogólnopolskiej konf. jubileuszowej, 2007, Kraków.

Bibliogr. przy ref.

12. ZMIANY klimatyczne : przyczyny, przebieg i skutki dla człowieka / Jonathan Cowie. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2009. – 435 s. : il.

Bibliogr. przy rozdz.

BIBLIOGRAFIE OSOBOWE

Władysław Broniewski
(50 rocznica śmierci)

Władysław Broniewski – ur. 17.12.1897 r. – zm. 10.02.1962 r. – poeta i tłumacz. Pochodził z rodziny inteligentkiej. W czasie nauki w plockim gimnazjum należał do Organizacji Młodzieży Niepodległościowej i Związku Strzeleckiego. Przerwał jednak naukę (kwiecień 1915) i wstąpił do Legionów Polskich kierowanych przez Józefa Piłsudskiego. Ukończył szkołę oficerską, walczył w jednostkach piechoty. Później został internowany w Szczypiornie (1917) z powodu odmowy przysięgi na wierność Austrii. Maturę zdał eksternistycznie (1918) i rozpoczął studia filozoficzne na Uniwersytecie Warszawskim, które zarzucił w 1924 roku. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości wstąpił do wojska. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej (1919-1921). Był odznaczony krzyżem *Virtuti Militari* i czterokrotnie Krzyżem Walecznych. Wystąpił z wojska w randze kapitana (1921) i kontynuował studia. W latach dwudziestych związał się z lewicą. Nawiązał stałą współpracę z „Wiadomościami Literackimi” (1924), pełnił funkcję sekretarza redakcji (1924-1936). Brał udział w wielu akcjach prowadzonych przez Komunistyczną Partię Polski, choć nigdy nie był jej członkiem. Jako działacz komunistyczny spędził dwa miesiące w areszcie. Krótko przebywał w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). We wrześniu 1939 roku zgłosił się jako ochotnik do wojska. W poszukiwaniu jednostki znalazł się we Lwowie zajętym wkrótce przez wojska radzieckie. Za protesty przeciwko aneksji Polski oraz pisanie i wygłaszanie patriotycznych wierszy został aresztowany. Był więziony m.in. na Łubiance. Zesłano go do Ałma-Aty. Uwolniony w 1941 roku przebywał w Kujbyszewie, skąd trafił do armii Andersa. Z wojskiem ewakuował się na Bliski Wschód. Pracował w Jerozolimie w Polskim Centrum Informacji, również jako redaktor techniczny pisma „W drodze” (od 1943). Po

krótkim pobycie w Londynie (1945) powrócił do kraju. Zatrzymał się w Łodzi, skąd przeniósł się do Warszawy, gdzie spędził resztę życia. W okresie PRL-u był hołubiony przez władze. Stworzył poemat „Słowo o Stalinie” (1949). Odmówił jednak napisania nowego hymnu narodowego. Stopniowo w jego dziełach nurt socrealistyczny – rewolucyjny, pracy twórczej i odbudowy ustępował innym motywom. Utwory, w których opisywał przeżycia z więzień radzieckich, zostały zatrzymane przez cenzurę.

Rozczarowanie wyzwoloną Polską znalazło wyraz w jego twórczości. Zadebiutował zbiorem poetyckim „Wiatraki” (1925). Należał do autorów tomu „Trzy salwy” (1925) uznanego za programowe wystąpienie poetów rewolucyjnych. Pisał pełne emocji liryki w obronie proletariatu, apelował o obronę ojczyzny („Bagnet na broń” 1939), dzielił się bólem związanym z przeżyciami osobistymi, zachwycał się urodą naszego kraju, refleksyjnie przedstawiał współczesny świat. Ukształtował własną poetykę o wielkiej sile emocjonalnego oddziaływania, chętnie nawiązywał do polskiej tradycji romantycznej. Zajmował się także działalnością przekładową. Tłumaczył dzieła pisarzy i poetów z języka rosyjskiego.

Na jego dorobek składają się m.in. zbiory poezji: „Dymy nad miastem” (1927); poemat „Komuna paryska” (1929); „Troska i pieśń” (1932); „Krzyk ostateczny” (1938); „Bagnet na broń” (1943); „Drzewo rozpaczające” (1945); „Nadzieja” (1951); „Mazowsze” (1952); „Wisła” (1953); „Anka” (1956); zapiski „Pamiętnik 1918-1922”.

a. Pozycje zwarte

1. BRONIEWSKI bez cenzury : 1939-1945 / Feliksa Lichodziejewska. – Warszawa : „Kos”, 1992. – 77 s.

Zawiera także wiersze W. Broniewskiego.

2. BRONIEWSKI : miłość, wódka, polityka / Mariusz Urbanek. – Warszawa : Iskry, 2011. – 404 s.
3. BRONIEWSKI : Warszawa – Katowice 2009 / pod red. Mariusza Jochemczyka [i in.]. – Warszawa; Katowice : Agencja Artystyczna Para, 2009. – 277 s. : il.

Na s. tyt.: „Co mi tam po tytułach: wystarczy własne nazwisko...”. Materiały z conf., 15-17 października 2008 r., Katowice.

4. BRUDNOPIS in blanco : rzecz o poezji Władysława Broniewskiego / Maciej Tramer. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010. – 384 s. : il. – (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; nr 2815)

Bibliogr. s. 359-374.

5. „JA JESTEM kamień” : wspomnienia o Władysławie Broniewskim / zebrała i oprac. Mariola Pryzwan; [Władysława Broniewskiego wspominali Erwin Axer i in.]. – Warszawa : „Domena”, 2002. – 312 s. : il.
6. JESTEM księga otwarta w przyszłość : studia, referaty, materiały / [oprac. red. Maria Zalewska-Mikulska, Ewa Luma, Ewa Lilianna Matusiak]. – Płock : Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego : Płockie Stowarzyszenie Przyjaciół Książki i Bibliotek, 2007. – 96 s. : il.
7. NASZ Broniewski : prelekcje warszawskie / Maciej Tramer, Miłosz Piotrowiak, Mariusz Jochemczyk. – Katowice : Wydawnictwo Naukowe ExMachina, 2009. – 117 s.
8. PAMIĘTNIKI : 1918-1922 / Władysław Broniewski; wybór i przedślowie Wanda Broniewska; oprac. z rękopisu, wstęp i komentarz Feliksa Lichodziejewska. – [Wyd. 2]. – Warszawa : Państw. Instytut Wydawniczy, 1987. – 351 s.
9. POEZJA Władysława Broniewskiego / Andrzej Krzysztof Waśkiewicz. – Gdańsk : Wydaw. Marek Rożak, 1994. – 62 s. – (Analizy Literackie)
Bibliogr. s. [63].
10. POEZJA Władysława Broniewskiego : recepcja i próba nowego odczytania / Sławomira Lisewska. – Głogów : Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2007. – 160 s. : il.
Bibliogr. s. 147-154.
11. TO JA – dąb : wspomnienia i eseje o Władysławie Broniewskim / oprac. Stanisław Witold Balicki. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1978. – 503 s. : il.
12. TWÓRCZOŚĆ Władysława Broniewskiego : monografia bibliograficzna / Feliksa Lichodziejewska; Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. – Warszawa : Państw. Inst. Wydawniczy, 1973. – 694 s. : il.
13. WŁADYSŁAW Broniewski / Jan Z. Jakubowski. – Warszawa : „Iskry”, 1975. – 89 s. : il. – (Współczesne Życiorysy Polaków)
14. WŁADYSŁAW Broniewski / Tadeusz Bujnicki. – Wyd. 2. – Warszawa : Państw. Inst. Wydawniczy, 1974. – 205 s. – (Portrety Współczesnych Pisarzy Polskich)
15. WŁADYSŁAW Broniewski i Płock / Stanisław Kostanecki. – Wyd. 4 uzup. – Płock : Towarzystwo Naukowe Płockie, 1978. – 111 s. : il.
Bibliogr. s. 107.
16. WŁADYSŁAW Broniewski nie znany / wybór i wstęp Jacek Kajtoch. – Kraków : „Wamex”, 1992. – 56 s. – (Wypisy dla Szkół Średnich : czytane pod ławką; 2)
Bibliogr. s. 15.

17. WIERSZE Władysława Broniewskiego / Sławomir Kędzierski. – Warszawa : Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1974. – 143 s. : il. – (Biblioteka Analiz Literackich)
18. WIERSZEM Kocham i wierszem cierpię : [Władysław Broniewski – życie i twórczość] : sesja naukowa zorganizowana w setną rocznicę urodzin Poety, 8-9 grudnia 1997 roku : studia, referaty, materiały / [oprac. red. Ewa Lewandowska, Maria Zalewska-Mikulska]; Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Władysława Broniewskiego w Płocku, Towarzystwo Naukowe Płockie. – Płock : WBP, 1998. – 84 s.

b. Artykuły

1. BEZPARTYJNE brzozy / Joanna Rawik // *Dziś*. – 1997, nr 6, s. 88-92
2. BRONIEWSKI bez złudzeń / Anna Nasitowska // *Gaz. Wybor.* – 2002, nr 85, dod. Magazyn nr 15, s. 17-18
3. BRONIEWSKI – dzieciom / Krystyna Heska-Kwaśniewicz // *Guliwer*. – 1999, nr 5, s. 16-22
4. HAUST Broniewskiego / Krzysztof Masłoń // *Rzeczpospolita*. – 2011, nr 269, s. P16-P17
5. ...I ZNÓW jestem w Płocku / Marek Mokrowiecki // *Znaj.* – 2010, nr 6, s. 34-37
6. JA PO prostu chcę wrócić do Polski... : (ojczyzna Władysława Broniewskiego) / Waldemar Smaszcz // *Znaj.* – 2010, nr 6, s. 39-51
7. JESTEM sobie dziadzio maluczki... : dziecięcy świat Władysława Broniewskiego / Bohdan Urbankowski // *Poezja i Dziecko*. – 2003, nr 3, s. 47-56
8. LEGIONISTA, andersowiec, poeta PRL / Krzysztof Lubczyński // *Dziś*. – 1998, nr 11, s. 102-104
9. (MOJE) spotkania z Prawdziwym Poetą / Bohdan Urbankowski // *Znaj.* – 2010, nr 6, s. 6-12
10. O BRONIEWSKIM nieco inaczej / Wojciech Żukowski // *Prz. Geod. i Geogr.* – 1995, nr 5, s. 24
11. OSTATNI toast : wspomnienie o Władysławie Broniewskim [fragm.] / Artur Międzyrzeczki // *Rzeczpospolita*. – 1997, nr 290, s. 14
12. POETA i psycho-łotry / Mariusz Urbanek // *Polityka*. – 2011, nr 44, s. 80-82
13. POLSKA i rewolucja / Mariusz Urbanek; rozm. przepr. Krzysztof Piławski // *Przełąd.* – 2011, nr 46, s. 38-41

Na marginesie książki „Broniewski. Miłość, wódka, polityka”.

14. POWRACAJĄCE ciała : (między nakazem a nawiedzeniem: o Władysławie Broniewskim) / Leonard Neuger // *Ruch Literacki*. – 2008, z. 6, s. 631-637
15. SZTORCEM do świata / Ryszard Matuszewski // *Gaz. Wybor.* – 1997, nr 289 dod. s. 28-34
16. ŚLADAMI Władysława Broniewskiego : spacer po Płocku / Maria Zalewska-Mikulska // *Znają.* – 2010, nr 6, s. 25-28
17. W STARYCH szmatach żołnierskich / Maria Janion // *Gaz. Wybor.* – 1997, nr 293, s. 12-13
18. WIADOMO, że nie zginęła. Wiadomo: póki żyjemy / Bożena Diemjaniuk // *Akant.* – 2004, nr 3, s. 21
19. WŁADYSŁAW Broniewski i Rosja : (nieznane listy i inne archiwa) / Tamara Agapkina, Viktor A. Chorev // *Prz. Humanist.* – 2001, nr 6, s. 85-109
20. WŁADYSŁAW Broniewski – „Mój pogrzeb, wiersze o wiosnie i o śmierci” / Regina Kaźmierczak // *Znają.* – 2009, nr 2, s. 159-162

Hugo Kołłątaj
(200 rocznica śmierci)

Hugo Kołłątaj – ur. 1.04.1750 r. – zm. 28.02.1812 r. – pisarz polityczny, ksiądz, podkanclerzy koronny, czołowy przedstawiciel polskiego oświecenia. Urodził się w Dederkałach na Wołyniu. Ukończył szkołę akademicką w Pińczowie, potem Akademię Krakowską, gdzie uzyskał tytuł doktora filozofii (1768). Studiował także w Wiedniu (1770-1774) i we Włoszech, co przyniosło mu doktorat praw i teologii. Po powrocie do kraju został wyświęcony na kapłana i objął kanonię katedralną krakowską. Był członkiem Towarzystwa Ksiąg Elementarnych (od 1776 roku). Jako przedstawiciel Komisji Edukacji Narodowej zreformował (1777-1780) Akademię Krakowską. Później był jej rektorem (1783-1786).

Działalność polityczną i publicystyczną rozwinął w czasie Sejmu Czteroletniego (1788-1792). Reprezentował stronnictwo patriotyczne, był autorem jego też programowych, jednym z przywódców obozu reform. W Kuźnicy Kołłątajowskiej, skupił grono postępowych publicystów. Należał do twórców Konstytucji 3 Maja. Postulował przekształcenie narodu w społeczeństwo obywatelskie na drodze „łagodnej rewolucji”.

Podjął współpracę z ruchem mieszczańskim. Napisał memoriał o prawach politycznych dla mieszczaństwa i odnowie ekonomicznej miast. Założył Zgromadzenie Przyjaciół Konstytucji Rządowej, które miało kontynuować zainicjow-

wane zmiany. Szukał poparcia Francji dla zreformowanej Rzeczypospolitej. Po agresji rosyjskiej na Polskę sugerował porozumienie z Katarzyną II. Opowiadał się za przystąpieniem króla do konfederacji targowickiej (za co go później potępił, pomijając własną rolę). Sam udał się do Lipska, a targowiczanie pozbawili go urzędów i skonfiskowali dobra ziemskie. Brał udział w przygotowaniu insurrekcji kościuszkowskiej, uczestniczył w jej władzach. Był współautorem aktu powstańczego i uniwersału połanieckiego, patronował powstańczej lewicy – jakobinom. Przypisywano mu wywołanie terroru rządowego. Po szturmie Pragi (listopad 1794) uciekł z Warszawy. Został aresztowany przez Austriaków i uwięziony (1794-1802). Współpracował z Tadeuszem Czackim przy organizacji liceum w Krzemieńcu (1805). Podejrzewany o konszachty z Napoleonem dla wywołania powstania na Wołyniu, gdzie przebywał, został wywieziony do Moskwy (1807-1808). Ostatnie lata życia spędził w Księstwie Warszawskim.

Napisał m.in. „Opisanie miasta Moskwy”; „Uwagi nad tą częścią ziemi polskiej, którą od traktatu tylżyckiego zwać począto Księstwem Warszawskim” (1809); „Porządek fizyczno-moralny” (1810); „Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III: 1750-1764” (wyd. 1841).

a. Pozycje zwarte

1. FILOZOFIA Hugona Kołłątaja : zarys monografii / Henryk Hinz. – Warszawa : „Książka i Wiedza”, 1973. – 345 s. : il.
2. HUGO Kołłątaj / Marian J. Lech. – Warszawa : „Książka i Wiedza”, 1973. – 426 s. : il. – ([Światowid : biblioteczka popularnonaukowa])
Bibliogr.
3. HUGO Kołłątaj i edukacja / Katarzyna Buczek. – Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2007. – 194 s. : il.
Bibliogr. s. 185-189.
4. HUGO Kołłątaj na Sejmie Wielkim w latach 1791-1792 / Maria Pasztor. – Warszawa : Wydaw. Sejmowe, 1992. – 230 s.
Bibliogr. s. 219-223.
5. HUGO Kołłątaj : więzień i poeta / Piotr Żbikowski. – Lublin : „Daimonion”, 1993. – 244 s.
6. INSUREKCJA i upadek Rzeczypospolitej w poezjach więziennych Hugona Kołłątaja / Piotr Żbikowski. – Rzeszów : Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Wydaw., 1994. – 178 s. : il.
Kontynuacja książki: Poezje więzienne Hugona Kołłątaja : studia i teksty.
7. KOŁŁĄTAJ / Stanisław Macheta. – Warszawa : „Wiedza Powszechna”, 1973. – 246 s. : il. – (Myśli i Ludzie; 2 Filozofia Nowożytna i Współczesna)

M.in. wybór pism H. Kołłątaja.

8. KOŁŁĄTAJ i orientacja pruska u progu Sejmu Czteroletniego / Zofia Zielińska. – Warszawa : „Pax”, 1991. – 139 s.
Bibliogr. s. 134-135.
Zawiera także: Uwagi nad wpływaniem do interesów Rzeczypospolitej dwóch mocarstw, z zastanowieniem się, co nam w tych okolicznościach czynić zostaje / Hugo Kołłątaj.
9. KSIĄDZ Hugo Kołłątaj – patron Liceum Ogólnokształcącego w Krotoszynie / Tadeusz Biela, Paweł Hadrych; [Stowarzyszenie Kołłątajowców]. – Krotoszyn : Drukarnia Scorpion, 2004. – 28 s.
Bibliogr. s. 23.
10. NAD snami, czyli Nad marzeniami nocnymi moje uwagi, w Jozefstademie, dnia 8 i 9 sierpnia 1796 / Hugo Kołłątaj; przygot. do dr. i oprac. Marek Nalepa. – Kraków : Collegium Columbinum, 2007. – 68 s. – (Biblioteka Badań nad Oświeceniem; nr 1)
11. POEZJE więzienne Hugona Kołłątaja : studia i teksty / Piotr Żbikowski. – Wrocław : „Wiedza o Kulturze”, 1993. – 202 s.
12. PRACE prawnicze Hugona Kołłątaja / Wojciech Szafranski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2005. – 157 s. : il. – (O Prawach i Prawodawstwie; t. 1)
Bibliogr. s. 151-156.
13. TAM, gdzie serce Hugo Kołłątaja : 200 rocznica Konstytucji 3 Maja / Józef Myjak, Maciej Zarębski. – Staszów : Staszowskie Towarzystwo Kulturalne, 1991. – 45 s. : il. – (Biblioteka Staszowska; z. 20)
14. Z DZIEJÓW edukacji w Polsce XVIII wieku : studia / pod red. Ireny Szybiak. – Warszawa : „Żak”, 1995. – 87 s.
M.in. sylwetka Hugo Kołłątaja.

b. Artykuły

1. CO MOŻNA zmienić / Piotr Hübner. – (Kartki z dziejów nauki w Polsce; cz. 87) // Forum Akademickie. – 2007, nr 7/8, s. 78
Reforma Akademii Krakowskiej dokonana przez Hugona Kołłątaja.
2. KOŁŁĄTAJOWSKA reforma Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Krakowskiego / Marian Skrzypek // Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej. – 2001, t. 46, s. 27-46
3. NIEBEZPIECZNE związki / Piotr Strasz // Nowe Państwo. – 2002, nr 9, s. 36-38
Koncepcja rewolucji antymonarchistycznej.

III. MATERIAŁY METODYCZNE

Hanna Grygiel

Dział Informacji Bibliograficznej i Regionalnej

„SERCE SERC” – BOLESŁAW PRUS

Scenariusz zajęć

z okazji setnej rocznicy śmierci

Poniższy scenariusz przeznaczony jest dla młodzieży szkół średnich i ma na celu przybliżenie sylwetki Bolesława Prusa oraz jego twórczości prozatorskiej gł. na podstawie *Lalki* – epickiej panoramy ówczesnej Warszawy z lat 1878-1879. Scenariusz może być przeprowadzony przez bibliotekarzy jak również nauczycieli języka polskiego. Wprowadzeniem do zajęć jest prezentacja sylwetki pisarza. Następnie prowadzący ma do wyboru 3 formy realizacji scenariusza: wycieczkę wirtualną/realną po Warszawie (II), wystawę (III) oraz konkurs (IV). Oczywiście wszystkie zadania mogą być realizowane całościowo, a czas ich realizacji wynosi ok. 3-4 h. Przy czym na realizację tradycyjnej/realnej wycieczki po Warszawie „szlakiem *Lalki* Bolesława Prusa” przewidziany jest cały dzień.

CELE:

- gromadzenie wiedzy o życiu i twórczości Bolesława Prusa
- umiejętność pracy w grupie i prezentacji zdobytych materiałów
- wskazanie w *Lalce* miejsc akcji i porównanie ich do współczesności
- poznanie głównych cech architektury i sztuki XIX w. w Polsce
- rozwijanie wrażliwości estetycznej
- czytanie ze zrozumieniem i interpretacja tekstu (*Lalka*)
- rozpoznanie głównych bohaterów powieści na podstawie wybranych fragmentów *Lalki*

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

- B. Prus, *Lalka*, Biblioteka Narodowa, oprac. J. Bachórz, Wrocław, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1998
- Henryk Wieniawski, *II Koncert skrzypcowy d-moll op. 22*
- reprodukcje obrazów, fotografii, pocztówek przedstawiających XIX-wieczną Warszawę

- plan z trasą wycieczki po Warszawie „śladami Lalki Bolesława Prusa”
- sprzęt fotograficzny
- dostęp do Internetu, komputer, rzutnik

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Wskazówki metodyczne:

2-3 wybrane osoby o dobrej dykcji, głośno i wyraźnie czytają fragmenty życiorysu B. Prusa. W tle może być włączona cicha muzyka np. *II Koncert skrzypcowy d-moll op. 22*. Henryka Wieniawskiego, dedykowany hiszpańskiemu skrzypkowi Pablo Sarasate (związek z powieścią *Lalka* – koncert Molinariego)

I. Wprowadzenie – sylwetka pisarza

Głos 1

Bolesław Prus (wł. Aleksander Głowacki) – pisarz, urodzony w Hrubieszowie, zmarł w 1912 r. w Warszawie, prozaik, nowelista i publicysta okresu pozytywizmu, współtwórca polskiego realizmu, kronikarz Warszawy, myśliciel i popularyzator wiedzy, działacz społeczny.

Ojcem pisarza był Antoni Głowacki herbu Prus, matką Apolonia z Trembińskich. Oboje rodzice wywodzili się ze podupadłej szlachty. Wcześniej umarli, po czym chłopcem zajmowała się ciotka, Domicella z Trembińskich Olszewska.

O jego dzieciństwie niewiele wiadomo, choć opisy życia w wiejskich majątkach i postaci dzieci oficjalistów i ekonomów, występujące w nowelach i powieściach, można z dużym prawdopodobieństwem uznać za elementy autobiograficzne. Uczęszczał do szkoły realnej w Lublinie, kontynuował naukę w Siedlcach i Kielcach. Jako kilkunastolatek wziął udział w powstaniu styczniowym (1863), w którym doznał ciężkiej kontuzji głowy i nigdy już nie odzyskał w pełni zdrowia. Kontuzja była zapewne przyczyną nękającego go przez resztę życia lęku przestrzeni. Po upadku powstania odbył karę więzienia w Lublinie. Po wyjściu ukończył liceum w Lublinie i rozpoczął studia w Szkole Głównej na wydziale matematyczno-fizycznym.

W 1869 uczelnia została zamknięta, a Głowacki nauki nie kontynuował. Być może dlatego, że Uniwersytet Warszawski z rosyjskim językiem wykładowym nie cieszył się szacunkiem wśród polskiej inteligencji, a może także – co można wyczytać z jego opisów studenckiego bytowania – z powodu braku pieniędzy. Szacunek dla wiedzy i zainteresowanie naukami ścisłymi wyniesione ze szkoły pozostały mu do końca życia, podobnie jak potrzeba samokształcenia.

Głos 2

Zarabiał na życie jako guwerner w majątkach ziemskich. Przez pewien czas pracował w fabryce Lilpopa w Warszawie. W 1864 rozpoczął pracę publicystyczną, potem pisarską. Do końca życia mieszkał w Warszawie, gdzie w 1875 ożenił się z Oktawią Trembińską. Warszawę opuszczał rzadko (czasem wyjeżdżał na kurację do Nałęczowa). Bardzo intensywnej pracy dziennikarskiej i pisarskiej towarzyszyła działalność społeczna.

Zmarł w Warszawie 19 maja 1912 w pełni sił twórczych. Grobowiec z pomnikiem dłuta Stanisława Jackowskiego i napisem „Serce serc” znajduje się na Powązkach, jest starannie konserwowany i licznie odwiedzany przez wielbicieli jego twórczości. W Nałęczowie znajduje się muzeum biograficzne i pomnik Prusa, również w Warszawie wzniesiono w 1977 r. pomnik autorstwa Anny Kamieńskiej-Łapińskiej oraz Zygmunta Jasionowskiego.

Prus był uczestnikiem i współtwórcą formacji pozytywistycznej, która kształtowała się (głównie w Warszawie) na początku lat 70-tych XIX w. Kiedy się skończyła – trudno powiedzieć. Jej twórcy żyli jeszcze i byli aktywni w XX wieku, od końca lat 80-tych współistnieli z kontestującą ich Młodą Polską. Ich poglądy ewoluowały, ale nie zmieniały się w zasadniczych sprawach.

Głos 3

Szczytem popularności cieszyły się kroniki, publikowane w różnych pismach, najliczniej w „Kurierze Warszawskim” w latach 1875-87. Autor podnosił w nich wszystkie istotne tematy życia publicznego, reagował na aktualne wydarzenia, informował, pouczał i wyszydzał. Operował ogromną skalą środków wyrazu (felietony, obrazki obyczajowe, dialogi, humoreski, wierszyki). Nie unikał tematów drażliwych, nie ukrywał własnych emocji. „Kroniki” są nieocenionym dokumentem epoki, zapisem jej poglądów, aspiracji i życia codziennego. Publicystyka Prusa stała się wzorem i inspiracją dla całego pokolenia. Zapoczątkowała nowoczesne, zaangażowane społecznie dziennikarstwo. Zdumiewa nie tylko jej różnorodność i poziom literacki, ale też jej obfitość i ilość włożonej w nią „parobczej pracy”. Wydane przez Zygmunta Szweykowskiego *Kroniki* wypełniają 20 tomów.

Od 1879 intensywnie rozwija się Prus – literat. We wszystkich pismach, z którymi współpracował, zaczęły się ukazywać jego nowele i szkice powieściowe. Zawarł w nich ogromny wachlarz obserwacji społecznej ze wsi powłaśczeniowych, dworów szlacheckich, Warszawy, czyli obszarów, które znał z własnego doświadczenia. Posługiwał się różnorodnymi formami: dialogiem, obrazkiem rodzajowym, humoreską graniczącą z groteską. Pozostając pod wpływem Dickensa kilkakrotnie wykorzystał pomysł przeniesienia bohaterów w rzeczywistość alternatywną (sen, wizja), pozwalającą na ocenę poczynań

w życiu realnym. Zmieniał styl i sposób narracji. Wykazał się społecznym słuchem absolutnym budując wizerunek psychologiczny postaci. Jego bohaterami są zazwyczaj ludzie ubodzy, wręcz zepchnięci na margines społeczny, często dzieci. Odpowiedni do statusu społecznego bohaterów jest ich język, często stylizowany na wiejską lub miejską gwarę.

II. Wycieczka po Warszawie szlakiem *Lalki* Bolesława Prusa

Lalka jest najbardziej znaną i bez wątpienia jedną z najbardziej warszawskich powieści pozytywistycznych. Dzięki szczegółowym opisom miejsc, książka ta jest doskonałym materiałem do literacko-historycznej wycieczki po Warszawie. Cała trasa wycieczki jest ściśle związana z treścią powieści a ścieżką niezależnie od chronologii fabuły, można spacerować z północy na południe lub odwrotnie. Bezpłatne mapki opisujące trasę znajdują się w punktach informacji turystycznej. Oczywiście można też wynająć przewodnika z biura podróży.

Na wycieczkę uczestnicy zabierają z sobą aparaty fotograficzne aby uwiecznić zwiedzane miejsca, architekturę i zabytki. Fotografie te zostaną później wykorzystane do zrobienia wystawy.

Osoby, które nie mają możliwości zorganizowania tradycyjnej wycieczki po Warszawie mogą przygotować prezentację multimedialną w programie PowerPoint – „wirtualna wycieczka po Warszawie”. W przygotowaniu pomocne będą poniższe strony internetowe:

Google Earth – należy pobrać powyższy program ze strony:

<http://www.google.com/intl/pl/earth/index.html>

Warszawa – wycieczka wirtualna: <http://www.warszawa.vr360.pl/>

Warszawa 'na żywo':

http://oognet.pl/content/search/1#country_id=220,search_top_id=16,sort_order=ASC,city_id=221

Zabytki W-wy: <http://www.warsawtour.pl/zabytki-i-inne-atrakcje.html>

<http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/search,1,-1,-1,918123,-1,-1,-1.html>

Wszystko o W-wie: http://warszawa.wikia.com/wiki/Wszystko_o_Warszawie

Stara Warszawa: <http://www.starawarszawa.pl/>

Trasa wycieczki:

- **Dzwonnica kościoła św. Anny.** Z tarasu widokowego można zobaczyć część scenerii *Lalki* – spory fragment Krakowskiego Przedmieścia, Miodową i Podwałę.

- (http://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_%C5%9Bw._Anny_w_Warszawie_%28%C5%9Ar%C3%B3dmie%C5%9Bcie%29)
- **Teatr Wielki.** Prawdopodobnie 24.03.1877 r. Wokulski w czasie spektaklu *Violetta* zobaczył w tym teatrze Izabelę Łęcką i tak zaczęła się historia jego tragicznej miłości. 27.06.1878 Rzecki za przyczyną Wokulskiego ogląda tu występ bawiącego wówczas w Warszawie włoskiego aktora E. Rossiego. (<http://www.teatr Wielki.pl/>)
  - **Pałac Jabłonowskich** (d. ratusz). W czasach *Lalki* odbywały się w nim odczyty i bale. Pod koniec stycznia 1879 bawił się tu Wokulski. (http://www.warszawa1939.pl/strona.php?kod=senatorska_14_b)
  - **Kościół Kapucynów.** Rzecki zastał tu, modlących się o sukces w licytacji kamienicy Łęckich, baronową Krzeszowską (chcącą kupić ją jak najtaniej) i Tomasza Łęckiego (chcącego sprzedać ją jak najdrożej) (<http://www.kapucyni.pl/index.php/kapucyni/duchowo/2298-klasztery-warszawskiej-prowincji-braci-mniejszych-kapucynow>)
  - **Pałac Paca.** Rzecki obserwował licytację kamienicy w sali Sądu Okręgowego 29.06.1878 r. Przed jej rozpoczęciem poszedł do cukierni na rogu Kapitulnej i Miodowej (mogła to być „Honoratka”). (<http://www.um.warszawa.pl/o-warszawie/kompendium-wiedzy/palac-paca-radziwillow>)
  - **Podwale.** Przy Podwalu (ale bez podania adresu) umieścił Prus sklep starego Mincla, niemieckiego kupca, który przez wiele lat sprawował opiekę nad młodym Rzeckim i uczył go kupiectwa.
  - **Redakcja „Kurjera Codziennego”.** *Lalkę* drukował w latach 1887-1889, należący wówczas do Gebethnera i Wolffa, „Kurjer Codzienny”. W postaci książkowej, nakładem tych samych wydawców, ukazała się w roku 1890.
  - **Kościół Karmelitów.** Jedyny budynek wspomniany w powieści (zresztą anonimowo), który zachował się w niemal niezmienionym stanie do naszych czasów. W sąsiednim budynku biblioteki seminaryjnej w czasach *Lalki* istniała winiarnia Lesisza, a w pobliskiej Dziekance mieścił się podrzędny hotel. W kościele w Wielką Sobotę (20.04.1878) w czasie kwesty Wokulski rozmawiał z Łęcką oraz spotkał dwie kobiety, którym wkrótce pomógł w trudnościach życiowych – „Magdalenkę” i panią Stawską.
(http://pl.wikipedia.org/wiki/Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82_Narodzenia_Naj%C5%9Bwi%C4%99tszej_Maryi_Panny_w_Warszawie)
  - **Hotel Europejski.** Bankiet wydany przez Wokulskiego z okazji poświęcenia nowego sklepu otwartego przy Krakowskim Przedmieściu 7 odbył się pod koniec maja 1878 w najelegantszym wówczas hotelu warszawskim. Salę ubrano w kwiaty, ustawiono ogromne stoły w pod-

kową, sprowadzono muzykę i o szóstej wieczór zebrało się przeszło sto pięćdziesiąt osób. (http://warszawa.wikia.com/wiki/Hotel_Europejski)

- **Skwer na rogu Krakowskiego i Karowej.** Pomnik Bolesława Prusa, dłuta A. Kamieńskiej-Łapińskiej, postawiono w 1977 r. w miejscu, gdzie znajdowała się redakcja „Kuriera Warszawskiego”, z którym pisarz wiele lat współpracował. Wokulski szedł tędy na spacer w Wielką Środę (17.04.1878). Skręcił w istniejącą wówczas przy Krakowskim ozdobną bramę z ujęciem wody i wszedł w ulicę Karową, która wtedy była rynsztokiem zaciśniętym odwiecznymi murami.
- **Schody przed ślimakiem na Karowej.** W połowie drogi, czyli gdzieś tu, Wokulski przystanął, patrzył na położone niżej Powiśle i z goryczą myślał o jego nędzy. Można pójść do zakrętu wiaduktu Markiewicza (powstał ok. 1910 r.). Widać stamtąd sporą część Powiśla.
- **Krakowskie Przedmieście 7.** Od maja 1878 r. w tym domu funkcjonował powieściowy nowy sklep galanteryjny Wokulskiego (firma „J. Mincel i S. Wokulski”). W bramie znajduje się tablica informacyjna o ŚCIEŻCE LITERACKIEJ „LALKA”, a w podwórzu, przy wyjściu z bramy po lewej stronie widać miejsce po oficynie, w której ostatnie półtora roku swego życia spędził Rzecki (05.1878 – 10.1879 r.). Pod numerem 9 (w kamienicy Beyera, w której w czasach Lalki rzeczywiście istniał sklep galanteryjny) Prus umieścił stary sklep Wokulskiego. W podwórzu kamienicy od 1853 r. znajdowało się wcześniejsze mieszkanie Rzeckiego. Pan Ignacy od dwudziestu pięciu lat mieszkał w pokoiku przy sklepie. W ciągu tego czasu sklep zmienił właścicieli i podłogę, szafy i szyby w oknach, zakres swej działalności i subiektów, ale pokój pana Rzeckiego pozostał taki sam. Było w nim to samo smutne okno wychodzące na to samo podwórze, za tą samą kratą... (http://warszawa.wikia.com/wiki/Ulica_Krakowskie_Przedmie%C5%9Bcie)
- **Uniwersytet Warszawski** – brama od Obożnej. W Szkole Głównej (tak wówczas nazywała się uczelnia) studiował na wydz. matematyczno-fizycznym Prus. Na tym samym wydziale studiował Wokulski – również fascynat nauk ścisłych. W Muzeum UW fragment ekspozycji dotyczy Szkoły Głównej i Uniwersytetu Cesarskiego, w którym studiowali studenci mieszkający w kamienicy Łęckich. Na budynku Instytutu Archeologii znajduje się tablica upamiętniająca istnienie SG, a na gmachu polonistyki tablica poświęcona Bolesławowi Prusowi (tu mieścił się gabinet fizyki SG).
- **Krakowskie Przedmieście 4.** Czy Wokulski wynajął duże i eleganckie mieszkanie właśnie tutaj – jest nieco wątpliwe, Prus nie podaje dokładnej lokalizacji. Mimo to jeszcze przed wojną zdecydowano o wmurowaniu

tablicy pamiątkowej. Dzisiejszy dom pod numerem 4 powstał po wojnie i w niczym nie przypomina swego poprzednika.

- **Kościół Św. Krzyża.** Baronowa Krzeszowska zamówiła w kościele Świętego Krzyża trzy msze w intencji męża, ażeby Bóg go upamiętał... Chyba pomogło, bo baron oficjalnie wrócił do żony. W kościele na filarze prawej nawy znajduje się tablica ku czci Prusa. (<http://swkrzyz.pl/>)
- **Aleje Jerozolimskie.** Alejami spacerował Wokulski nad Wisłę (nie było jeszcze mostu Poniatowskiego), a Rzecki z doktorem Szumanem przechadzali się od Dworca Wiedeńskiego do rogatek Jerozolimskich (plac A. Zawiszy). Był to wtedy jeszcze niezbyt zabudowany trakt spacerowy, obsadzony rzędami drzew.
- **Plac Trzech Krzyży/AI. Ujazdowskie.** Kościół św. Aleksandra został po wojnie zrekonstruowany w takiej postaci, jaką widział Rzecki, gdy szedł tędy do kamienicy Łęckich (na ul. Kruczej), kupionej na licytacji przez Wokulskiego za pośrednictwem Szlangbauma. Gdzieś w ciągu kamienicy od nr 51 do 43 przy Al. Ujazdowskich wynajmowali mieszkanie Łęccy. Pan Tomasz Łęcki z jedyną córką Izabelą i kuzynką, panną Florentyną nie mieszkał we własnej kamienicy, lecz wynajmował lokal, złożony z ośmiu pokoi.
- **Wilcza 12.** Swoje ostatnie mieszkanie Prus wynajął w 1905 r. Zmarł w nim 19.05.1912 r.
- **Krucza** (strona parzystą). Dobrze znane z codziennych przechadzek domy na Kruczej posłużyły Prusowi do stworzenia „kamienicy Łęckich”. Zlokalizował ją w połowie ulicy, a więc w okolicach Hożej, po stronie parzystej. Czy był to dom pod numerem 26, jak chcą niektórzy? Pewnie też.
- **Hoża 19 róg Kruczej.** Prus trzykrotnie wynajmował mieszkanie przy Kruczej – w kamienicach nr 8, 13b, 25. Pod numerem 25 (dziś ul. Hoża 19 od strony Kruczej) mieszkał od 1885 r. być może do początku lat 90. Tu właśnie pisał *Lalkę*.
- **Dolina Szwajcarska.** Był to jeden z „salonów” XIX-wiecznej Warszawy, miejsce spacerów, koncertów i zabaw – również zimowych. 22.06.1878 r. odbyła się tu, wspomniana w rozmowie Wokulskiego z Łęcką, zabawa na cel dobrotczyzny.
- **Park Ujazdowski.** Huśtawki, karuzele, namioty cyrkowe – takie rozrywki czekały na warszawiaków w okresie wielkanocnym na ówczesnym placu Ujazdowskim. Jednemu z festynów wielkanocnych przyglądał się tu Wokulski po wyjściu ze święconego u hrabiny Karolowej. (http://warszawa.wikia.com/wiki/Park_Ujazdowski)

- **Ogród Botaniczny.** Wspomniany w powieści zagadkowy „okrągłak” – w Ogrodzie Botanicznym to najprawdopodobniej ruiny Świątyni Opatrzności Bożej, a właściwie ruiny części jej fundamentów – pamiątka Konstytucji 3 Maja. Zimą, gdy Ogród jest nieczynny, można je zobaczyć z zewnątrz, doszedłszy ścieżką do końca ogrodzenia wzdłuż ul. Agrykola. (www.ogrod.uw.edu.pl/)
- **Łazienki.** Wokulski kilkakrotnie odwiedza Łazienki – najpierw, aby spotkać Łęcką, później, po zerwaniu narzeczeństwa, żeby „zamazać” jej ślady. Wypatruje Izabeli na ławce przy alejce nad stawem, przechodzi obok Pałacu na Wodzie, koło amfiteatru, spaceruje w stronę Nowej Pomarańczarni. (<http://www.lazienki-krolewskie.pl/>)
- **Rogatki mokotowskie.** Tu kończyła się Warszawa. Pole Mokotowskie było polem, graniczyła z nim ul. Polna. Tędy na początku czerwca 1878 przejeżdżał Wokulski w drodze na pobliski tor wyścigów konnych.

III. Wystawa

„*Wczoraj i dziś*” – wystawa obrazująca Warszawę XIX-wieczną i współczesną.

Do tego celu wykorzystujemy reprodukcje malarstwa z epoki, stare fotografie, pocztówki, plany miasta oraz scenariusz wycieczki i zdjęcia wykonane przez uczestników spaceru „śladami *Lalki* B. Prusa”.

Materiały pomocne w przygotowaniu wystawy:

- *Warszawa z końca XIX w. – Kolekcja kolorowych pocztówek* (Archiwum Biblioteki Kongresu)
- Sikorska Małgorzata, *Warszawa na starej fotografii* – album
- Canaletto, *Krakowskie Przedmieście od strony Bramy Krakowskiej; Krakowskie Przedmieście w stronę Placu Zamkowego* – reprodukcje
- Aleksander Gierymski, *Piaskarze i Powiśle* – reprodukcja
- Juliusz Kossak, *Woźnica warszawski* – reprodukcja

IV. Konkurs

Odgadnij, o jakich postaciach z *Lalki* Bolesława Prusa mowa w tych fragmentach tekstu?

1. „...jaka to oryginalna kobieta z tej prezesowej [...] Widzi pan te pałace?...To wszystko czworniaki, mieszkania parobków. A tamten dom – to ochrona dla parobcząt [...]. Tułałem się po rozmaitych okolicach kraju i wszędzie widziałem, że parobcy mieszkają jak świnie, a ich dzieci harują po błocie jak prosięta... Ale kiedym tu pierwszy raz zajechał,

przetarłem oczy. Zdawało mi się, że jestem na wyspie Utopii albo na kartce nudnego a cnotliwego romansu, w którym autor opisuje, jakimi szlachcice być powinni, lecz jakimi nigdy nie będą. Imponuje mi ta staruszka.”

2. „...mając lat osiemnaście,[...] tyranizowała mężczyzn chłodem. Kiedy Wiktor Emanuel raz pocałował ją w rękę, uprosiła ojca, że tego samego dnia wyjechali z Rzymu. W Paryżu oświadczył się jej pewien bogaty hrabia francuski; odpowiedziała mu, że jest Polką i za cudzoziemca nie wyjdzie. Podolskiego magnata odepchnęła zdaniem, że odda swoją rękę tylko temu, kogo pokocha, a na co się jeszcze nie zanoszą, a oświadczyli jakiegoś amerykańskiego milionera zbyła wybuchem śmiechu. Takie postępowanie na kilka lat wytworzyło dokoła panny pustkę. Podziwiano ją i wielbiono, ale z daleka; nikt bowiem nie chciał narażać się na szyderczą odmowę.”
3. „...milutka wdóveczka, lat trzydzieści, ogromny majątek”; „Brylant, nie kobieta, a jaka oryginalna!... Ani myśli iść drugi raz za męża, choć lubi pasjami, ażeby ją otaczano. Trudno jej, panie, nie uwielbiać, a uwielbiać rzecz niebezpieczna.”
4. „Nie była już nauczycielką, ale rekomendowała nauczycielki; nie myślała o zamążpójściu, ale swatała młode pary; nikomu nie oddawała swego serca, ale we własnym mieszkaniu ułatwiała schadzki zakochanym. Że zaś każdy i za wszystko musiał jej płacić, więc miała trochę pieniędzy i z nich żyła [...] – Książdz- mówiła osobom zaufanym – ma dochody ze ślubów, ja z zaręczyn.”
5. „Lekarz, Żyd, stary kawaler, żółty, mały, z czarną brodą, miał reputację dziwaka. Posiadając majątek leczył za darmo i o tyle tylko, o ile było mu to potrzebnym do studiów etnologicznych.”
6. „Bywa czasem w naszym magazynie (i bywała w tamtym sklepie) osoba dziwnej urody. Szatynka, szare oczy, rysy cudownie piękne, wzrost okazały, a rączki i nóżki – sam smak! [...] Zdaje mi się, że jest wdową, gdyż nigdy nie widuję jej z mężem, tylko z małą córeczką Helunią, miluchną jak cukiereczek. Stach, gdyby się z nią ożenił, od razu musiałby zerwać z nihilistami.”
7. „Wtedy wszystkim paliło się we łbach, a on nie chciał być gorszym od innych. W dzień służył gościom przy bufecie i prowadził rachunki, a w nocy uczył się... [...] Tylko, że przy posłudze był, bestia, niemiły; na najniewinniejsze słówko marszczył się jak zbój.”
8. „Kiedyś nazywano mnie wielkim chemikiem, dopóki... nie wyszedłem za granicę dziś obowiązujących poglądów chemicznych. Pisałem rozprawy, robiłem wynalazki pod imieniem własnym lub moich współników, którzy

nawet sumiennie dzielili się ze mną zyskami. Ale od czasu gdym odkrył zjawisko nie mieszczące się w rocznikach Akademii, ogłoszono mnie nie tylko za wariata, ale za heretyka i zdrajcę” ; „Porobiłem wielkie odkrycia w chemii, stworzyłem nową naukę, wynalazłem nieznanne materiały przemysłowe, o których ledwie śmiano marzyć przede mną.”

9. „...przed snem czytał historie konsulatu i cesarstwa albo wycinki z gazet opisujących wojnę włoską z roku 1859, albo też, co trafiało się rzadziej, wydobywał spod łóżka gitarę i grał na niej Marsza Rakoczego przyspiewując wątpliwej jakości tenorem. Potem śniły mu się obszerne węgierskie równiny, granatowe i białe linie wojsk, przysłoniętych chmurami dymu...Nazajutrz miewał posępny humor i skarżył się na ból głowy.”
10. „Ach, czym ja się nie zajmuję! [...]Fizyką, chemią i technologią...Przecież skończyłem wydział przyrodniczy w uniwersytecie i mechaniczny w politechnice...Zajmuję się wszystkim, czytam i pracuje od rana do nocy, ale – nie robię nic. Udało mi się trochę ulepszyć mikroskop, zbudować jakiś nowy stos elektryczny, jakąś tam lampę...”
11. „...jest mojżeszowego wyznania, ale człowiek porządny. Mały, czarny, zgarbiony, zarośnięty, słowem – trzech groszy nie dałbyś za niego, kiedy siedzi za kantorkiem. Ale niech no gość wejdzie [...] Chryste elejson! [...] Jeszcze w roku zeszłym człowiek ten nazywał się Szlangowskim, obchodził Wielkanoc i Boże Narodzenie, i z pewnością najwierniejszy katolik nie zjadał tyle kielbasy co on.”
12. „...przede wszystkim robił długi. Trochę grał, trochę podróżował (zdaje mi się jednak, że głównie po paryskich i londyńskich knajpach, bo w te jego Chiny wierzyć mi się nie chce), ale specjalnie trudził się bałamuceniem młodych mężatek.”
13. „...rozgorączkowany [...] zeskakiwał i wbiegał na drabinę, wysuwał szuflady i wydobywał coraz to nowe pudełka tłumacząc pannie Izabeli po polsku i po francusku, że nie może nosić innych rękawiczek, tylko pięć i pół, ani używać innych perfum, tylko oryginalnych Atkinsona, ani ozdabiać swego stolika innymi drobiazgami, jak paryskimi.”

Prawidłowe odpowiedzi:

1. Zasławska
2. Izabela Łęcka
3. Wąsowska
4. Meliton
5. Szuman
6. Stawska
7. Stanisław Wokulski

8. Geist
9. Ignacy Rzecki
10. Ochocki
11. Szlangbaum
12. Starski
13. Mraczewski

Dla laureatów przewidziane są drobne nagrody np. w postaci książek nt. Bolesława Prusa

PODSUMOWANIE

Entuzjazm pozytywistów zaczął wyczerpywać się po kilkunastu latach, kiedy okazało się, że hasła pracy organicznej i pracy u podstaw dają mizerne efekty praktyczne. Prus podzielał ten krytycyzm. Uważał, że winna temu jest degeneracja narodu spowodowana długoletnią niewolą oraz anachroniczna struktura społeczna. Oceniał, że ze szczytnymi ideami pozytywizmu stało się to samo, co z patosem idei romantycznych w zetknięciu ze świadomością potoczną: przekształciły się we własne karykatury. Racjonalizm i empiryzm zaowocowały płaskim materializmem i nihilizmem, wołanie o działania praktyczne – zanikiem „wyższych ideałów”. Pozostał jednak Prus do końca pisarzem zaangażowanym w życie publiczne, wrażliwym na losy biednych i pokrzywdzonych, do dziś aktualnym wzorem społecznika. Jego twórczość stała się wzorem i inspiracją dla wielkiej powieści realistycznej. Podziwiał go Stefan Żeromski, wiele mu zawdzięczali m. in. Władysław Reymont, Zofia Nałkowska i Maria Dąbrowska. Ale nikt nie napisał niczego, co mogłoby zagrozić czołowej pozycji *Lalki*.

Bibliografia:

1. SPOTKANIA z „Lalką”: mendel studiów i szkiców o powieści Bolesława Prusa / Józef Bachórz. – Gdańsk : słowo/obraz terytoria, 2010. – 385 s.
2. GWIAZDY myśli polskiej : 36 portretów rysowanych przez Wł. Barwickiego. Z. 3 / Władysław Barwicki. – Lublin : nakład i własność Litografii A. Jarzyńskiego, 1917. – teka ([13-18] k. tabl.)
3. MAŁE narracje Prusa / Barbara Bobrowska. – Warszawa : Wydaw. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2003. – 331 s.
4. BOLESŁAW Prus : pisarz i społecznik / [red. Katarzyna Beliniak i in.]. – Warszawa : De Agostini Polska, 2008. – 47 s.

5. BOLESŁAW Prus : pisarz nowoczesny / [red. Jakub A. Malik]. – Lublin : Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II. Wydział Nauk Humanistycznych. Katedra Literatury Realizmu i Naturalizmu, Wydawnictwo KUL, 2009. – 260 s.
6. BOLESŁAW Prus: pisarz, publicysta, myśliciel / [red. Maria Woźniakiewicz-Dziadosz, Stanisław Fita]. – Lublin : Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2003. – 438 s.
7. ŚLADAMI Wokulskiego: przewodnik literacki po warszawskich realiach *Lalki* / Stefan Godlewski, Ludwik Grzeniewski, Henryk Markiewicz. – Warszawa : Czytelnik, 1957. – 217, [56] k. tabl. : il.
8. WARSZAWA w *Lalce* Prusa / Ludwik Bohdan Grzeniewski. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1965. – 348 s.
9. KATALOG wystawy: Warszawa „Lalki” Bolesława Prusa : Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie, kwiecień – sierpień 2006 / [red. folderu Grażyna Grochowiakowa, Elżbieta Kosieradzka]. – [Warszawa, 2006]
10. PRZESZŁOŚĆ to dziś: scenariusze lekcji / Teresa Kosyra-Cieślak, Barbara Matusiak. – Warszawa : Stentor, 2004. – 188 s.
11. O *LALCE* Bolesława Prusa / Jan Kott. – Warszawa : Książka i Wiedza, 1950. – 125 s.
12. O PRUSIE i Żeromskim / Henryk Markiewicz. – Kraków : Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, 1995. – 289 s.
13. PRUS i Żeromski: rozprawy i szkice literackie / Henryk Markiewicz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1964. – 506 s.
14. BOLESŁAWA Prusa „prawidła” sztuki literackiej / Anna Martuszevska. – Gdańsk : Wydaw. Uniwersytetu Gdańskiego, 2003. – 235 s.
15. BOLESŁAW Prus 1847-1912: poradnik bibliograficzny / Stefan Melkowski. – Warszawa : Biblioteka Narodowa, 1964. – 39 s.
16. WARSZAWA Prusa i Gierzyńskiego: *szkice z dawnej Warszawy* / Artur Międzyrzecki. – Warszawa : Arkady, 1957. – 114, [178] k. tabl. : il.
17. *LALKA* czyli rozpad świata / Ewa Paczoska. – Warszawa : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008. – 192 s.
18. TRUDNE życie : opowieść o Bolesławie Prusie / Gabriela Pauszer-Klonowska. – Lublin : Wydaw. Lubelskie, 1981. – 313 s.
19. NAD twórczością Bolesława Prusa / Edward Pierścikowski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1989. – 234 s.
20. PRUS: z dziejów recepcji twórczości / [opr. Edward Pierścikowski]. – Warszawa : PWN, 1988. – 453 s.
21. BOLESŁAW Prus 1847-1912: kalendarz życia i twórczości / [red. Zygmunt Szweykowski]. – Warszawa : PIW, 1969. – 893 s., [73] s. tabl. : il.

22. NIE tylko o Prusie: szkice / Zygmunt Szweykowski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1967. – 305 s.
23. ŚWIAT „Lalki”: 15 studiów / [red. Jakub A. Malik]. – Lublin : Katedra Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski KUL, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2005. – 345 s.
24. WARSZAWSKIM szlakiem Bolesława Prusa / Monika Warneńska. – Warszawa : Wydawnictwo PTTK Kraj, 1989. – 89 s.
25. MIĘDZY Kopernikiem a Zygmuntem czyli Tło warszawskie w Lalce Bolesława Prusa / Paweł Waszak. – Warszawa : Muzeum Historyczne m. st. Warszawy, 2006. – 120 s.

IV. MATERIAŁY REGIONALNE

A. PRZEGLĄD NOWOŚCI REGIONALNYCH

BIBLIOGRAFIA regionalna powiatu pleszewskiego 2009-2010 / red. Izabela Wegner; współpraca red. Magdalena Staśkiewicz. – Pleszew: Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Pleszewie, 2011. – 260 s.

Wydruk z regionalnej bazy danych.

CICHOCKI Piotr, JABKOWSKI Piotr

Wielkopolska – regionalny kontekst integracji europejskiej. – Poznań: Wydaw. Naukowe UAM, 2010. – 115 s. : il.

Postawy i opinie Wielkopolan wobec procesu integracji i funkcjonowania w strukturach Unii Europejskiej. Wyniki badań Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu przeprowadzonych w latach 2003, 2005 i 2009.

CZACHOWSKA Katarzyna

Generałowa Jadwiga Zamoyska (1831-1923). Życie i dzieło / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Centrum „Instytut Wielkopolski”. – Poznań: Wydaw. Poznańskie, 2011. – 395 s. : fot. – (Monografie i Rozprawy / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Centrum „Instytut Wielkopolski”; 3)

Działaczka społeczna i religijna związana z Kórnikiem. Dot. m.in. Szkoły Domowej Pracy Kobiet w Kórniku w latach 1881-1886.

DOMINAS Przemysław

Kolej Wolsztyn – Luboń (Poznań) / red. Janina Chodera. – Łódź: Księży Młyn Dom Wydaw. Michał Koliński, 2011. – 100 s. : fot., il., pl.

Monografia linii kolejowej Wolsztyn – Grodzisk Wlkp. – Luboń (Poznań). M.in. omówienie architektury budynków dworcowych i wybór fotografii.

FLOREK Magdalena, JANISZEWSKA Karolina

Marketing terytorialny w aglomeracji poznańskiej. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 78 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 6)
Dot. turystyki.

GMINA Piaski – cel Twojej podróży! : [informator] / fot. Tomasz Piecuch [i in.]. – Piaski: Urząd Gminy w Piaskach, [b.r.]. – [13] s. : fot.

GNIEŹNIANIE 1984-2008 / noty biograficzne Jerzy Nadoliński, Walerian Występski; fot. Jerzy Andrzejewski [i in.]. – Gniezno: Oficyna Wydaw. Qwerty, 2011. – 159 s. : portr.

Biogramy laureatów tytułu.

HLEBIONEK Marcin

Bolesław Pobożny i Wielkopolska jego czasów / red. Anna Krzemińska. – Kraków: Wydaw. Avalon T. Janowski Sp. J., 2010. – 267 s.

Książę wielkopolski (1224/1227-1279) i jego epoka.

JANIK Bogusław, ROSTWOROWSKI Stanisław Jan

Dzieje rodzin fundatorów Świętej Góry : Chocieszewice, Gębice, Gostyń, Kobylepole, Pępowo, Smogorzewo, Wydawy : Korespondencja Stanisława Rostworowskiego z lat 1922-1939. – Gębice; Pępowo: Towarzystwo Edukacyjno-Kulturalne Ziemi Pępowskiej, 2011. – 559 s., [64] s. tabl. : fot., il., portr.

Historia i genealogia rodów związanych z ziemią gostyńską ze szczególnym uwzględnieniem losów i korespondencji Zofii i Stanisława Rostworowskich.

JASKUŁA Dorota

Cudowne lata w kaźmierskiej szkole : wspomnienia z lat 1932-1938 / red. Edmund Oses. – Szamotuły, 2011. – 73 s. : fot., portr.

Siedmioklasowa Publiczna Szkoła Podstawowa w Kaźmierzu we wspomnieniach autorki. Dot. m.in. nauczycieli i spotykanych osób.

KALISZ : młode duchem najstarsze miasto w Polsce : [album] / tekst Anna Tabaka. – Bydgoszcz: Agencja Promocyjno-Wydaw. „Unigraf”, 2011. – 143 s. : fot.

Historia i dzień dzisiejszy Kalisza.

KALISZ na starych pocztówkach : [album] / oprac. Tomasz Chlebba. – Łódź: Księży Młyn Dom Wydaw., 2011. – 144 s. : il. + reprint Planu Kalisza z 1910 roku

Tekst także w jęz. angielskim

Reprodukcje dawnych pocztówek z komentarzem.

KAMIONNA w dolinie Kamionki / pod red. Włodzimierza Łęckiego; fot. Jolanta Kławe [i in.]; Fundacja Obchodów 750-lecia Kamionny. – Kamionna: Drukarnia Międzychód, 2011. – 151 s. : fot., il., mapy, portr.

Monografia krajoznawcza Kamionny i okolic. M.in. biogramy zasłużonych osób.

KARALUS Maciej, JERZAK Jarosław

Pancerna Rezerwa Uderzeniowa Poznań 1945. – Wyd. 3. – Poznań: Wydaw. „Pomost”, Wydaw. Vesper, 2011. – 191 s. : fot., il., pl., portr. – (Festung Posen 1945; 1)

Przebieg walk niemieckiej jednostki pancernej o twierdzę Poznań w 1945 roku.

KARCZEWSKA Joanna

Własność szlachecka na pograniczu wielkopolsko-kujawskim w pierwszej połowie XV wieku. – Kraków: Wydaw. Avalon T. Janowski Sp. J., 2010. – 471 s.

Dot. m.in. powiatów gnieźnieńskiego i konińskiego oraz rodów wielkopolskich.

KLUB Od Nowa 1958-1970 / red. i oprac. Danuta Książkiewicz-Bartkowiak; oprac. graf. Anna Wybierała; fot. J. Nowakowski [i in.]. – Poznań: Wydaw. Miejskie Poznania, 2011. – 298 s. : fot., il., portr.

Historia i dokumentacja działalności klubu studenckiego w Poznaniu. Wspomnienia, eseje, felietony, opracowania.

KŁODAWA : Centralny Łuk Turystyczny : [informator] / Urząd Miasta i Gminy w Kłodawie. – [B.m.]: Artom, 2011. – 10 s. : fot.

Informator krajoznawczy. Tekst także w jęz. niemieckim.

KOBZA Antoni, PRZYCHODZKI Andrzej

Dwory i folwarki ziemi swarzędzkiej. – Swarzędz: [Towarzystwo Miłośników Ziemi Swarzędzkiej], 2011. – 56 s. : fot.

Historia, architektura i właściciele dworów i pałaców na tle dziejów poszczególnych miejscowości. Słownik krajoznawczy.

KOŁODZIEJSKI Eugeniusz

Kościół p.w. św. Jerzego i św. Jadwigi w Kłęcku : architektura – kult – duszpasterstwo / fot. Jacek Molenda; red. Jerzy Siepak. – Kłęcko, 2011. – 137 s. : fot., il.

Historia kościoła i parafii oraz wykazy proboszczów i wikariuszy od XIV wieku.

KOPALNIA Soli Kłodawa : podróż do wnętrza ziemi : [informator]. – [Kłodawa, 2010]. – [24] s. : fot., il.

Dot. m.in. Kłodawskiej Podziemnej Trasy Turystycznej. Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim.

KRENZ Józef Wojciech

Twarze Słowa i Czas : portret reporterski : [album]. T. 18. – Kalisz: Józef Wojciech Krenz, 2011. – [127] s. : portr.

Portrety mieszkańców Kalisza

KS. PRAŁAT Lucjan Andrzejczak w bazylice kaliskiej (1980-2001) : w 10 rocznicę śmierci / red. Jacek Płota. – Kalisz: Edytor, 2011. – 88 s. : fot., il.

Życie i działalność proboszcza parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Kaliszu (1940-2001).

KSIĄŻKI o Wielkopolsce wydane w 2010 roku : (wybór) / Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu. – Poznań: WBPiCAK, 2011. – 126 s.

Bibliografia.

LIBICKI Marcin, LIBICKI Piotr

Dwory i pałace wiejskie w Wielkopolsce : [przewodnik]. – Wyd. 4 popr., uzup., rozsz. i zaktualizowane (dodruk). – Poznań: Dom Wydaw. Rebis, 2010. – 512 s. : fot., il.

Opis 945 obiektów zidentyfikowanych i zachowanych do dziś.

ŁASZCZYN : dzieje parafii / red. Roman Luty; oprac. graf. Agnieszka Tuliszka. – Poznań: Bonami Wydawnictwo-Drukarnia; Łaszczyn: Parafia pw. św. Marcina, 2010. – 165 s., XXXII s. tabl. : fot.

Historia parafii i dzieje poszczególnych miejscowości. M.in. sylwetki właścicieli, duchownych i zasłużonych mieszkańców.

ŁUCZAK Jacek Y.

Polska Kazimierza Nowaka : przewodnik rowerzysty / współpraca Teresa Szmajda; red. Piotr Szmajda. – Poznań: Sorus, 2011. – 362 s. : fot., il., portr.

Biografia i przewodnik turystyczny po Poznaniu i Wielkopolsce śladami poznańskiego podróżnika (1897-1937).

MASZYNY parowe w zbiorach Muzeum Historii Przemysłu w Opatówku : [katalog wystawy] / tekst Jarosław Dolat; Muzeum Historii Przemysłu w Opatówku. – Kalisz: Edytor, 2011. – 26 s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim

MATERIAŁY ikonograficzne w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu : katalog wystawy 15 września – 15 listopada 2011 r. / red. Grażyna Schlender; Archiwum Państwowe w Kaliszu. – Kalisz: Edytor, 2011. – 96 s. : fot.

MATUSIK Przemysław

„Nadeszła epoka przejścia...” : nowoczesność w piśmiennictwie katolickim Poznańskiego 1836-1871. – Poznań: Instytut Historii UAM, 2011. – 436 s. – Wydawnictwo Instytutu Historii UAM; 96) [właśc. (Publikacje Instytutu Historii UAM; 96)]

Dot. m.in. czasopiśmiennictwa w Wielkim Księstwie Poznańskim.

MOTEK Paweł, KOSSOWSKI Tomasz, BOGACKA Emilia

Sport w aglomeracji poznańskiej. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 106 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 7)

Sport powszechny i kwalifikowany, obiekty sportowe oraz finansowanie sportu i kultury fizycznej przez samorządy terytorialne.

MUZEUM Okręgowe Konin – Gosławice : informator / red. Lech Stefaniak; fot. Ewa Andrzejczyk [i in.]. – Konin: Muzeum Okręgowe w Koninie, 2011. – [30] s. : fot.

Historia muzeum i informacja o zbiorach.

NA KOŃCU świata albo języka : antologia 35 autorów Klubu Literackiego w Poznaniu 1970-2011 / zespół red. Jerzy Grupiński, Jolanta Szwarc, Stanisław Szwarc. – Poznań: Wydaw. Kontekst, 2011. – 145 s. : portr.

Historia Klubu Literackiego, biogramy autorów i wybór tekstów.

ODKRYCIA skarbów wczesnośredniowiecznych z terenu Wielkopolski. Kontekst archeologiczny znalezisk / Małgorzata Andrałojć [i in.]; red. Roman Bąk. – Poznań: Wydaw. Poznańskie, 2011. – 201 s. : fot., il.

Omówienie i analiza 140. znalezisk archeologicznych z terenu obecnego województwa wielkopolskiego.

ODKRYJ Dzielnicę Zamkową [w Poznaniu] : wydawnictwo pokonferencyjne / pod red. Janusza Pazdera; Centrum Turystyki Kulturowej Trakt. – Poznań:

Wydaw. Miejskie, 2011. – 123 s. : fot., mapy + 1 płyta CD. – (Materiały – Dokumentacje – Projekty; z. 5)

Konferencja popularnonaukowa towarzysząca V Weekendowi z Historią na Trakcie Królewsko – Cesarskim pod hasłem „Odkryj Dzielnicę Zamkową”, 24 września 2010 roku, Aula Lubrańskiego Collegium Minus UAM

PARKI dworskie wokół nas : [album] / tekst Kazimierz Balcer [i in.]; fot. Krzysztof Korpik; red. Andrzej Filipiak. – [Dobrzyca]: Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy Zespół Pałacowo-Parkowy, [2011]. – [45] s. : fot.

Głównie historia i zbiór fotografii parku Muzeum Ziemiaństwa w Dobrzycy.

POWIAT pilski : [informator] / tekst i red. Edmund Wolski; Starostwo Powiatowe w Pile; fot. Jarosław Ramucki [i in.]. – Piła: Wydaw. Media Edmund Wolski, 2011. – 95 s. : fot., il.

POWIAT pleszewski 2010 : historia – turystyka – ludzie / tekst Bogdan Kucharski; Wydział Promocji Powiatu Pleszewskiego, Urząd Gminy Gizalki; fot. Robert Czajczyński [i in.]; il. Benedykt Kroplewski, Krzysztof Oleksiak. – Wyd. 2. – Pleszew: Starostwo Powiatowe w Pleszewie, 2011. – 279 s. : fot., il., mapy, portr.

Kompendium wiedzy o miejscowościach, sołectwach i ludziach powiatu pleszewskiego.

POWIAT turecki : [informator]. – [Turek, b.r.]. – [26] s. : fot.

Tekst także w jęz. angielskim i niemieckim.

POWSZECHNY spis rolny 2010 : raport z wyników województwa wielkopolskiego / oprac. Małgorzata Gniot, Emilia Karpińska; Urząd Statystyczny w Poznaniu. – Poznań: US, 2011. – 52 s. : tab., wykry.

Informacja statystyczna z komentarzem.

RASZEJA Elżbieta, WILKANIEC Agnieszka, MEZER Ewa de

Krajobraz i dziedzictwo kulturowe wsi w aglomeracji poznańskiej. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 95 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 3)

Zasoby i przekształcenia krajobrazu i dziedzictwa kulturowego wsi oraz ich ochrona.

ROGALIŃSKIE dęby : [album] / tekst i zdjęcia Krzysztof Borkowski; mapy Radosław Przebitkowski; oprac. graf. Maciej Gerowski. – Poznań: Dalpo, 2011. – 88 s. : fot.

Drzewa – pomniki przyrody w Rogalinie i okolicach.

RYNEK pracy i mobilność siły roboczej w aglomeracji poznańskiej / pod red. Pawła Churskiego. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 232 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 5)

SALON Kaliski : prezentacja plastyków środowiska kaliskiego : [katalog] / wstęp Anna Tabaka; oprac. Marek Rozpara. – Kalisz: Ośrodek Kultury Plastycznej „Wieża Ciśnień” w Kaliszu, Galeria Sztuki im. Jana Tarasina, 2011. – [82] s. : fot.

Sylwetki i reprodukcje prac.

SZARANIEC Krystyna

Ksiądz Stanisław Adamski : duchowy przywódca Polaków pod zaborem pruskim, patron polskiej spółdzielczości, poseł, senator, biskup. – Katowice: Wydaw. Unia Jerzy Skwara, 2011. – 195 s. : fot., il., portr.

Biskup urodzony w Zielonej Górze, pow. Szamotuły (1875-1967), związany z Poznaniem i Wielkopolską do lat 30. XX wieku. M.in. działalność w okresie Powstania Wielkopolskiego.

SZMIDT Zbigniew

Powiat śremski : przewodnik turystyczny. – Wyd. 2 zmien. – Śrem: Unia Gospodarcza Regionu Śremskiego – Śremski Ośrodek Wspierania Małej Przedsiębiorczości, 2011. – 136 s. : fot.

SZURCZAK Anna

Edward Polanowski (1936-1992) : badacz dziewiętnastowiecznego Kalisza. – Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 2011. – 122, [6] s. : il. – (Kaliszanie; 3)

Historyk literatury, krytyk literacki i teatralny, prezes Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Kaliszu.

TAJEMNICE Poznania : prasowy film rysunkowy z lat 1948-1949 / rys. Henryk Derwich; red. Michał Słomka, Rafał Wójcik. – Poznań: Fundacja Tranzyt / Centrala / Central Europe Comics Art, 2011. – 77 s. : il., portr.

Komiks publikowany w odcinkach w „Expressie Poznańskim”. M.in. sylwetka autora rysunków, Henryka Derwicha (1921-1983).

TEATR im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu : kronika 2007-2011 / red. Małgorzata Leyko, Agata Wypych-Skonieczny; oprac. materiałów Agata Wypych-Skonieczny. – Kalisz: Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, 2011. – 153 s. : fot., il.

Dokumentacja działalności teatru.

TOMASZEWICZ Andrzej

Dobroczynność w guberni kaliskiej 1864-1914. – Łódź: Wydaw. Uniwersytetu Łódzkiego, 2010. – 592 s. : il. – (Rozprawy Habilitacyjne Uniwersytetu Łódzkiego)

Działalność instytucji i stowarzyszeń na rzecz ubogich i chorych oraz formy wspierania oświaty.

TRANSPORT w aglomeracji poznańskiej / pod red. Wojciecha Grabowskiego. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 113 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 8)

Sieć i bezpieczeństwo ruchu drogowego, transport kolejowy i lotniczy oraz ocena układu komunikacyjnego aglomeracji poznańskiej.

TUREK i okolice : słownik biograficzny / red. Wanda Grzeszkiewicz. – Turek: Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Włodzimierza Pietrzaka w Turku, 2011. – 335 s. – (Bibliotheca Turcoviana; nr 15)

143 biografy osób nieżyjących, związanych z Turkiem i okolicami.

TURKOL.PL Turystyka kolejowa : niezbędnik podróżnika. – Poznań: Instytut Rozwoju i Promocji Kolei, 2011. – Teka : fot., il., pl.

Przewodnik wokół kolejowego świata. – 25 s.

Pociągiem Galeon do słońca : Poznań – Piła – Okonek – Kępice – Słupsk – Ustka – Poznań. – Składanka

Pociągiem Kilof w Sudety : Poznań – Wrocław – Kłodzko – Wałbrzych – Jaworzyna Śl. – Poznań. – Składanka

Pociągiem Piaśń na koronację króla : Poznań – Piła – Nakło nad Notecią – Gniezno – Poznań. – Składanka

Pociągiem Pojezierze nad jezioro! : Poznań – Opalenica – Międzychód – Sieraków – Poznań. – Składanka

Pociągiem Wodnik do parku wodnego! : Poznań – Oborniki – Rogoźno Wilkp. – Gołańcz – Poznań. – Składanka

Walory turystyczne miejscowości na trasach wycieczek kolejowych.

TURYSTYKA aktywna w Wielkopolsce / tekst Przemysław Warkocki. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 28 s. : fot., mapa
Szlaki turystyczne.

TURYSTYKA biznesowa w Wielkopolsce / tekst Anna Plenzler. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 28 s. : fot., mapa

Walory turystyczne oraz lokalizacja hoteli, restauracji i sal konferencyjnych.

TURYSTYKA konna w Wielkopolsce / tekst Sylwia Graja-Zwolińska; red. Anna Plenzler, Ewa Przydrożny; oprac. graf. Wojciech Kuk. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 24 s. : fot., mapa

Szlaki turystyczne.

WIELKOPOLSKA : największe atrakcje turystyczne / tekst Stefan Drajewski; oprac. graf. Wojciech Kuk. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 32 s. : fot., mapa

Szlaki turystyczne.

WIELKOPOLSKA : szlak kultury żydowskiej w Wielkopolsce / tekst Anna Plenzler. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 32 s. : fot., pl.

Zabytki, cmentarze i pamiątki po Żydach na szlakach turystycznych w Wielkopolsce. Dot. m.in. zabytków sakralnych.

WIELKOPOLSKA : szlak zamków, pałaców i dworów / tekst Anna Plenzler; fot. Z. Szmidt. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 32 s. : fot.

WIELKOPOLSKA : Wielkopolska wybitnych Europejczyków / tekst Anna Plenzler; fot. Z. Szmidt. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 32 s. : fot., pl.

Biogramy wybitnych cudzoziemców związanych z Wielkopolską i propozycje tras turystycznych.

WIELKOPOLSKA : Wielkopolska wybitnych Polaków / tekst Jerzy Sobczak, Bogdan Kucharski; fot. Piotr Skórnicki. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 28 s. : fot.

Cztery trasy turystyczne związane z pobytem wybitnych postaci historycznych oraz formy ich upamiętnienia.

WIELKOPOLSKA : zabytki wielkopolskich miast i miasteczek / tekst Anna Plenzler; fot. P. Skórnicki. – Poznań: Wielkopolska Organizacja Turystyczna, 2011. – 24 s. : fot.

Dot. m.in. zabytków sakralnych.

WITKOWSKI Grzegorz

Grunt to bunt : rozmowy o Jarocinie. – Poznań: In Rock, 2011. – 518 s. : fot.

Rozmowy i wspomnienia dot. Festiwalu Muzyków Rockowych w Jarocinie.

WOJCIESZAK Bogumił

Cantate patriae : opalenicki śpiewnik patriotyczny. – Wyd. 4 zmien. i uzup. – Opalenica: Wydaw. Opalograf, 2011. – 166 s.

Repertuar i teksty pieśni patriotycznych wykonywanych w Opalenicy w różnych okresach i okolicznościach w świetle publikacji.

WOJEWÓDZTWO wielkopolskie 2011 / Urząd Statystyczny w Poznaniu. – Poznań: US, 2011. – 31 s. : tab., wyk.

Informacja statystyczna. Tekst także w jęz. angielskim.

WYBITNI historycy wielkopolscy / pod red. Jerzego Strzelczyka. – Poznań: Wydaw. Poznańskie, 2010. – 874 s. : portr.

Biogramy historyków XIX i XX wieku w układzie chronologicznym.

ZABYTKOWY Cmentarz Górczyński parafii Matki Boskiej Bolesnej w Poznaniu 1910-2010 / tekst Leszek Krajkowski; współpraca Maciej Krajkowski; fot. Maciej Krajkowski, Jerzy Moliński. – Poznań: Parafia Matki Boskiej Bolesnej, 2011. – 72 s. : fot.

Historia i opis cmentarza oraz wykazy osób pochowanych.

ZASOBY przyrodnicze i ich ochrona w aglomeracji poznańskiej / pod red. Andrzeja Mizgajskiego. – Poznań: Bogucki Wydaw. Naukowe, 2010. – 158 s. : il. – (Biblioteka Aglomeracji Poznańskiej; nr 2)

Warunki klimatyczne, zasoby wodne i glebowe oraz walory przyrody – ich wykorzystanie i ochrona.

ZWIERZYKOWSKI Michał

Samorząd sejmikowy województw poznańskiego i kaliskiego w latach 1696-1732. – Poznań: Wydaw. Poznańskie, 2010. – 444 s.

Zakres, organizacja i funkcjonowanie samorządu sejmikowego oraz dzieje polityczne sejmiku. W aneksach zestawienia funkcjonariuszy sejmikowych, posłów, komisarzy skarbowych, sędziów i oficerów wojska sejmikowego.

B. IMPREZY KULTURALNE W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH WOJ. WIELKOPOLSKIEGO

(wrzesień–listopad 2011)

W programach działalności bibliotek wielkopolskich na stałe zagościła akcja „Cała Polska czyta dzieciom”, często poszerzona o imprezy towarzyszące. Rozszerza się też działalność Dyskusyjnych Klubów Książki. Imprezy cykliczne związane były z nadejściem jesieni, świętem zmarłych (Halloween) oraz Świątowym Dniem Pluszowego Misia (listopad) i urodzinami Kubusia Puchatka (październik). Obchodzony jest Rok Czesława Miłosza oraz rocznice pisarzy, m.in.: Ewy Szelburg-Zarembiny, Stanisława Lema, Tadeusza Różewicza, Kazimierza Brandysa.

Wrzesień

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Wystawa fotograficzna „Bojanowskie ciekawostki”
- Dzień Pieczonego Ziemniaka – spotkanie integracyjne Stowarzyszenia „Razem Raźniej w Bojanowie”

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Spotkanie Klubu Miłośników Książek
- Akademia Młodego Czytelnika (również w październiku i listopadzie)

Burdzew (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Grzegorzem Kasdepke i Ewą Nowak

Czarniejewo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Tadeuszem Chudeckim

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- 25. rocznica śmierci Ewy Szelburg-Zarembiny „Idzie niebo ciemną nocą...”
– zajęcia z dziećmi, mini konkurs krzyżówkowy

Gniezno

- Spotkanie autorskie z poetą Rafałem Gawinem
- „Sport jako fenomen XX wieku” – wykład Olafa Bergmana

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Realizacja projektu „Spotkanie z lasem” – spotkanie z leśnikiem, przedstawienie pantomimy „Legenda o kamieniu gołuchowskim”, warsztaty techniczne: rękodzielnicтво, tkanie, rzeźbienie w korze i hubie, kucharstwo – połączone z wystawą prac (Filia Kucharki)
- „Armia Krajowa – historia” – konkurs plastyczno-literacki (Filia Tursko)

Gostyń

- Podsumowanie konkursu plastycznego dla dzieci i wystawa pokonkursowa „Bohaterowie książek Czesława Janczarskiego”
- Podsumowanie konkursu ankietowego dla dzieci „Czesław Janczarski dzieciom”
- Zajęcia i gry stolikowe przeprowadzone przez Klub Fantastyki „Kopuła Zapomnienia” oraz wystawa „Alternatywa dla komputera”
- Galeria Jednego Obrazu (również w październiku i listopadzie)

Grabów (pow. Ostrzeszów)

- „Przyjaciele z Breslau” – spotkanie autorskie z Adamem Sereżyńskim

Jarocin

- Odbyło się 9 finałów projektu „Zaczytane lato”, czyli 9 spotkań z pisarzami, których książki były czytane w czasie letnich maratonów czytania. Odwiedzili nas: Marta Fox (Filia nr 1 „Pod Ratuszem” i Filia Witaszyce), Grzegorz Kasdepke (Oddział dla Dzieci, Filia w Cielczy i Filia w Golinie), Liliana Fabisińska (Filia nr 2 i Filia w Mieszkowie), Paweł Beręsewicz (Filia nr 3 i Filia w Wilkowyi)

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie z dziećmi „Witraże jesiennymi mienią się kolorami” – wykonywanie witraży

Kalisz

- „Chryścianizacja Imperium Romanum” – spotkanie z Kazimierzem Ilskim z UAM (w ramach XIX Europejskich Dni Dziedzictwa)

- Prezentacja wystawy o Marii Skłodowskiej-Curie (Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego w Kaliszu oraz Gimnazjum nr 7)
- „Chiny po pekińsku” – spotkanie z Antoniną Łuszczkiewicz (Filia nr 5)
- „Na jesieni świat się mieni” – pogadanka dla przedszkolaków oraz spacer do parku (Filia nr 7)
- „Znani i nieznani bohaterowie utworów Henryka Sienkiewicza” – konkurs plastyczny dla dzieci (Filia nr 9, Oddział dla dzieci)
- Wystawy:
  - ~ „Wakacje bez samochodu” – wystawa autorska Marcina Galanta (Filia nr 5)
  - ~ „Muzyczny Kalisz” – w cyklu Calisiana w księgozbiornie MBP (Filia nr 7)
  - ~ „Z rzeczy świata tego zostaną dwie tylko – poezja i dobroć. 190. rocznica urodzin Cypriana Kamila Norwida” (Filia nr 9)

Kawęczyn (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Marcinem Pałaszem i Joanną Olech

Kępno

Powiatowa Biblioteka Publiczna

- Zajęcia biblioterapeutyczne pt. „Smaki życia – smaki dzieciństwa” dla dorosłych ze Stowarzyszenia Pomocy Chorym Onkologicznie „Zielony Parasol”
- Spotkanie z młodzieżą z Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Kępnie. Podsumowanie projektu „Rozegraj Unię”. Wręczenie nagród (m.in. urządzenia wielofunkcyjne dla biblioteki i szkoły)
- Warsztaty plastyczne w ramach projektu „Izba Pamięci Tadeusza Piotra Potworowskiego”. Warsztaty poprowadziła Joanna Walas (absolwentka Kulturoznawstwa i studentka Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu). Wszystkie prace pozostały w utworzonej w bibliotece Izbie Pamięci T.P. Potworowskiego
- Wystawa malarska Stowarzyszenia Plastyków Amatorów Powiatu Kępińskiego „Portrety bliższe i dalsze”
- Cykliczne zajęcia z młodzieżą ze szkół ponadgimnazjalnych. Zwiedzanie wystaw: okładek książkowych Tomasza Siwińskiego pt. „Miasto książek II” w Galerii na Piętrze” oraz wystawę komiksu pn. „Pozdrowienia z Serbii”
- Warsztaty muzyczno-taneczne dla nauczycieli (organizowane przez Studio Tańca i Muzyki „Rytm”)
- Otwarcie Izby Pamięci Piotra Potworowskiego. W ramach projektu powstała także strona internetowa, na której oprócz informacji ogólnych znajdują się biografie innych osób z terenu powiatu, które zasłużyły się dla regionu

kępińskiego. Baza jest uzupełniana przez młodzież biorącą udział w lekcjach bibliotecznych

Kłecko (pow. Gniezno)

- Odwiedziny uczniów klas 6 szkoły podstawowej, podczas których dzieci zapoznały się ze stałą wystawą „Kłecko wczoraj – Kłecko dziś”; prelekcja nt. historii Kłecka

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Wystawy:
  - ~ Jan Heweliusz – 400. rocznica urodzin
  - ~ Rok Marii Skłodowskiej-Curie

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Czesław Janczarski – wielki, skromny człowiek” – wystawa książek
- „Biblioteka zawsze po drodze, nie mijam – wchodzę” – wystawa prezentująca i popularyzująca różne formy pracy biblioteki oraz pokazująca ofertę kulturalno-edukacyjną biblioteki
- „Jak Wojtek został strażakiem” Czesława Janczarskiego – pogadanka o pracy strażaka
- Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: Alina Szulc „Klasztor Bernardynów w średniowiecznym Kościanie”
- Spotkanie „Opowieści znad Nieważy” – Jan Hyjek i Jerzy Grupiński o dzieciństwie i młodości Czesława Miłosza
- Zajęcia z biblioterapii dla osób przebywających w Ośrodku Pomocy Społecznej w Kościanie (również w październiku i listopadzie)

Biblioteka Publiczna Gminy

- „Jaś i Małgosia spacerują po lesie...” – spotkanie z uczniami kl. „0” oraz z dziećmi grupy przedszkolnej – zasady bezpieczeństwa podczas leśnych wędrowek
- Konfrontacje z haftem – spotkania członkiń Kółka Hafciarskiego w bibliotece (Filia w Starym Luboszu – również w październiku i listopadzie)

Kotlin (pow. Jarocin)

- Konkursy (wrzesień–październik):
  - ~ „Z profilaktyką na Ty, czyli Gmina Kotlin zaskakuje” – plastyczny
  - ~ „Ja i Unia Europejska” – plastyczny
  - ~ „Bezpieczna droga do szkoły i przedszkola” – plastyczny
  - ~ „Ja – mały wolontariusz o wielkim sercu” – literacki
- 45-lecie KGW – montaż słowno-muzyczny (Filia w Sławoszewie)

Krotoszyn

- Klub Miłośników Książki – „Przy kawie o literaturze”
- „Tajemnice Świąt” – warsztaty z elementami biblioterapii. BPMiG Kobylin – spotkanie z bibliotekami partnerskimi oraz zaproszonymi bibliotekarkami w ramach mikrograntu „Podaj dalej”
- Konkurs na zakładkę „Biblioteka marzeń” oraz wystawa prac pokonkursowych (Filia nr 1, Filia Chwaliszew)
- Konkurs na „Ziemniaka-cudaka”, gry i zabawy, wspólne czytanie (Filia Benice)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Dobra kasza nasza”, „Purtelan u Kowalskich” – spotkania regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Wielkie pranie” – lekcja regionalna dla dzieci (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Czerwień to miłość, biel – czyste serce. Piękne są nasze barwy ojczyste” – wystawa książek Czesława Janczarskiego z okazji 100. rocznicy urodzin
- „Nie ma sprawiedliwości tam, gdzie jest prawo głoszące wolność najwyższą” – wystawa książek Stanisława Lema z okazji 90. rocznicy urodzin

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Wielkopolska Press Photo 2010” – wystawa pokonkursowa („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Medale” z cyklu „Ze zbiorów leszczyńskich kolekcjonerów” - na wystawie członkowie Leszczyńskiego Towarzystwa Kulturalnego prezentowali medale poświęcone wybitnym Polakom, którzy odegrali ważną rolę w życiu kraju i regionu. Szczególnie wiele miejsca na wystawie zajmowały medale poświęcone Janowi Pawłowi II („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Klimaty Maroka” – obrazy Elżbiety Borowiak („Galeria za Regałami”)

Luboń (pow. Poznań)

- Spotkania w Klubie Ludzi Niewidomych i Słabowidzących „Promyk” (także w październiku i listopadzie)
- „Impresja letniego wieczoru” spektakl w wykonaniu Izabelli Tarasiuk i Janusza Andrzejewskiego
- Działania plastyczne dla dzieci „Kolorowe malowanie” pod okiem plastyka Anny Przybylskiej (także w październiku i listopadzie)
- „Bieszczadzkie klimaty” wernisaż malarstwa Pawła Nowaczyka. Dedykacja muzyczna w wykonaniu Julii Piwowarskiej

- Spotkania Klubu Szachowego (także w październiku i listopadzie)
- Spotkanie z dobrym kinem w Bibliotecznym Klubie Filmowym (film: „Sala samobójców”, reż Jan Komasa)
- Spotkanie z cyklu „Świat na wyciągnięcie ręki” O swojej wyprawie do Tajlandii opowiedzieli podróżnicy Natalia Myszkowska i Adam Miński

Malanów (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Marcinem Pałaszem i Martą Fox

Niechanowo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Grzegorzem Kasdepke

Nowy Tomyśl

- Klub Miłośników Podróży „Przez kontynenty”: „Turcja Zachodnia – na styku Europy i Azji”; goście spotkania: Katarzyna i Andrzej Mazurkiewiczowie
- Dyskusyjny Klub Filmowy 16: „Nazywam się Khan” Kazana Johara
- Galeria na płocie: „Znalezione w ciszy” – wernisaż Agaty Lipskiej

Orchowo (pow. Słupca)

- „Pies – najlepszy przyjaciel człowieka” – spotkanie z treserem psów, Beata Nyga
- „Harmonia ciała i umysłu” – zajęcia taneczne dla uczniów klas I-VI z terenu gminy Orchardo

Ostrzeszów

- Spotkanie autorskie z Adamem Seredyńskim – autorem książek „Przyjaciele z Breslau”, „Przyjaciele z leśniczówki”
- Podsumowanie konkursu literackiego na opowiadanie fantasy
- Spotkanie miłośników fotografii oraz Stowarzyszenia Wieża
- Wystawa dorobku pisarskiego Mariana Pilota z okazji przyznania autorowi literackiej Nagrody Nike

Perzów (pow. Kępno)

- „Pomarańczowa Pantera” – przedstawienie w wykonaniu aktorów Teatru „Duet” z Krakowa
- Spotkanie bibliotekarzy działających w ramach Programu Rozwoju Bibliotek. Uczestniczyli m.in.: Danuta Froń (Przewodnicząca Rady Gminy w Perzowie) oraz Małgorzata Kula (kierownik BP w Perzowie) i Bożena Henczyca (wójt gminy) – gospodarze kolejnego spotkania realizowanego w ramach „Mikrograntu – Podaj dalej” PRB

Pępowo (pow. Gostyń)

- „Brazylia” – prezentacja Haliny Radoby dla dzieci w Szkole Podstawowej w Skoraszewicach

Pleszew

- Warsztaty w zakresie opowiadania baśni dla dzieci, prowadzone przez Michała Malinowskiego – dyrektora Muzeum Bajek, Baśni i Opowieści
- Zajęcia biblioterapeutyczne z podopiecznymi Dziennego Domu Pomocy Społecznej nt. znaczenia bogactwa i sławy w naszym życiu

Przykona (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Marcinem Pałaszem, Ewą Nowak i Grzegorzem Kasdepke

Rychtal (pow. Kępno)

- „Piękny zeszyt lektur” – konkurs czytelniczy dla szkoły podstawowej

Słodków (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Joanną Olech i Ewą Nowak

Strzałkowo (pow. Sępólno)

- Zajęcia biblioterapeutyczne dla mieszkańców DPS w Strzałkowie (w każdy czwartek, również w październiku i listopadzie)

Trzcianka

- „Biblioteczne wędrówki przez bory, lasy”
  - ~ powiatowy turniej wiedzy o lesie – test
  - ~ wyjazd na ścieżkę przyrodniczo-leśną „Nad Bukówką”
  - ~ wystawa „Międzynarodowy Rok Lasów”
- Spotkanie Klubu Czytających Rodzin (również w listopadzie)
- Spotkanie autorskie z niemiecką poetką Therese Chromik
- Wystawa „Masz głos, masz wybór”

Trzcinica (pow. Kępno)

- Podsumowanie projektu „Nowoczesna czytelnia multimedialna zaspokajająca potrzeby mieszkańców” realizowanego w ramach Osi 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Wydanie folderu promocyjnego

Tuliszków (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Marcinem Pałaszem, Barbarą Kosmowską i Michałem Rusinkiem

Turek

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Joanną Olech, Martą Fox i Michałem Rusinkiem (Czytelnia dla dzieci i młodzieży)
- Seminarium dla bibliotekarzy powiatów konińskiego i tureckiego „Nowi czytelnicy, nowa literatura, nowe wyzwania dla pośredników” – wykłady: Joanna Papuzińska i Michał Zając z Uniwersytetu Warszawskiego
- Konkurs plastyczny na zakładkę do książki w ramach projektu „Warto czytać” (Czytelnia dla dzieci i młodzieży)
- Zajęcia z elementami biblioterapii w Świetlicach Terapeutycznych, Środowiskowym Domu Samopomocy, Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym (Filia nr 2):
  - ~ Ja i moje zdrowie
  - ~ Poznajemy uczucia, panujemy nad strachem i lękiem
- Wystawy:
  - ~ Stanisław Lem w 90. rocznicę urodzin
  - ~ Europejski Tydzień Transportu Zrównoważonego
  - ~ Europejski Dzień bez Samochodu

Witkowo (pow. Gniezno)

- Spotkania autorskie z Grzegorzem Kasdepke oraz z Barbarą Kosmowską

Władysławów (pow. Turek)

- Z książką na Ty po raz trzeci – spotkania autorskie z Marcinem Pałaszem, Grzegorzem Kasdepke i Martą Fox

Zagórów (pow. Sępólno)

- Wernisaż wystawy malarstwa Grażyny Harmacińskiej-Nyczka
- Obchody „Tygodnia zakazanych książek” – wystawa zakazanych książek, plakaty

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Urszulą Kozłowską (Zduny, Baszków, Konarzew)
- „Książka moim przyjacielem” – spotkania dla uczniów klasy I-III (Baszków)
- „Świat na wyciągnięcie ręki” – spotkanie autorskie z Leszkiem Szczasnym (Zduny, Baszków)
- „Porozmawiajmy... kobietach... z kobietami... bo kobieta dziełem sztuki jest” – spotkanie z bibliotekami partnerskimi oraz zaproszonymi czytelniczkami w ramach mikrograntu „Podaj dalej”
- „Biblioteka: książka – informacja – wiedza” – spotkanie z uczniami Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Zdunach

- Tęczowe rymy Urszuli Kozłowskiej” – spotkania z przedszkolakami przygotowujące do spotkania z pisarką

Żerków (pow. Jarocin)

- Spotkanie autorskie z Małgorzatą Kalicińską

Październik

Baranów (pow. Kępno)

- Otwarcie wystawy „Śladami Czesława Miłosza” połączone z prezentacją multimedialną „Życie i twórczość Czesława Miłosza” przygotowaną przez pracowników biblioteki

Bojanowo (pow. Rawicz)

- Cykl historyczny dla klas V-tych „Bojanowo wczoraj i dziś” (również w listopadzie)
- Wystawa „Robinson Warszawski” z okazji 100. urodzin Władysława Szpilmana
- Spotkanie z Tadeuszem Chudeckim
- Prelekcja Macieja Jagodzińskiego „Gościnną Ukrainą” oraz wystawa fotograficzna
- Warsztaty plastyczne z ilustratorką Elżbietą Krygowską-Butlewską

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- Program literacko-muzyczny „Czesław Miłosz – życie i twórczość” w wykonaniu aktora Zbigniewa Walerysia
- Spotkanie dla dzieci z Łukaszem Wierzbickim
- Podsumowanie konkursu na pracę plastyczną z plasteliny pt. „Najciekawsza postać z bajki”
- Ogłoszenie projektu „Stare fotografie – zatrzymany czas”

Chodzież

- „Co warto czytać” – wystawa
- „Dziennik pisany teraz” – spotkanie z Andrzejem Stasiukiem nominowanym do tegorocznej nagrody NIKE za esej „Dziennik pisany później”
- W kręgu noblisty – bliżej Miłosza – spotkanie z Andrzejem Franaszkiem, autorem biografii Czesława Miłosza
- „Zrób to sama” – spotkanie klubowiczek kreatywnych
- Spotkanie dzieci ze szkół podstawowych z Ewą Chotomską – „Ciotką Klotką”

Czempiń (pow. Kościan)

- Wieczór poetycki z Gittą Rutledge
- Wernisaż fotografii Marii Glapińskiej

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Mieszkańcy Stumilowego Lasu” – zajęcia z dziećmi, minikonkurs krzyżówkowy
- 355. rocznica Ślubów Królewskich Jana Kazimierza, 55. rocznica Jasnogórskich Ślubów Narodu Polskiego oraz 80. rocznica wprowadzenia ogólnokrajowego święta Matki Bożej Częstochowskiej – IX edycja dekanalnego konkursu wiedzy ph. „Madonno, Czarna Madonno, jak dobrze Twym dzieckiem być”

Gniezno

- XI Dzień Papieski – finał konkursu plastycznego pt „Moja Modlitwa”, połączony z otwarciem wystawy medali papieskich pt. „ Śladami Jana Pawła II po Polsce”
- „Milenium czy tysiąclecie – obchody 1000-lecia” wykład Jana Miłosza
- „Świat na różowo” – prezentacja twórczości poetyckiej i malarskiej Julii Pawlickiej-Dekert
- „Kapliczki, krzyże przydrożne. Ocalić od zapomnienia” – wernisaż wystawy fotograficznej

Gołuchów (pow. Pleszew)

- Spotkanie autorskie z Olgą Rudnicką (Biblioteka dla Dorosłych)

Gostyń

- Program literacko-muzyczny „Czesław Miłosz – życie i twórczość” w wykonaniu aktora Zbigniewa Walerysia
- Spotkanie z aktorem, reżyserem i podróżnikiem – Tadeuszem Chudeckim
- Wystawy:
  - ~ „Portret 2010”
  - ~ „Leśni mieszkańcy pod ochroną”
- Wieczór literacki Bożeny Jankowskiej dla młodzieży niepełnosprawnej ze Środowiskowego Domu Samopomocy i Stowarzyszenia „Nie sami”
- „Brazylia” – prezentacja Haliny Radoły dla Gostyńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- „Ruch oporu wobec władzy w latach 1940-1950” – prelekcja Mikołaja Kulczaka (współpraca z GUTW)

Grabów (pow. Ostrzeszów)

- Spotkanie autorskie z Romanem Koperskim „Syberia wzdłuż i wszerz”

Jarocin

- Finał konkursu na prezentację multimedialną o śladach Powstania Wielkopolskiego na Ziemi Jarocińskiej, adresowanego do młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej
- „Dajmy sobie szansę” – projekt Jarocińskiego Klubu „Amazonka”, którego partnerem jest BPMiG
  - ~ spotkanie z Anną Seniuk,
  - ~ cykl zajęć profilaktycznych dla młodzieży ze szkół ponadgimnazjalnych w Jarocinie
- Spotkanie z Wojciechem Kuczokiem (Filia Nr 1 „Pod Ratuszem”)
- „Poetycki dubbing” – cykl lekcji dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej na temat Czesława Miłosza. Zajęcia wg scenariusza nagrodzonego w konkursie WBPICAK w Poznaniu „Zamieszkać w teraz” z okazji Roku Czesława Miłosza (październik–listopad)
- Tydzień Kultury Regionalnej – cykl spotkań promujący ludzi regionu, którzy mają ciekawe pasje i zamiłowania (październik–listopad):
  - ~ Regina Gruchalska – pisze książki dla dzieci i sama je ilustruje,
  - ~ Aleksandra Pilarczyk – redaktor naczelna „Życia Pleszewa”,
  - ~ Tomasz Jankowski – wokalista zespołu ZaZuZi,
  - ~ Mariusz Kaźmierczak – prezes Stowarzyszenia Jarocin-Schluchtern

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie autorskie z Tadeuszem Chudeckim poświęcone podróżom

Kalisz

- „Jak to się robi – tajemnice kierownika produkcji” – spotkanie z Januszem Bolesławem Czechem
- Salon Literacki Arkadiusza Pacholskiego:
  - ~ spotkanie z Haliną Marcinkowską
  - ~ spotkanie z Paulą Sawicką
- „Ptaki w zasięgu ręki” – spotkanie z Andrzejem Małym (Filia nr 4)
- „Mądrze jemy – dłużej żyjemy” – spotkania z Dorotą Okoń, specjalistką ds. dietyki i planowania żywienia dla uczniów IV Liceum Ogólnokształcącego (Filia nr 9)
- „Bóg jest miłością, a ty?” – spotkanie poetyckie z Urszulą Zyburą dla uczniów kl. IV LO IFilia nr 9)
- Wystawy:
  - ~ „Kaliszanie – pozostała po nich pamięć...”
  - ~ „Wiersze Ewy Szelburg-Zarembiny zilustrowane przez dzieci” – wystawa dziecięcych prac plastycznych (Filia nr 1, Oddział dla dzieci)
  - ~ „Europejskie Dni Ptaków” (Filia nr 4)

- ~ „...ludzie przychodzą, ludzie odchodzą... – In memoriam 2011, wspominaamy tych co odeszli w 2011 roku (Filia nr 7)
- ~ „1 października: Międzynarodowy Dzień Muzyki” (Filia nr 9, Oddział dla dzieci)

Kępno

Powiatowa Biblioteka Publiczna

- Otwarcie wystawy fotograficznej „Moc kamieni” Lecha Szymanowskiego. Wystawa to zestaw fotografii Kamiennych Kręgów na Pomorzu (Leśno, Węsiory, Odry, Grzybnica) – z lat 2005-2011
- „Podróże” – wieczór autorski Eugeniusza Toruńskiego oraz występ uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej im. Aleksandra Tansmana w Kępnie: Krzysztofa Misia i Damiana Sodomskiego (utwory muzyczne na gitarę)
- Seminarium bibliotekarzy z terenu powiatu kępińskiego oraz bibliotekarzy bibliotek szkolnych należących do Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
- Warsztaty pt. „Kilka uwag jak konstruować artykuł – mini warsztat dziennikarza” prowadzony przez Annę Sabilło z WBPICAK w Poznaniu

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- Wycieczka do Ciechocinka dla członków Stowarzyszenia „Promyk” działającego przy bibliotece
- Wyjazd autokarowy członków „Promyka” do Puszczy Zielonka na Szlak Kościołów Drewnianych
- „Wilno i okolice” - wystawa prac fotograficznych Henryka Maćkowiaka

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- Konkurs – „Polscy nobliści” adresowany do uczniów szkoły podstawowej

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Moja Wielkopolska 2010” – wystawa fotograficzna Objazdowej Galerii Wielkopolskiej Fotografii (również w listopadzie)
- „Niezwykłe zwierzęta w literaturze dla dzieci” – wystawa
- Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: Grzegorz Nowak „Na kościańskich tropach Melchiora Wańkowicza”
- Wierszowanki-rymowanki – spotkanie z dziećmi z klasy II ze Szkoły Podstawowej nr 1 w Kościanie. Zajęcia prowadziła Arleta Frąckowiak, instruktor MBP w Kościanie
- Omówienie nowości książkowych w Klubie Miłośników Książki
- Spotkanie poetyckie – prowadzenie Piotr Śliwiński

- Poranek literacki „Rymowanki – rozsypanki” dla dzieci z klasy „0” z Zespołu Szkół nr 3. Zajęcia prowadziła Arleta Frąckowiak, instruktor MBP w Kościanie
- O mądrym kochaniu zwierząt – zabawa literacko-plastyczna
- „Sierotka Marycha” – warsztaty na temat uzależnień prowadzone przez grupę Recreo dla uczniów szkół podstawowych lub gimnazjum

Biblioteka Publiczna Gminy

- Światowy Dzień Zwierząt w bibliotece – spotkanie młodych czytelników z Elżbietą Drozda, prezesem Kościańskiego Oddziału Towarzystwa Opieki nad Zwierzętami
- Spotkanie seniorów w bibliotece – dyskusja na temat ostatnio przeczytanych książek (Filia w Turwi)

Krobia (pow. Gostyń)

- Program literacko-muzyczny „Czesław Miłosz – życie i twórczość” w wykonaniu aktora Zbigniewa Walerysia – dla młodzieży i dla dorosłych

Krotoszyn

- Jubileusz 65 lat Krotoszyńskiej Biblioteki Publicznej:
  - ~ Wystawa okolicznościowa „Historia i dzień dzisiejszy”
  - ~ Koncert Krotoszyńskiej Orkiestry Dętej
- Mini Galeria – wystawa prac Dariusza Gajewskiego
- Klub Miłośników Książki: omówienie książki Marii Nurowskiej „Niemiecki taniec”
- „Jak skutecznie i satysfakcjonująco nawiązywać kontakty interpersonalne z użytkownikami biblioteki?” – spotkanie z bibliotekami partnerskimi oraz zaproszonymi bibliotekarkami w ramach mikrograntu „Podaj dalej”
- Wystawa z okazji 65-lecia KBP im. Arkadego Fiedlera – działalność kulturalna Oddziału dla Dzieci i Młodzieży
- „Bojecie, niebojecie” E. Ostrowska – rozmowy z przedszkolakami na temat Czego boją się dzieci? (Filia Orpiszew)
- Konkurs na „Portret przyjaciela”, wystawa prac pokonkursowych w szkole (Filia Chwaliszew)

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Z ziemniakiem cieplejsza jesień” – spotkanie regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Kiszenie kapusty” – lekcja regionalna dla przedszkolaków (Izba Regionalna w Pawłowicach)

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Dziecko 2010” – wystawa fotograficzna będąca pokłosiem VII Międzynarodowego Bienalle Fotografii Artystycznej („Galeria za Regałami”)
  - ~ „20 lat współpracy Deurne-Leszno” – wystawa fotograficzna ilustrująca najważniejsze wydarzenia ze współpracy zaprzyjaźnionych miast („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Tadeusz Różewicz. W 90. rocznicę urodzin” – plakaty i książki ze zbiorów Jacka Jaroszyka i MBP. Na wystawie zaprezentowano bogatą kolekcję plakatów inspirowanych głównie sztukami teatralnymi Różewicza, których autorami byli wybitni artyści polskiej szkoły plakatu. Ekspozycja objęła również zbiory poetyckie, utwory prozatorskie i dramaty oraz opracowania krytyczno-literackie („Galeria Lochy” i „Galeria Recto Verso”)
  - ~ „Medale” z cyklu „Ze zbiorów leszczyńskich kolekcjonerów” („Galeria Recto Verso”)
- „Rodzinne Wieczory” – spotkanie dla dzieci i ich rodziców z Andrzejem Markiem Grabowskim
- „Afryka, kultura, religia i obyczaje” – spotkanie z Geoffreyem Shisumu, biskupem, teologiem i misjonarzem (zorganizowane wspólnie z Kościołem Zielonoświątkowym w Lesznie)
- Akcja „Ulżyj Szafie” – spotkanie dla kobiet, przygotowane wspólnie przez Pracownię Rozwoju Osobistego „Synchronia” i Globalną Sztukę Ruchu i Zdrowego Chodu. Podczas spotkania można było przynieść zbędne rzeczy, wymienić je na coś bardziej przydatnego lub kupić za symboliczną kwotę
- „Babcia w Afryce” spotkanie z Barbarą Meder (z cyklu „Wokół Globusa”)

Lipno (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie dla dzieci z Andrzejem Markiem Grabowskim

Luboń (pow. Poznań)

- „Bazyliżek” spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Art-Re z Krakowa
- X edycja cyklu „Cały Luboń czyta dzieciom”. Fragmenty lektur szkolnych czytała siostra Norberta Mądrawska ze Zgromadzenia Sióstr Służebniczek NPNMP w Luboniu
- Comiesięczny dyżur pedagogiczny z Anną Kurelską, pedagogiem Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Luboniu – konsultacje w sprawach wychowawczych i edukacyjnych (również w listopadzie)

- „Cudowna lampa Aladyna” spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Art-Re z Krakowa
- „Plakat”, otwarcie wystawy Rafała Jasionowicza
- Filmowe Popołudnie dla Najmłodszych (film: „Auta 2”)
- „Jesienne wyszywanie”, spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Narwał z Białegostoku
- Spotkanie z dobrym kinem w Bibliotecznym Klubie Filmowym (film: „Królestwo zwierząt”)
- Z cyklu „Świat na wyciągnięcie ręki: O kawie przy kawie”. Spotkanie podróżniczo-kulturowe
- „Mój znak. O noblistach, kabaretach, przyjaźniach, książkach, kobietach” – spotkanie autorskie z redaktorem naczelnym Wydawnictwa „Znak” Jerzym Illgiem

Łubowo (pow. Gniezno)

- Tydzień kota – wystawa książek i maskotek

Niechanowo (pow. Gniezno)

- Spotkanie autorskie z Teresą Tomsia

Nowy Tomyśl

- Klub Miłośników Podróży „Przez kontynenty”: „Syberia wzdłuż i wszerz”; gość spotkania: Romuald Koperski
- Dyskusyjny Klub Filmowy 16: „Eroica” Andrzeja Munka
- Klub Molików Książkowych: „Bracia Lwie Serce” Astrid Lindgren
- Z cyklu: „Co w trawie piszczy?”: Spotkanie w Klubie Małego Odkrywcy; gość: Rafał Putz – biolog
- Z cyklu „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: Biblioteczne bluesowanie z Bukowiecką Grupą Bluesową w składzie: Szymon Konieczny – wokół, Szymon Mela – gitara solowa, Arkadiusz Łapiński – gitara basowa, Jarosław Weiss – harmonijka ustna, Piotr Patora – perkusja

Orchowo (pow. Słupca)

- Zajęcia taneczne i zajęcia z języka angielskiego (spotkania raz w tygodniu)
- „Oswajamy lęki”, czyli zajęcia biblioterapeutyczne dla uczniów szkół podstawowych klas I-VI

Ostrzeszów

- Spotkanie laureatów IX Ogólnopolskiego Konkursu Poetyckiego im. St. Czernika z jurorami konkursu, ogłoszenie wyników konkursu, prezentacja nagrodzonych wierszy przez autorów,

- Wystawa „Życie i twórczość Stanisława Czernika”
- Recital Leszka Długosza „Jaka szkoda”

Perzów (pow. Kępno)

- Poranek literacki z pisarzem Grzegorzem Serdyńskim – promocja najnowszej książki, poświęconej życiu i twórczości Adama Mickiewicza

Piaski (pow. Gostyń)

- „Brazylia” – prezentacja Haliny Radoły dla dzieci i młodzieży z Zespołu Szkół w Piaskach

Pępowo (pow. Gostyń)

- Spotkanie z aktorem, reżyserem i podróżnikiem – Tadeuszem Chudeckim dla młodzieży

Pleszew

- Wieczór wspomnień i refleksji „Moje bliskie spotkania z Ojcem Świętym” w ramach Bibliotecznego Saloniku Kulturalnego
- Spotkanie autorskie z Jarosławem Kretem – podróżnikiem i dziennikarzem
- Warsztaty oratorskie z dziennikarką A. Bogacz dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych
- Konkurs Oratorski „Ulubiona Książka Licealisty”

Pogorzela (pow. Gostyń)

- Program literacko-muzyczny „Czesław Miłosz – życie i twórczość” w wykonaniu aktora Zbigniewa Walerysia

Poniec (pow. Gostyń)

- Program literacko-muzyczny „Czesław Miłosz – życie i twórczość” w wykonaniu aktora Zbigniewa Walerysia

Przykona (pow. Turek)

- Powiatowy Konkurs Recytatorski Twórczości Jana Pawła II oraz Konkurs plastyczny na różaniec

Rawicz

- Wykład o literaturze współczesnej. Warsztaty literackie Agnieszka Wolny-Hamkało
- Spotkania z Tadeuszem Chudeckim, aktorem, pisarzem, podróżnikiem – dla młodzieży oraz dla czytelników i mieszkańców Rawicza
- Urodziny Kubusia Puchatka – spotkanie dzieci z Tadeuszem Chudeckim, który wcielił się w postać Kubusia i czytał dzieciom bajki
- Spotkanie z ekologią „Ekologia wokół nas”
- Warsztaty plastyczne z ilustratorką Elżbietą Krygowską-Butlewską

- Galeria Jednego Obrazu: „Pejzaż” J. Szajerka

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Kółko Astronomiczne „Kasjopeja” – zajęcia teoretyczne i obserwacje astronomiczne (również w listopadzie)
- Klub Podróżnika „Piąta Strona Świata”: „Indie – kraj większy niż świat” – spotkanie z Ewą Drygas, która opowiedziała o podróży z plecakiem po Indiach
- Spotkanie autorskie z Marią Czubaszek

Rychtal (pow. Kępno)

- „Bądźmy bezpieczni na drodze” – pogadanka dla najmłodszych o bezpiecznym zachowaniu się na drodze

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Wernisaż pokonkursowej wystawy fotografii „Strzałkowo 2011”
- Spotkanie Ludzi Ciekawych Świata: „Turcja, pierwszy krok do orientu” z Leszkiem Szczasnym

Śmigiel (pow. Kościan)

- Zabawy matematyczne – konkurs (Filia w Starym Bojanowie)

Trzcianka

- „Zwierzęta naszych lasów – naszymi sąsiadami” – zajęcia ekologiczne dla najmłodszych z okazji Światowego Dnia Zwierząt
- Tydzień obchodów IX Ogólnopolskich Urodzin Kubusia Puchatka ph. „Bal w Stumilowym Lesie”
- Spotkanie autorskie z Romualdem Koperskim
- Spotkanie autorskie z Jolantą Nowak-Węklarową

Trzcinica (pow. Kępno)

- Spotkanie członków Towarzystwa Przyjaciół Lasek „LUKUS” – projekcja multimedialna fotografii z Kresów Wschodnich dawnej Rzeczypospolitej (Filia w Laskach)

Turek

- Rozstrzygnięcie Powiatowego Konkursu „Nowoczesny Nauczyciel” (Czytelnia Komputerowa i Zbiorów Multimedialnych)
- Zajęcia z elementami biblioterapii w Świetlicach Terapeutycznych, Środowiskowym Domu Samopomocy, Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym (Filia nr 2):
  - ~ Nasze szkolne niepowodzenia, poczucie własnej wartości, akceptacja sukcesów i porażek

- ~ Jesień – życie odchodzące, uczucia towarzyszące Dniu Wszystkich Świętych
- ~ Wolny czas, moje zajęcia, moje hobby
- Program 50+:
  - ~ Uroczyste obchody Dnia Osób Starszych – rozstrzygnięcie konkursu literackiego „Wiersz dla babci, wiersz dla dziadka”
  - ~ Sylwetki X Muzy: „Magiczne kino Jana Jakuba Kolskiego” – wykład Leszka Czujewicza
  - ~ Kurs języka angielskiego dla początkujących i zaawansowanych (również w listopadzie)

Wijewo (pow. Leszno)

- „Bezpieczny Internet” – zajęcia z dziećmi

Witkowo (pow. Gniezno)

- „Moje Indie” – spotkanie autorskie z Jarosławem Kretem

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie autorskie z Marią Czubaszek (Zduny, Baszków)
- „To ostatnia niedziela” – spotkanie z bibliotekami partnerskimi w ramach mikrograntu „Podaj dalej” (Baszków)

Żerków (pow. Jarocin)

- „Kozucha Kłamczucha” – spektakl w wykonaniu aktorów Teatru Art-Re z Krakowa

Listopad

Bojanowo (pow. Rawicz)

- „Ulubione bajki” – wystawa prac przedszkolaków i ich rodziców
- „Z uśmiechem przez świat” – wystawa fotograficzna Stowarzyszenia „Razem Raźniej” w Bojanowie

Borek Wielkopolski (pow. Gostyń)

- „Spotkanie z zółwem Franklinem” – w wykonaniu aktora Piotra Witonia
- „Turcja” – spotkanie z podróżnikiem Leszkiem Szczęsnym
- Wystawa pokonkursowa „Najciekawsza postać z bajki”
- Wystawa prac plastycznych „Mój przyjaciel Miś”
- „Brazylia” – prezentacja Haliny Radoły dla dzieci
- Noc w bibliotece „Misiolandia” – obchody Światowego Dnia Pluszowego Misia

Chodzież

- „Zróbmy nowe widokówki” – wystawa najciekawszych widokówek o Chodzieży wyłonionych z konkursu
- Spotkanie z pisarzem Krzysztofem Vargą – autorem książek „Gulasz z turla”, „Tequila”
- Spotkanie Świerszчыkowego Klubu Pożeraczy Literek, czyli wielka uczta dla małych wielbicieli książek (wspólnie ze szkołą podstawową)

Czempiń (pow. Kościan)

- Zjazd Włodarzy miast Górków (biblioteka współorganizatorem)

Dobrzyca (pow. Pleszew)

- „Magiczna księga czarodziejki Arielki” – przedstawienie teatralne w wykonaniu aktorów krakowskiego teatru „Maska” popularyzujące czytanie książek
- 185. rocznica urodzin Carlo Collodiego „Czy ten nos rośnie?” – zajęcia z dziećmi, minikonkurs krzyżówkowy

Gniezno

- „Znalezione w książkach” – wystawa prezentująca zakładki do książek BPMG oraz kolekcję zakładek z 12 państw świata Anny Kopaszewskiej z Iławy
- W ramach Międzynarodowego Listopada Poetyckiego: spotkanie autorskie z Tomaszem Wincentym Rzepą połączone z promocją tomiku poetyckiego pt. „Jeśli ziarno obumrze”
- „Za mundurem książki sznurem”. Tysiąclecie moje bezpieczne osiedle” – spotkania cykliczne z przedstawicielami policji, straży miejskiej, ratownictwa medycznego, straży pożarnej, zorganizowane w ramach akcji „Cała Polska czyta dzieciom”
- Filmowy Bal Potworów pn. „Strach się bać” i impreza zorganizowana w ramach V Ogólnopolskiego Festiwalu Filmów Amatorskich i Niezależnych „OFFELIADA”
- „Poczytaj sobie” – akcja promująca bibliotekę i czytelnictwo wśród mieszkańców miasta, poprzez czytanie fragmentów książek w gnieźnieńskich autobusach MPK
- „Językiem ludzi i zwierząt – Hubertus 2011” spotkanie z twórczością Szymona Kropaczewskiego z Czarniejewa

Gołuchów (pow. Pleszew)

- „Podania i legendy polskie” – konkurs czytelniczy (Filia Kościelna Wieś)

- „Wyprawa na Madagaskar” – konkurs czytelniczy i plastyczny na podstawie „Wyspy kochających Lemurów” Arkadego Fiedlera oraz spotkanie z Markiem Fiedlerem, synem Arkadego (Filia Kucharki)
- Spotkanie autorskie z Edytą Zarębską, autorką książek dla dzieci (Oddział dla Dzieci, Filia Kościelna Wieś)

Gostyń

- „Mauretania, czyli muchy groźniejsze od Al-Kaidy” – spotkanie autorskie z Leszkiem Szczasnym dla dorosłych
- Wystawa pokonkursowa dla dzieci – „Gostyń wolny od ognia”
- „Narodowe Święto Niepodległości”

Grabów (pow. Ostrzeszów)

- Warsztaty dla seniorów nt. internetu i obsługi komputera

Jarocin

- Spotkanie autorskie z Wojciechem Mannem (Filia nr 1 „Pod Ratuszem”)

Jutrosin (pow. Rawicz)

- Spotkanie z dziećmi nt. „Przygody Bolka i Lolka z duchami”

Kalisz

- Spotkanie ze Szczepanem Kopytem i Krzysztofem Siwczykiem – w ramach cyklu „Seryjni poeci w Wielkopolsce”
- Lekcja czytania Miłosza z Wojciechem Bonowiczem dla uczniów I Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Asnyka (współorganizator MBP)
- „Tischner – nauczyciel nadziei” – spotkanie z Wojciechem Bonowiczem
- Spotkanie z Arkadiuszem Pacholskim, promocja jego najnowszej książki „Niemra”
- „Kolory jesieni” – wystawa prac plastycznych podopiecznych Szkoły Przy-sposabiającej do Pracy Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego (Filia nr 1)
- Spotkania Krzysztofa Martyny z osadzonymi w Zakładzie Karnym (Filia nr 3)
- Wystawy:
  - ~ „Las w poezji” – wystawa dziecięcych prac plastycznych (Filia nr 1, Oddział dla dzieci)
  - ~ „Śmierć, magia i upiory” (Filia nr 4)
  - ~ „Poezja w kobiecym wydaniu: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska i Agnieszka Osiecka (Filia nr 9)

Kępno

Powiatowa Biblioteka Publiczna

- Otwarcie wystawy poplenerowej uczestników Stowarzyszenia Plastyków Amatorów Powiatu Kępińskiego pn. „Kępińskie Impresje”
- Rozstrzygnięcie konkursu plastycznego na plakat reklamujący twórczość Czesława Miłosza, dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Kiszkowo (pow. Gniezno)

- „Puszcza Zielonka i jej mieszkańcy, pejzaże, skrzydlaci przyjaciele św. Franciszka, soliści wśród traw” – wystawa prac fotograficznych
- „Poezja bez upiększeń” – spotkanie autorskie z poetką Jolantą Nowak-Węklarową

Kobylin (pow. Krotoszyn)

- „Co ważnego w tym roku” – informacje o ważnych rocznicach i wydarzeniach. Spotkanie z uczniami szkoły podstawowej

Kościan

Miejska Biblioteka Publiczna

- „Seryjni Poeci w Kościanie” – spotkanie poetyckie z Przemysławem Owczarkiem i Maciejem Robertem. Prowadzenie – Piotr Śliwiński
- XXXIV Międzynarodowy Listopad Poetycki – lekcje poetyckie w szkołach z udziałem poetów: Anny Andrych, Heleny Gordziej i Karla Grenzlera
- Poznajemy Szewczyka Dratewkę – zabawa literacko-plastyczna
- Spotkanie autorskie i prezentacja książki Jacka Moskwy „Nie mów o mnie. Z Zofią Morawską spotkania w Laskach...”
- Spotkanie autorskie z Agatą Widzowską-Pasiak, współautorką książki „Trójkowy Bridget Jones”, autorką książek „Co uciął Gucio”, „Koń na recepcję”
- Wykład Towarzystwa Miłośników Ziemi Kościańskiej: Jan Odważny „Absolwenci kościańskiego liceum, profesorowie: Włodzimierz Waligóra i Wojciech Jerzykiewicz”
- Spotkanie poetyckie z Arletą Frąckowiak w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Kościanie
- Spotkanie bibliotekarzy powiatu kościańskiego. W programie m.in. arteterapia w pracy bibliotekarza „Spotkania z Aniołami” – warsztaty prowadzone przez Marię Bielak z grupy Recreo

Krobia (pow. Gostyń)

- Konkurs „Bohaterowie bajek i baśni – misie”
- „Zaduszki poetyckie” – wieczór poezji

Krotoszyn

- Spotkanie autorskie i promocja siódmego tomu cyklu wydawniczego „Krotoszyn i okolice”
- „Wspieramy młode talenty” i podsumowanie konkursu plastycznego „Jesień to gra kolorów” oraz wystawa prac pokonkursowych, przy współpracy z Komitetem Osiedlowym nr 8
- Powiatowy Konkurs Recytatorski Poezji Czesława Miłosza dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych
- Klub Miłośników Książki – tematem była książka Katarzyny Grocholi „Trzepot skrzydeł”
- Praca z czytelnikiem najmłodszym – innowacyjność w pracy z dziećmi. Spotkanie z bibliotekami partnerskimi oraz zaproszonymi czytelniczkami w ramach mikrograntu „Podaj dalej” (miejsce spotkania MBP Sulmierzyce)
- „Region Wielkopolska” – Marcin Radomski; spotkanie z bibliotekarzami, regionalistami oraz przedstawicielami samorządów lokalnych z powiatu krotoszyńskiego
- Spotkanie autorskie z Marzeną Filipczak – podróżniczką, dziennikarką i autorką książki „Jadę sobie. Azja. Przewodnik dla podróżujących kobiet”

Krzemieniewo (pow. Leszno)

- „Obrzędy adwentowe” – spotkanie regionalne (Izba Regionalna w Pawłowicach)
- „Poznajemy twórczość Janiny Porazińskiej?” – konkurs czytelniczy dla dzieci (Filia w Garzynie)
- Spotkanie autorskie z Jolantą Nowak-Węklarową
- „Lekkim piórkiem” – V ogólnopolskie spotkanie twórców limeryków zorganizowane wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną w Lesznie. Udział wzięli: Krystyna Grys, Ella Hyciek, Marcin Brykczyński, Lech Konopiński
- „Spotkanie z Misiem” – impreza czytelnicza dla dzieci, połączona ze spotkaniem z pszczelarzami i degustacją miodu
- Spotkanie autorskie dla dzieci z Marcinem Brykczyńskim

Leszno

- Wystawy:
  - ~ „Dziecko 2010” – wystawa fotograficzna będąca pokłosiem VII Międzynarodowego Biennale Fotografii Artystycznej” („Galeria za Regałami”)
  - ~ „Tadeusz Różewicz. W 90. rocznicę urodzin” – plakaty i książki ze zbiorów Jacka Jaroszyka i MBP („Galeria Lochy” i „Galeria Recto Verso”)
  - ~ „Leszczyńskie Listopady” – na wystawie prezentowane były fotografie, zaproszenia i programy związane z organizacją Dnia Leszczyńskiego

- Międzynarodowego Listopada Poetyckiego w latach 1988-2010 („Galeria Lochy”)
- XXXIV Międzynarodowy Listopad Poetycki – XVII Dzień Leszczyński. Na „Poranku poetyckim pod ratuszową wieżą” z władzami miasta i powiatu oraz bibliotekarzami spotkali się poeci z Polski, Serbii i Stanów Zjednoczonych. Następnie odbyły się lekcje poetyckie w bibliotekach, uczelniach wyższych i szkołach ponadgimnazjalnych na terenie miasta i powiatu. Z młodzieżą i nauczycielami spotkali się: Władan Stamenković, Robert M. Giannetti, Dariusz Tomasz Lebioda, Zbigniew Gordziej, Krystyna Grys, Miłosz Kamil Manasterski, Jolanta Nowak-Węklarowa, Zdzisława Kaczmarek, Krystyna Konecka
  - „(Nie)śmiertelna trucizna – spektakl Teatru Małych Form „Scena świadomości”
  - „Seryjni poeci” – spotkanie z udziałem prof. Piotra Śliwińskiego, Przemysława Owczarka i Macieja Roberta w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki
  - Oblicza polskiego katolicyzmu: Karol Wojtyła, Jan Zieja, Zofia Morawska - spotkanie autorskie Jacka Moskwy, które poprowadził Sergiusz Sterna-Wachowiak
  - IX Sympozjum „Ewangelicy w Lesznie” zorganizowane wspólnie z Parafią Ewangelicko-Augsburską. W programie:
    - ~ Własność ewangelicka na terenie Wielkopolski według dokumentów Poznańskiego Wydziału ds. Wyznań i Oświecenia Publicznego – Michał Jadwiszczok
    - ~ Wybrane aspekty twórczości Johanna Hermanna – ks. Waldemar Gabryś
  - „Lekkim piórkiem” – V ogólnopolskie spotkanie twórców limeryków zorganizowane wspólnie z Gminnym Centrum Kultury w Krzemieniewie. Udział wzięli: Krystyna Grys, Ella Hyciek, Marcin Brykczyński, Lech Konopiński
  - „Rodzinne Wieczory” – spotkanie dla dzieci i ich rodziców z Marcinem Brykczyńskim
  - „Region Wielkopolska... to warto poznać” – prezentacja strony www.regionwielkopolska.pl Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu

Lipno (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie dla dzieci z Marcinem Brykczyńskim

Luboń (pow. Poznań)

- X edycja cyklu „Cały Luboń czyta dzieciom”. Fragmenty lektur szkolnych czytał o. Dariusz Galant OMI

- Dzień Luboński w ramach XXXIV Międzynarodowego Listopada Poetyckiego z udziałem poetów: Danuty Bartosz, Barbary Tylman, Marii Mistrioti (Grecja) – lekcje poetyckie dla uczniów lubońskich szkół
- „Złota kaczką”, spektakl dla dzieci w wykonaniu Teatru Art-Re z Krakowa
- Spotkanie sekcji literacko-teatralno-bibliotecznej w ramach Lubońskiego Uniwersytetu Trzeciego Wiek
- Jesienny koncert dla Seniora w wykonaniu Aleksandry Lossy (sopran) przy akompaniamencie P. Lewandowskiego (piano)
- „Nasyceńia” wernisaż malarstwa Marka Cierniewskiego
- „Krasnal Hałabała”, spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Krokodyl z Poznania
- Spotkanie z Danutą Bartosz, wiceprezes Związku Literatów Polskich, oddział w Poznaniu. Wykład dotyczył historii, działalności oraz roli Związku Literatów Polskich w polskiej kulturze oraz organizacji Międzynarodowego Listopada Poetyckiego (w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wiek, sekcja literacko-teatralno-biblioteczna)
- Filmowe Popołudnie dla Najmłodszych (film: „Miś Yogi”)
- „Dokąd buty poniosą”, spektakl dla dzieci (od 3 lat) w wykonaniu Teatru Frajda z Torunia
- Jak interpretować współczesną poezję. Wykład oraz warsztaty poetyckie pod kierunkiem Alicji Szal (w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wiek, sekcja literacko – teatralno – biblioteczna)
- „Kaktus, wierny pies” spotkanie autorskie z pisarką książek dla dzieci Barbarą Gawryluk
- „Z pamiętnika pluszowego misia”, zajęcia teatralne dla dzieci w wieku 6–9 lat z okazji Światowego Dnia Pluszowego Misia
- Spotkanie z dobrym kinem w Bibliotecznym Klubie Filmowym (film: „Do szpiku kości”, reż. Debra Granik)
- Spotkanie poetyckie z Gittą Rutledge (w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wiek, sekcja literacko-teatralno-biblioteczna)
- Spotkanie z cyklu „Świat na wyciągnięcie ręki: Fidzi – tam, gdzie zaczyna się dzień”. Spotkanie z podróżnikiem Krzysztofem Kryżą

Łubowo (pow. Gniezno)

- „Przyjaciele dla gupca” – wyjazd czytelników dorosłych do Teatru Nowego w Poznaniu

Małanów (pow. Turek)

- V edycja Konkursu wiedzy o gminie Małanów

Nowy Tomyśl

- Klub Miłośników Podróży „Przez kontynenty”:
  - ~ „Świat na wyciągnięcie ręki – Mauretania”; gość spotkania: Leszek Szczasny
  - ~ spotkanie na temat Turcji z uczniami Gimnazjum im. Feliksa Szołdrskiego w Nowym Tomyślu
- Dyskusyjny Klub Filmowy 16: „Grbavica” Jasmil Žbanić
- Z cyklu „Czwartkowe wieczory literacko-muzyczne”: „Sen powiedział o nas więcej...” – poetycko-muzyczne spotkanie z Lokalną Trupą Teatralną z Kuślina i zespołem Jarek Kostka Trio w ramach obchodów Roku Czesława Miłosza
- Z cyklu „Spotkania niebanalne”: „Po co nam dziennikarze?” – spotkanie z dziennikarką i reportażystką Marią Wiernikowską w MiPBP oraz z uczniami Zespołu Szkół nr 2 im. Stanisława Staszica w Nowym Tomyślu
- Z cyklu „Pisarz nas gości w świecie swojej twórczości”: spotkanie z Łukaszem Wierzbickim, podróżnikiem i autorem książek dla dzieci, m.in. „Afryka Kazika”, „Dziadek i niedźwiadek”
- Z cyklu „Porozmawiajmy o wychowaniu dzieci, czyli... skuteczne rodzicielstwo w świecie pełnym zagrożeń” – spotkania z Magdaleną Kędrzą-Kluj, dyr. Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Nowym Tomyślu i Markiem Nyckowiakiem, katechetą w Kościele Ewangelicznych Chrześcijan w Nowym Tomyślu
- W bibliotecznej galerii:
  - ~ „Świat w plecionkach zamknięty” – wystawa wybranych prac III Międzynarodowego Konkursu Plecionkarskiego
  - ~ „Wielka radość z małego supelka” – otwarcie wystawy rękodzieła autorstwa Mirelli Buszki i Doroty Wińczo-Koniecznej
- Galeria na płocie: „Życie pełnią życia” w obiektywie gimnazjalistów Dagny Dembieckiej i Mikołaja Hirszfelda
- Podwieczorki z książką: jesienne czytelnicze spotkania dla najmłodszych (Filia w Wytomyślu)

Orchowo (pow. Słupca)

- „Pan Twardowski” – spektakl teatralny Art-Re w wykonaniu aktorów Małych Form Teatralnych z Krakowa

Ostrowite (pow. Słupca)

- „Opowiadanie fantastyczne” – konkurs literacki
- Spotkania autorskie połączone z warsztatami literackim z Pawłem Wakulą

Ostrzeszów

- Wystawa „Rok 2011 rokiem Czesława Miłosza”
- Prelekcja Wiesława Przybyły „Młoda piękna żona, popiół Czesława Miłosza – widzenie kobiet”
- Warsztaty recytatorskie dla uczestników konkursu „Recytacja jako sztuka świadomej wypowiedzi, zasady doboru repertuaru, emisja głosem”

Perzów (pow. Kępno)

- Udział młodzieży zrzeszonej w sekcji wokalne działającej przy BP w Perzowie w dwóch wielkopolskich festiwalach: Wielkopolskim Przeglądzie Twórczości Marka Grechuty w Orpiszewie oraz Wielkopolskim Przeglądzie Twórczości Czesława Niemena w Perzycach

Pleszew

- „100. rocznica urodzin Czesława Miłosza” – konkurs recytatorski dla uczniów gimnazjów
- Spotkanie autorskie z Rafałem A. Ziemkiewiczem, pisarzem i dziennikarzem
- Zajęcia biblioterapeutyczne z podopiecznymi Dziennego Domu Pomocy Społecznej pod hasłem „Każdy z nas jest wyjątkowy – Dzieciństwo”

Poniec (pow. Gostyń)

- „Brazylia” – prezentacja Haliny Radoty dla młodzieży z Zespołu Szkół w Żytowiecku (filia w Żytowiecku)

Rawicz

- „Listopad poetycki”
  - ~ spotkanie z poezją poprzez prezentację twórczości dwóch poetek Anny Elżbiety Zalewskiej i Very Kopeckiej
  - ~ spotkanie autorskie z Miłoszem Kamilem Manasterskim „Czesław Miłosz... inaczej”, połączone z prezentacją multimedialną
- „Żywnienie ludzi starszych” – spotkanie z dietetyczką, pogadanka połączona z prezentacją multimedialną
- „Aforystyka – mądrość w bikini” – spotkanie autorskie z Krzysztofem Martyną dla młodzieży
- Spektakl „Przygody Kota Filemona” w wykonaniu artystów Teatru „Duet” z Krakowa
- Galeria Jednego Obrazu: „Martwa natura” – DS. Wiatrowski

Rozdrażew (pow. Krotoszyn)

- Kółko Astronomiczne „Kasjopeja” – prezentacja multimedialna, zaznajomienie z rodzajami galaktyk, modelem naszej galaktyki oraz efemerydami położenia księżyców Jowisza

Słupca

- Wystawa „11 listopada – Odzyskanie Niepodległości”

Strzałkowo (pow. Słupca)

- Spotkanie Ludzi Ciekawych Świata: „Czy Neron podpalił Rzym – włoskie impresje Ewy Jałoszyńskiej”

Święciechowa (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie dla młodzieży ze Zdzisławą Kaczmarek

Trzcianka

- „Grzeczni bezpieczni” – przedstawienie teatru z Krakowa
- W świecie wyobraźni – zajęcia plastyczne
  - ~ gazetowy pokaz mody
  - ~ formowanie ze sznurka: słoneczniki
  - ~ poznajemy nowe techniki: mokre na mokrym
- „Senior na szlaku – atrakcje turystyczne Wielkopolski” – warsztaty turystyczne dla seniorów
- „Jesienne spotkanie z Miłoszem” – zjazd bibliotekarzy powiatu w bibliotece w Lubaszcu:
  - ~ „Świat (poema naiwne) Czesława Miłosza” – wystawa
  - ~ „Czesław Miłosz w świecie nowoczesności” – wykład Tomasza Mizerkiewicza
- Spotkanie autorskie z Marią Czubaszek

Turek

- Rozstrzygnięcie Powiatowego Konkursu Recytatorskiego Poezji Czesława Miłosza oraz warsztaty literackie – Maria Witczak z CKiSZ w Koninie
- Rozstrzygnięcie Powiatowego Konkursu Plastycznego „Misie lubią czytać” oraz wystawa pokonkursowa (Czytelnia dla dzieci i młodzieży)
- Program 50+:
  - ~ Sylwetki X Muzy: Krzysztof Zanussi – wykład Leszka Czujewicza
  - ~ Kurs komputerowy – kontynuacja
  - ~ „Senior na szlaku” – prezentacja portalu www.regionwielkopolska, najciekawsze zabytki Wielkopolski – Aneta Szczepaniak-Głębocka i Marcin Radomski z WBPICAK, Paweł Mordal

- Zajęcia z elementami biblioterapii w Świetlicach Terapeutycznych, Środowiskowym Domu Samopomocy, Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym (Filia nr 2):
  - ~ Emocje dobre i złe, panujemy nad emocjami
  - ~ Dobroć, miłość, szacunek
- Wystawy:
  - ~ Warto czytać „Z książką na Ty po raz trzeci” – spotkania autorskie
  - ~ Odeszli na zawsze...

Włoszakowice (pow. Leszno)

- Spotkanie autorskie dla młodzieży z Krystyną Konecką (Filia w Bukówcu Górnym)

Zagórów (pow. Sępólno)

- Wystawa haftów członkiń Stowarzyszenia Koła Gospodyń Wiejskich w Trąbczynie (Filia Trąbczyn)
- Spotkanie z dziećmi niepełnosprawnymi z Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego w Michalinowie (Filia Trąbczyn)

Zduny (pow. Krotoszyn)

- Spotkanie z ilustratorką książek Elżbietą Krygowską-Butlewską połączone z warsztatami plastycznymi dla uczniów klasy IV-VI (Baszków)
- Spotkanie z ilustratorką Elżbietą Krygowską-Butlewską połączone z wernisażem wystawy rysunku satyrycznego ilustratorki (Zduny)
- „Kobieta w podróży” – spotkanie z autorką Marzeną Filipczak (Zduny, Konarzew)
- „Były sobie krasnoludki” – przedstawienie teatralne (Zduny, Baszków)
- „Wszystkie dzieci nasze są” – zajęcia biblioterapeutyczne poruszające problem innej narodowości (Baszków)

C. WOJEWÓDZKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA I CENTRUM ANIMACJI KULTURY NA ŁAMACH PRASY

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 204, s. 24
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: „Miejsce dla każdego” – wernisaż wystawy prac powsta-

łych podczas I Międzynarodowych Warsztatów Fotograficznych dla Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 210, s. 24
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: „Miejsce dla każdego” – wernisaż wystawy prac powstałych podczas I Międzynarodowych Warsztatów Fotograficznych dla Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 216, s. 24
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: wycieczka „Szlakiem legend po Ziemi Rawickiej” w ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic”; „Miejsce dla każdego” – wernisaż wystawy prac powstałych podczas I Międzynarodowych Warsztatów Fotograficznych dla Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 228, s. 31
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: „Przestrzeń wyobraźni” – wystawa pokonkursowa XI Ogólnopolskiego Konkursu Fotograficznego.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 234, s. 31
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: spotkanie z poetami publikującymi wiersze w ramach serii „Seryjni poeci” Wydawnictwa WBPiCAK; wycieczka „Wielkopolska na długie zimowe wieczory” w ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic”; pokonkursowa wystawa fotografii „Przestrzeń wyobraźni”.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 240, s. 24
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: spotkanie z poetami publikującymi wiersze w ramach serii „Seryjni poeci” Wydawnictwa WBPiCAK; wycieczka „Wielkopolska na długie zimowe wieczory” w ramach cyklu „Wielkopolska bez tajemnic”; pokonkursowa wystawa fotografii „Przestrzeń wyobraźni”.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 246, s. 23
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: spotkania z poetami w Dyskusyjnych Klubach Książki; spotkanie z poetami publikującymi wiersze w ramach serii „Seryjni poeci” Wy-

dawnictwa WBPiCAK; wystawa fotografii „Moja Wielkopolska” i promocja zeszytu „Paweł Szott – Być niewidzialnym” z serii „Fotografowie Wielkopolski”.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 252, s. 23
Wystawa pokonkursowa „Moja Wielkopolska” połączona z promocją zeszytu „Paweł Szott – Być niewidzialnym” z serii „Fotografowie Wielkopolski”.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 257, s. 23
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: spotkanie z poetami publikującymi wiersze w ramach serii „Seryjni poeci” Wydawnictwa WBPiCAK; spotkania w Dyskusyjnych Klubach Książki.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 262, s. 27
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: cykl spotkań autorskich dla młodych czytelników; spotkanie z poetami publikującymi wiersze w ramach serii „Seryjni poeci” Wydawnictwa WBPiCAK; spotkania w Dyskusyjnych Klubach Książki; realizacja akcji „Senior na szlaku” przygotowanej przez Pracownię Krajoznawczą; wycieczka „Zwiedzamy Termy Maltańskie” w ramach cyklu „Poznań bez tajemnic”; wystawa „Moja Wielkopolska” – Konkurs Fotograficzny im. Ireneusza Zjeżdżałki.

BIBLIOTEKI // Polska Głos Wielkop. (Wyd.1, 2). – 2011, nr 268, s. 24
Imprezy w bibliotekach woj. wielkopolskiego organizowane m.in. przez WBPiCAK w Poznaniu: cykl spotkań autorskich dla młodych czytelników; warsztaty plastyczne z Elżbietą Krygowską-Butlewską; rozstrzygnięcie konkursu „Spojrzenia 2011: świadectwo poezji”; warsztaty literackie „Poemat słowa na wagę” prowadzone przez Michała Zabłockiego; wycieczka „Zwiedzamy Termy Maltańskie” w ramach cyklu „Poznań bez tajemnic”; wystawa „Moja Wielkopolska” – Konkurs Fotograficzny im. Ireneusza Zjeżdżałki.

FIZJOLOGIA pamięci / Paweł Mackiewicz // Nowe Książki. – 2011, nr 9, s. 52

Recenzja książki „Collegium Anatomicum” Macieja Roberta wydanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

FOTOGRAFIA w Poznaniu / Stefan Wojnecki // Kron. Miasta Poznania. – 2011, nr 3, s. 253-264

M.in. o działalności fotograficznej WBPiCAK w Poznaniu.

GALERIA w bibliotece : fotograficzna działalność Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu / Władysław Nielipiński // *Kronika Miasta Poznania*. – 2011, nr 3, s. 350-356

[JUŻ do nabycia] // *Kronika Wielkopolski*. – 2011, nr 2, s. 130

Reklama książki „Rzemiosło artystyczne w Wielkopolsce” wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

LAMPA błyskowa i dużo inwencji : I Międzynarodowe Warsztaty Fotograficzne dla Osób Niepełnosprawnych Intelaktualnie / Władysław Nielipiński // *Filantrop Naszych Czasów*. – 2011, nr 8, s. 21

MOJA Wielkopolska // *Nasze Jeżyce*. – 2011, nr 9, s. 7

Konkurs fotografii „Moja Wielkopolska 2011” zorganizowany przez WBPICAK w Poznaniu.

MOŻESZ czuć się bezpiecznie / Paweł Kaczmarski // *Twórczość*. – 2011, nr 10, s. 92-94

Recenzja książki „Buch” Szczepana Kopyta wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

NASZE biblioteki w czołówce / KOSTA // *Polska Głos Wielkop.* – 2011, nr 273, s. 15

Biblioteki z woj. wielkopolskiego: Wągrowiec (4), Zduny (6) i Trzcianka (11) na wysokich miejscach według rankingu bibliotek ogłoszonego przez Instytut Książki i dziennik „Rzeczpospolita”.

PIĘKNO zatrzymane w kadrze : wystawa fotograficzna osób z niepełnosprawnością intelektualną / Karolina Kasprzak // *Filantrop Naszych Czasów*. – 2011, nr 10, s. 33

Wystawa w siedzibie WBPICAK w Poznaniu.

POMRUK i przesada / Paweł Kaczmarski // *Twórczość*. – 2011, nr 11, s. 106-107

Recenzja książki „Mumu humu” Marcina Orlińskiego wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

PRAWIE wszystko o konkursach / Marek Zaradniak // *Polska Głos Wielkop.* – 2011, nr 237, s. 16

M.in. omówienie książki „Da capo. 75 lat Międzynarodowych Konkursów im. Henryka Wieniawskiego” wydanej przez Towarzystwo im. Henryka Wieniawskiego i WBPICAK w Poznaniu.

PROGRAM dla bibliotek / RJ // *Monitor Wielkop.* – 2011, nr 11, s. 9

Program Rozwoju Bibliotek, któremu w Wielkopolsce patronuje WBPICAK w Poznaniu.

PRYWATNY i wykoncypowany / Jarosław Borowiec // *Twórczość.* – 2011, nr 10, s. 95-99

Recenzja książki „Powiedzieć to inaczej. Polska liryka nowoczesna. Antologia” wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

ROZPOZNANIE walką / Grzegorz Kociuba // *Twórczość.* – 2011, nr 10, s. 90-92

Recenzja książki „Koncentrat!” Krzysztofa Siwczyka wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

RYTM tętna / Anna Kałuża // *Nowe Książki.* – 2011, nr 9, s. 53

Recenzja książki „Buch” Szczepana Kopyta wydanej przez WBPICAK w Poznaniu.

SPOTKANIA z fotografią / Władysław Nielipiński // *Nasze Jezycy.* – 2011, nr 10, s. 5

Działalność fotograficzna WBPICAK w Poznaniu.

SUKCES w konkursie fotograficznym / ARz // *Sąsiadka – Czytaj.* – 2011, nr 10, s. 6

Piotr Borowski z Tarnowa Podgórnego został zwycięzcą konkursu „Moja Wielkopolska 2011”.

SUPERBIBLIOTEKA? W Nowym Tomysłu / Marek Zaradniak // *Polska Głos Wielkop.* – 2011, nr 265, s. 2

Konkurs „Biblioteka jako partner w działaniu” zorganizowany przez WBPICAK w Poznaniu. Wygrał projekt „Przystanek biblioteka” biblioteki publicznej w Nowym Tomysłu.

„WIWATY” mają 40 lat / (p) // *Przem. na Szlaku Piast.* – 2011, nr 47, s. 14

Życzenia na 40-lecie Zespołu Pieśni i Tańca „Wiwaty” przesłała m.in. Lena Bednarska, dyrektor WBPiCAK w Poznaniu.

WOJEWÓDZKA Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury // I K S . – 2011, nr 10, s. 82

Wzmianka o wystawie pokonkursowej „Moja Wielkopolska 2011” połączonej z promocją zeszytu „Paweł Szott – Być niewidzialnym” z serii „Fotografowie Wielkopolski”.

WYJŚCIE z cienia się opłaca – przekonują seniorzy / Karolina Koziółek // P o l s k a G ł o s W i e l k o p . – 2011, nr 218, s. 3

M.in. o akcji „Senior na szlaku” zorganizowanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

[WYSTAWA „Międzynarodowe Warsztaty Fotograficzne dla Osób Niepełnosprawnych Intelakualnie”] // G a z . W y b o r . – P o z n a ń . – 2011, nr 222, dod. Co Jest Grane, s. 11

Informacja o warsztatach zorganizowanych przez WBPiCAK.

ZASADA odejmowania / Marcin Orliński // T w ó r c z o ść . – 2011, nr 8, s. 94-96

Recenzja książki „Na wynos!” Piotra Kępińskiego wydanej przez WBPiCAK w Poznaniu.

ZNAMY już wyniki konkursu „Wielkopolska Press Photo”. Prezentujemy zwycięskie fotografie / A J // P o l s k a G ł o s W i e l k o p . – 2011, nr 257, s. 7

Konkurs organizowany przez WBPiCAK w Poznaniu.

V. KRONIKA

A. Polskie nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Fundacji im. Kościelskich** w 2011 roku otrzymał *Andrzej Franaszek* za powieść „Miłosz. Biografia”.
- **Nagrodę im. Jana Parandowskiego** 2010 otrzymał *Sławomir Mrozek*.
- **Nagrodę Nike** w 2011 roku otrzymał *Marian Pilot* za powieść „Pióropusz”.
- **Nagrodę im. Kazimierza Iłkowiczówny** w 2011 roku otrzymała *Joanna Borzęcka* za tom wierszy „Slalom songs”.
- **Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”** w 2011 roku otrzymał *Ryszard Danecki*, poznański literat i publicysta, założyciel grupy literackiej Wierzbak.
- **Nagrodę im. Józefa Mackiewicza** w 2011 roku otrzymał *Wojciech Wencel* za tom wierszy „De profundis” inspirowany smoleńską tragedią.
- **Nagrodę Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych – Lato** 2011 otrzymali: *Szczepan Kopyt* i *Piotr Kowalski* za książkę „Buch” [Poznań : Wydawnictwo WBPiCAK]; *Renata Lis* za książkę „Ręka Flauberta” [Warszawa : Wydawnictwo Sic!]; *Szczepan Twardoch* za książkę „Tak jest dobrze” [Warszawa : Wydawnictwo Powergraph].
- **Nagrodę Poznańskiego Przeglądu Nowości Wydawniczych – Jesień** 2011 otrzymali: *Agnieszka Łuczak* za książkę „Utracone decorum. Grabież dóbr kultury z majątków ziemiaństwa polskiego w Wielkopolsce w czasie okupacji niemieckiej w latach 1939-1945”; *Ryszard Krynicki* za wybór i opracowanie edytorskie książki Zbigniewa Herberta „Utwory rozproszone”; *Janusz Tazbir* za książkę „Od sasa do lasa”.
- **Nagrodę im. Józefa Łukaszewicza** w 2011 roku otrzymali: *Piotr Bojarski* za książkę „Cztery twarze Prusaka”; *Maciej Kalarus* i *Michał Krzyżaniak* za książkę „Poznań 1945. Bitwa o Poznań w fotografii i dokumentach”; *Piotr Marciniak* za książkę „Doświadczenia modernizmu. Architektura i urbanistyka Poznania w czasach PRL”.

B. Międzynarodowe nagrody i wyróżnienia

- **Nagrodę Nobla** w dziedzinie literatury w 2011 roku otrzymał *Tomas Tranströmer*, szwedzki poeta.

- **Nagrodę im. Goncourtów** w 2011 roku otrzymał *Alexis Jenni* za powieść „Francuska sztuka wojny”.

C . Z m a r l i

- **Olgiere Budrewicz** (20.11.2011), pisarz i reporter, dziennikarz, varsavianista, podróżnik
- **Adam Hanuszkiewicz** (4.12.2011), aktor i reżyser teatralny